

T.C.

Marmara Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Türk Din Musikisi Bilim Dalı

**SÜLEYMÂNİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ
EKREM KARADENİZ BÖLÜMÜNDE BULUNAN
DURAK NOTALARININ YENİDEN YAZIMI VE TASHÎHİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Faruk GÜNEY

İstanbul, 2013

T.C.

Marmara Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İslâm Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı

Türk Din Musikisi Bilim Dalı

SÜLEYMÂNİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ
EKREM KARADENİZ BÖLÜMÜNDE BULUNAN
DURAK NOTALARININ YENİDEN YAZIMI VE TASHÎHİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ömer Faruk GÜNEY

DANIŞMAN: Prof. Dr. Ahmet Hakkı TURABİ

İstanbul, 2013

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI Anabilim Dalı TÜRK DİN MUSİKİSİ Bilim Dalı
TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ÖMER FARUK GÜNEY'nin SÜLEYMANİYE
YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ EKREM KARADENİZ BÖLÜMÜNDE BULUNAN
DURAK NOTALARININ YENİDEN YAZIMI VE TASHİHİ adlı tez çalışması, Enstitümüz
Yönetim Kurulunun 17.07.2013 tarih ve 2013/28-49 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından
oy birliği /oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 10 / 10 / 2013

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

1. Tez Danışmanı	Prof. Dr. AHMET HAKKI TURABI
2. Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. M.NURİ UYGUN
3. Jüri Üyesi	Doç. Dr. SAFİ ARPAGUŞ

İmzası

İsim ve Soyad: Ömer Faruk Güney
Anabilim Dalı: İslam Tarihi ve Sanatları
Program: Türk Din Musikisi
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi
Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans Tezi- Ekim 2013
Anahtar Kelimeler: Mûsiki, Durak

ÖZET

SÜLEYMÂNİYE YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ EKREM KARADENİZ BÖLÜMÜNDE BULUNAN DURAK NOTALARININ YENİDEN YAZIMI VE TASHÎHİ

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Ekrem Karadeniz bölümünde bulunan 13. ve 14. defterdeki el yazması duraklar ilk kez bu tezde akademik bir araştırmaya konu olmuştur. Çalışmamızda defterlerdeki 37 adet durak, güncel nota yazım tekniği ile notaya alınmıştır. Durakların güfteleri şairlerin divanlarından yazılmıştır. Günümüzdeki durak notalarıyla karşılaştırmak suretiyle aradaki farklılıklar tezimizde belirtilmiştir.

Name and Surname: Ömer Faruk Güney
Department: İslamic History and Arts
Program: Turkish Religious Music Department
Thesis Advisor: Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi
Thesis Kind and Date: Master's Thesis – October 2013
Keyword: Music, Stop.

ABSTRACT

REWRITING AND REVISING OF DURAK NOTES IN THE EKREM KARADENİZ SECTION OF THE SULEYMANİYE MANUSCRIPT LIBRARY

This is the first time that the manuscript duraks (songs) in 13th and 14th accounts in Suleymaniye Library of Manuscripts, Ekrem Karadeniz Section have been subject to an academic research. In this research, 37 duraks are recorded by the modern methods of music copying. The lyrics of the duraks have been extracted from the diwans of the poets. Also, the results have been compared with the modern durak notes and the differences have been mentioned in the work

---

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR.....	iii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

A. DURAK.....	6
B. TEZ KONUMUZ OLAN DEFTERLERDEKİ DURAKLARI NOTAYA ALAN ABDULKADİR TÖRE.....	10
C. M.EKREM HULÛSÎ KARADENİZ.....	11

2. BÖLÜM

A. 13 VE 14. DEFTERDEKİ DURAKLAR HAKKINDA BİLGİ.....	16
B. 13.ÜNCÜ DEFTERDEKİ NOTALAR.....	17
C. 14.ÜNCÜ DEFTERDEKİ NOTALAR.....	49

3. BÖLÜM

A. BESTEKARLAR.....	66
1. Behlül Efendi.....	66
2. Yusuf Çelebi.....	66
3. Fehmi Efendi.....	67
4. Çâlâk-zâde Mustafa Efendi.....	67
5. Murat Paşa Müezzini Hüseyin Efendi.....	68
6. Ali Şîruganî.....	68
7. İsmail Hakkı Bey	69
8. Kazasker Mustafa İzzet Efendi.....	69
9. Hammâmî-zâde İsmâil Dede Efendi.....	70

10. Bursalı Celvetî Zâkiri Hacı Mehmet Efendi.....	71
11. Hacı Nafız Bey.....	71
12. Na’lizâde İbrahim Efendi.....	72
13. Kuşçuzâde Halil.....	72
14. Sepetçi-zâde Mehmed Efendi.....	72
15. Mutaftzâde Ahmet Efendi.....	72
16. Mehmet Tulûî.....	72
17. Şikârizâde Hacı Ahmed Efendi	73
B. GÜFTEKARLAR	73
1. Yahyâ Nazîm	73
2. Niyazi Mısrî	73
3. Fuzulî	74
4. İsmail Hakkı Bursevî	75
5. Üsküdârî Zâkir Gafûrî Mahmud.....	75
6. Yunus Emre	75
7. Ahmet Sarban.....	76
8. Mehmed Nasûhî.....	76
9. Eşrefoğlu Rûmî.....	76
10. Sünbül Sinân Efendi.....	77
11. Sezâî Gülşenî.....	77
12. Sîneçak Derviş Osman.....	77
13. Sünbülün Şeyhi Şeyh Cemal Efendi.....	77
14. Hisari Şeyh Mehmed Efendi.....	77
SONUÇ.....	78
EKLER	80
KAYNAKÇA	128

ÖNSÖZ

Müzik, insanı önce kendisiyle sonra diğer insanlar ve evren ile bütünleştiren en etkili araçlardan biridir. İnsan müzik dinlediği ya da icra ettiği zaman o müzikle kendini ifade edebilir. Duygu ve düşüncelerini müzik aracılığı ile yansıtabilir. Manevi duyguları o müzikle artabilir. Bundan dolayı Hz. Mevlana müziği tarif ederken “Musiki Allah âşıkları için ruhun gıdasıdır. Zira musiki de sevgiliye kavuşma ümidi vardır” der. Bu söze binaen şarkı, ilahi, kaside olarak dinlediğimiz güzel bir ses ya da, bir çalgıdan çıkan bir nefes veya bir tını, insanı farklı atmosferlere taşır, ruhunu dinlendirir, Allah’ı hatırlatır. O yüzdendir ki insanlar doğumdan ölüme kadar müzikle iç içedirler.

Danışman hocamın tavsiyesi üzerine Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Bölümü’nde 13. ve 14. Defterde bulunan el yazması durakları inceledim. Bu notalar üzerinde yaptığım araştırma sonucunda 37 adet Osmanlıca el yazması duraklardan birçoğunun üzerinde çalışma yapıldığını ve günümüzdeki nota yazısıyla notaya alındığını gördüm ve bu konuyu çalışmaktan vazgeçtim. Zira birçoğu notaya alınmıştı. Daha sonra durakları detaylı bir şekilde incelediğimde, notalarının farklı yazıldığını ve özellikle Dr. Suphi Ezgi’nin notaları Durak Evferi usulü ile notaya aldığını fark ettim. Dr. Suphi Ezgi durakların durak evferi diye isimlendirilen bir usülle ölçüldüğü iddiası yönünde notaları, orijinallerinden farklı olarak bu usulle notaya almıştı. Danışmanın nezaretinde bu farklılıkları ortadan kaldırmak ve notaları asıllarına uygun bir şekilde tekrar yazmak üzere bu tezi yapmaya karar verdik.

Öncelikle notaları bestelendiği ve okunduğu gibi usulsüz bir şekilde notaya aldık. Daha sonra notaların el yazısı ile yazılmış Osmanlıca güftelerini okuduk ve bu güfteleri güftekarların divanlarından karşılaştırıp en doğrusunu yazmaya çalıştık. Bu eserleri yazan ve besteleyen kişiler hakkında biraz malumat vermeye çalıştık.

Özellikle tezimde bana yardımlarını esirgemeyen ve sabırla beni destekleyen danışmanın, Pof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi’ye, yine aynı fakültede görev yapan değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Nuri Özcan ve Yrd. Doç. Dr. Nuri Uygun’la bana her türlü kaynak hususunda yardımcı olan ve desteğini esirgemeyen Ankara İlahiyat Fakültesi

Öğretim görevlisi Fatih Koca'ya, notaların güftelerini okuyan Ankara İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi Dr. Oğuzhan Tan'a Tezimin son halini almasında büyük yardımı olan Ankara İl Vaizi Dr. Serbülend Arpa'ya ve notaları yazma konusunda yardımcı olan Mehmet Nuri Parmaksız'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ankara, 2013

Ömer Faruk GÜNEY

KISALTMALAR

age.	Adı geçen eser
M.E. B.	Milli Eğitim Bakanlığı
A.Ü.İ.F.D.	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi
Yay.	Yayınları
Mad.	Maddesi
İst.	İstanbul
T.D.V.İ.A	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
Üniv.	Üniversite
Fak.	Fakólte

GİRİŞ

Musiki, güzel sanatların içinde kulağa hitap etmesiyle ayrı bir öneme sahip olan, insanın bilinmeyen yönlerine tesirinin inkâr edilemeyeceği ve ses üzerine kurulmuş bir sanattır.¹ Sesin ve nağmenin içinde olduğu her şey musikinin konusudur. Ölçülebilir bir yanı olduğu kadar uzay ve maddeyi zamana ve tasavvura çeviren, gerçekleri bir hayal âleminin rüyaları şekline sokan bu anlamda insandan insana, algıdan algıya değişen dinamik ve çok çeşitli bir yönü de vardır.² Algıyı üzerinde barındıran insanın (suje), bir madde (obje) olarak musiki ile ilişkisi bu yüzden insanlık tarihi kadar eskidir.³

Musiki, kâinatın bir parçası olan insanın fitratına uygun olduğundan yaratılıştaki düzenin ve ahengin yansıması⁴ ya da farklı bir ifadesi olarak da değerlendirilebilir. İnsanların birbirleriyle iletişime geçmesindeki en etkili ve karmaşık olmayan bir yöntemi ortaya koyar. Bu sebeple insanın fitratında bulunan tabii bir ihtiyaç⁵ olma durumunu her zaman korumuştur. Her türlü insani (humanisation) duyguların dışavurumu bir nevi musiki ile olur. Sözelimi acı, üzüntü, aşk, çaresizlik, korku ve sevinç gibi hislerin tabii tepkilerle ifadesi musikinin türlerinin ortaya çıkmasında itici bir güç olmuştur.

Diğer taraftan musikiyi sadece bir sanat olarak ele almak doğru değildir. Aynı zamanda o, bir ilimdir.⁶ Bilimsel metotlarla araştırma yapılmak suretiyle genel anlamda halkların özel anlamda insanların sosyo-kültürel ve dini yapılarının tespitinden başlayıp, toplumsal bilinçaltlarına varıncaya kadar pek çok bilgi elde etmenin bir yöntemi olarak da kullanılabilir. Ayrıca inanç farklılıklarından kaynaklanan yorumların en bariz göstergesi musikide ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda musikiyi daha özel bir çerçeve ile sınırlandırıp “dini musiki” başlığı altında ayrı bir değerlendirmeye tabi tutmamız gerekmektedir.

Türk Mûsikîsi saz ve söz mûsikîsinden meydana gelmiş olup dini ve din dışı mûsikî olmak suretiyle ikiye ayrılmaktadır. Dini Mûsikî cami ve tekkelerde dini motiflerin

---

¹ Ruhi Kalender, “Musiki ve İnsan”, A.Ü.İ.F.D., XXXVII, Ankara 1997, 263-264

² M. Nazmi Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, M.E. B. Yay. İstanbul 2000, I, 14.

³ Yılmaz Öztuna, “Musiki Mad.”, *Türk Musikisi Ansiklopedik Sözlüğü*, Orient Yay. Ankara 2006, 69.

⁴ Nuri Özcan-Yalçın Çetinkaya, “Musiki mad.”, TDVİA. İstanbul 2006, XXXI, 258.

⁵ Kalender, age., 264.

⁶ İsmail Hakkı Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri*, Ötüken Yay., İstanbul 2006, 17.

kullanıldığı mûsikîdir. Dini Musikinın bölümlerinden olan cami mûsikîsi, saz icrası olmadan yalnızca insan sesine dayalı bir mûsikîdir.⁷ Daha ziyade dua mahiyetini haiz bu musiki, İslamiyet'in ilk devirlerinden beri doğal gelişim süreci içinde bilhassa Türklerin elinde büyük bir ilerleme göstermiştir. Tekke mûsikîsi ise çoğu zaman çalgı aletleriyle beraber yapılan bir mûsikîdir. Tekke musikisi tasavvufî bir lirizmi ihtiva etmektedir. Cami musikisi genelde sade bir mahiyet arz eder. Cami ve tekke musikilerinde ayrı ayrı üslup ve tavırların bulunduğu muhakkaktır. Tekke musikisinde daha coşkunun bir hal ve icra varken cami musikisi durgun ve sadedir.

Cami mûsikîsi kendi içerisinde formlara ayrılır. Bu formlar sırasıyla; Kur'an-ı Kerim tilaveti, mihrâbiye, ezan, salâ, salavât, ferâciye, kâmet ve müezzinlik, cumhur müezzinliği, teravîh tertibi, mahfel sürmesi/tesbihleri, cuma gülbankı ve hutbe, tardiyye, tekbir, temcid ve münacaât, mevlit, mirâciye, regâibiyye, kasîde, ilâhi, nât-ı peygamberî, tesbih, tevşih, telbiye, şugul, Muhammediyye, cumhur ilahi ve istiğfardan oluşmaktadır. Tekke mûsikîsi ise, cami mûsikîsi formlarından bazılarını ortak kullanmakla beraber; ismi celâl, Mevlevî âyini, nât, durak, mersiye, nefes, savt, nevbe ve gülbank'tan oluşmaktadır. Bu formların oluşmasında ve gelişmesinde en çok rol oynayanların başında **“halveti tekkeleri”** gelir. Bununla birlikte Türk musikisinin en kıymetli eserleri arasında yer alan Mevlevî ayinleri sanatsal niteliğe haiz başyapıtlardır.⁸

Biz tezimizde tekke musikisine ait olan durak formundan bahsedip, Süleymaniye yazma eser Kütüphanesi, Ekrem Karadeniz bölümünde bulunan durak notalarının yeniden yazımı ve tashihini yapmaya çalışacağız.

Dini mûsikî, Hz. Peygamberin Kur'an-ı Kerim tilaveti, Hz. Bilal-i Habeşî'nin ezan-ı Muhammedî'yi okuması ve Hz. Peygamberi övücü sözler ifade eden ilâhilerle başlamış, Osmanlılara kadar bu minval üzere devam etmiş ancak Osmanlı döneminde yukarıda zikredilen formlar, Hatîb Zâkîrî Hasan Efendi (ö.1632), Buhûrî-Zâde Mustafa İtrî Efendi (ö.1712), Nayî Osman Dede (ö.1729), Hamamîzâde İsmail Dede Efendi (ö.1845), Zekâî Dede (ö.1899) başta olmak üzere dini musiki üstadlarının elinde gelişmiştir. Bu üstadların hemen hepsinin tarikat müntesibi hatta şeyh efendisi olduğu bilinmektedir. Bu

⁷ Nuri Özcan, “Dini Mûsikî mad.”, TDVİA, İstanbul 1994, IX, 359.

⁸ Sadettin Nuzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İ.Ü.Yay., İstanbul 1943. I, 13-14.

meyanda konumuz olan durak formunun bestekârları ve en önemli icracılarıdır.⁹ Dini Mûsikî Osmanlı Döneminde önemli bir yer teşkil etmiş, cami ve tekkelerin haricinde dini mûsikî üzerine çeşitli okullar açılmıştır. Bunların en önemlisi Enderûn-ı Hümayûn'dur. En yüksek düzeyde mûsikî eğitimi burada yapıldı. Sarayın hâfız, imam ve müezzinleri buradan yetişirdi. Bunun haricinde Mevlevihaneler ve askeri mûsikî eğitimi için kurulan Mehterhâne-i Hümayûn yine mûsikî adına açılmış önemli okullardı.¹⁰ 19. yüzyılın sonunda maalesef bu okulların kapatılmasıyla musikimiz gerilemeye başlamış fakat bu kurumlarda yetişen hocalar özel evlerde ve toplantılarda vermiş oldukları meşklerle musiki eğitimini devam ettirmişlerdi.¹¹ Bu geleneksel eğitim günümüzde de devam etmektedir.

Son dönem Türk Din Musikisine; Halil Can (ö.1973), Bekir Sıtkı Sezgin (ö.1996), Ali Kemal Belviranlı (ö.2003), Zekâi Kaplan, Ayhan Altıkuşlar, Ruhi Kalender ve Nuri Özcan kitap ya da ders notları yazarak hizmet etmişler, Sadettin Kaynak (ö.1961), Hüseyin Sebilci (ö.1975), Tahir Karagöz (ö.1995), Bekir Sıtkı Sezgin, Cınuçen Tanrıkorur (ö.2000), Kâni Karaca (ö.2004), Alaaddin Yavaşca, Ahmet Hatipoğlu, Amir Ateş ve Ahmet Özhan beste ve icralarıyla önemli katkılar sağlamışlardır. Cami musikisi tavrının günümüze ulaşmasına ise; Hâfız Kemâl (ö.1939), Hâfız Âşır (ö.1941), Hâfız Sâmi (1943), Hâfız Burhan (ö.1943), Esat Gereade (ö.1958), Sadettin Kaynak (ö.1961), Hasan Akkuş (ö.1972), Mehmet Âşık Kutlu (ö.1980), İsmail Biçer (ö.1998), Abdurrahman Gürses (ö.1999), Halil İbrahim Çanakaleli, Aziz Bahriyeli, Fevzi Mısır, Emin Işık, Mehmet Ali Sarı, Âmir Ateş, İlhan Tok ve İsmail Coşar başta olmak üzere pek çok musikişinas din adamımız öncülük etmiştir.

Günümüzde Türk Din Musikisi, İlahiyat fakültelerinde ana bilim dalı olarak akademik anlamda önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayrıca konservatuarlarda da ehil kişiler tarafından ders olarak okutulmaktadır. Bununla birlikte sivil toplum örgütleri, belediyeler, bazı resmi kurumlar ve şahıslar tarafından oluşturulan dini musiki koroları ve ilâhi grupları, bu çalışmalara katkı sağlamaktadır. Son yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde bulunan Eğitim Merkezlerinde din görevlilerine yönelik tertip edilen **“Tashîh-i Hurûf”** kurslarına dini musiki dersleri de eklenmiştir. Böylece kursiyerlere dini musiki formlarını daha iyi icra edebilmeleri için imkân sağlanmıştır. Tekkelerin kapatılmasıyla

⁹ Özalp, age, I, 367-618.

¹⁰ Ahmet Şahin Ak, *Türk Musikisi Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 27-28.

¹¹ Özalp, age., I, 63.

birlikte yok olmaya yüz tutan zikrullah kültürü ve bu kültürün içinde yer alan durak formu, işte bu koro ve topluluklar tarafından nadir de olsa sanat amaçlı icra edilmektedir. Orijinale en sadık durak icrası günümüzde Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorünü Yaşatma Vakfı'nda gerçekleştirilmektedir. (Eski Nureddin Cerrahi Tekkesi)

1. BÖLÜM

A. DURAK

Dini Musikinın Tekke Mûsikîsi bölümüne ait olan Durak formu, Mevlevilik Tarikatı haricindeki bütün tarikatlarda icra edildiği ve serbest olarak bestelenmiş bir ilahî çeşidi olarak okunduğu zikredilmiştir.¹² İlahilerden daha ağır olarak okunan duraklar, bir veya iki zâkir tarafından icra edilmektedir.¹³ İki veya daha fazla kişi tarafından okunan duraklara “cumhur durak” denilmektedir. Dergâh da zikrin birinci bölümünden sonra ikinci bölüm olan “ismi celâl” zikrine geçilmeden önce verilen arada okunduğu için “**durak**” adını aldığı belirtilmiştir.¹⁴ Zikir esnasında Zâkir başının zikri durdurduktan sonra zikreden dervişlerin dinlenmeye başladığı esnada okuduğu ilahinin adıdır.¹⁵

Konu itibariyle Allah’ü Teâlâ ve peygamberinden ve din âlimlerinin meziyetlerinden bahseden duraklar, Türkçe açısından Manzum eserlerden oluşmaktadır. Durağı Na’t dan dan ayıran en önemli özellik güfte açısından konularının farklı olmasıdır.¹⁶ Na’t, Hz. Peygamberi övmek; ona duyulan saygı, sevgi ve hürmeti dile getirmek ve ondan şefaât dilemek amacıyla yazılan manzumelerdir.¹⁷ İsmail Hakkı Bey’ e ait:

Yüzünden okunur seb’ul-mesâni ya resulallah;

Sözünden ahzölur feyzi maanî ya resulallah;

İriştir ruzi mahşerde hakıyı firdevsi a’laya;

Ayıklarda koma lütfeyle anı ya resulallah

Na’t’a örnek verilebilir.¹⁸

Durak Güftesinin şeması kaside formuna benzer ve A+A+B+A şeklinde yazılmıştır.¹⁹ Birinci ve üçüncü mısralar farklı olup, ikinci ve dördüncü mısralar birinci

¹² Nuri Özcan, “Durak mad.”, TDVİA, İstanbul 1994, X, 4.

¹³ Ali Kemal Belviranlı, *Mûsikî Rehberi Dini Mûsikî*, Nedve Yay., Konya 1975, 54.

¹⁴ Özcan, age, 4.

¹⁵ Bekir Sıtkı Sezgin, *Dini Musiki Ders Notları*.

¹⁶ Suphi Ezgi, *Nazari Ameli Türk Musikisi*, Bankalar Basımevi, İstanbul 1940, III., 60; Özcan, age. 4.

¹⁷ Emine Yeniterzi, “Na’t mad.”, TDVİA, İstanbul 2006, XXXII, 436.

¹⁸ Suphi Ezgi, *Türk Musikisi Klâsiklerinden Temcit-Na’t-Salat-Durak*, M.Sadık Kâğıtçı Matbaası, İstanbul 1945, 23.

mısrayla aynı bestelenmektedir. Üçüncü mısra meyan bölümünü teşkil eder. Duraklar her hangi bir usûle bağlı kalmaksızın her makamda bestelenmiş ve serbest bir şekilde icra edilmiştir.

Bazı musikişinaslar, özellikle bestekâr Dr. Suphi Ezgi (ö.1962), ve H. Sadettin Arel (ö.1955) durakların 21 zamanlı durak evferi usûlü ile bestelenmiş olduğunu iddia edip bu usûlle durak örnekleri göstermişler de, tarih boyunca durak formunun serbest olarak icra edildiği kanaati daha yaygın olduğu musiki üstadları tarafından zikredilmektedir.²⁰ Özellikle Ahmet Hatipoğlu, durakların evvelden beri serbest bir şekilde, usûle bağlı kalmaksızın icra edildiğini, hatta kendisinin de bu şekilde okuduğunu ve tasavvuf müziği korolarında usûlsüz okuttuğunu, durak evferi usûlünün sonradan Suphi Ezgi ve Sadettin Arel tarafından icat edildiğini söylemektedir.²¹ Bu görüşü destekleyen durak bestekârlarından birisi de Cüneyt Kosal'dır. Kosal "Gel berû ey gönlümün sahnında seyrân eyleyen" sözleriyle başlayan Nişâbur makamındaki durağını serbest bestelemiştir.²² Durak okuma âdeti şu an fiili olarak Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorünü Yaşatma Vakfı'nda devam etmekte olup usûlsüz bir şekilde icra edilmektedir.

Dr. Suphi Ezgi'nin zikrettiği Durak Evferi usulü 21 zamanlı olup, sekiz darptan oluşmaktadır. Bu usul 5 zamanlı bir Türk aksağı ile başlayıp, devamında 4 tane sofyan usulünden meydana gelmektedir. Yani 5+4+4+4+4 şeklindeki şemadan oluşmaktadır.²³ Bu usuldeki eserlere genelde usulün içerisinde olmayan 4/4 lük bir 'dost' kelimesi ile giriş yapıldıktan sonra ardından 21/4 lük olan usulün başındaki Türk aksağı ile başlandığı ve usule devam edildiği vurgulanmaktadır.

Yalnızca Dini Musikiye ait olduğu Dr. Suphi Ezgi tarafından iddia edilen durak evferi usulünün, durak formunun haricinde na't, mersiye, tevşih gibi formlarında bu usulle bestelendiği vurgulanmış, kullanılmasının asıl amacı olarak da bu formların kaybolmasını önlemek ve aslına uygun bir şekilde icrasını sağlamak için tercih edildiği söylenmiştir.²⁴

---

¹⁹ Özkan, age, 101.

²⁰ Ekrem Karadeniz, *Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara 1965, 166; Özcan, age.

²¹ Ahmet Hatipoğlu ile 24 Ekim 2013 saat 17: 18 de telefonla yapılan röportaj.

²² Sertaç Tezeren, Cüneyt Kosal Sanatı ve Hayatı, Keşkül Yay., İstanbul 2007, 98-99

²³ Özkan, age, 726.

²⁴ İsmail Hakkı Özkan, "Durak Evferi Mad.", TDVİA, İstanbul 1994, X, 5.

Duraklar serbest ve ağır olarak icra edildiği için ruh ve bedeni dinlendirici bir özelliğe sahiptir.²⁵ Dini Musikinin en sanatlı beste formlarından biri olan durakların,²⁶ özellikle terennüm kullanılmayan bestelerinde “hak dost, dost, ah, hû, ya Hak” gibi lafzi terennümler kullanılır.²⁷

Bu durum Suphi Ezgi’nin çalışmalarında biraz farklı olup, özellikle duraklara durak evferi usulünün son kısmıyla başlanıldığı ifade edilir ve bu lafzi terennümler eserlerin en başında kullanılmıştır.²⁸

Duraklar hangi kameri ayda okunuyorsa o ayın özelliğine göre güfteler seçilir. Rebûlevvel ayında peygamberimizin doğumuyla alakalı durak okunurken, muharrem ayında ehl-i beytten ve Hz. Hüseyin’den bahseden duraklar tercih edilir. XVII. yüz yıldan itibaren bestelenen durakların sayı itibarıyla 500’ü bulduğu, maalesef birçoğunun kaybolduğu, bunlardan yalnızca 39 adedini Suphi Ezgi’nin notaya aldığı ve yayımladığı kaynaklarda mevcuttur.²⁹ Tezimize konu olan 13 ve 14. Defterlerdeki 26 adet durak bunlardandır; **Acem** “Tende Canım canda cananımdır Allah”, **Acem** “ Çün bahar irüp şecerler”, **Beyati** “Bülbülü şurideyim gülden nasibim var”, **Beyati** “Varımı ben dosta verdim”, **Beyati** “Nice bir uyursun uyanmazmısın”, **Bestenigâr** “İki kaşın arasında çekti hatt-i üstüva”, **Beste Isfahan** “Hak ayandır sır nihandır”, **Dügâh** “Gâhigâh kendime gelirim”, **Eviç** “Tahtigâh etti vücudum”, **Isfahan** “Ta ezelden sen benimle”, **Irak** “Sürüp dergâhına rûyi siyahım”, **Hicaz** “Düştü cânâ akıbet”, **Hüseyni** “Sezayi li maallahî gönüldür”, **Müstear** “Şifâ-yı vasl-ı kadri hicr ile”, **Mahur** “Derman arardım derdime”, **Nevâ-Kürdi** “Tur-i Sinadır vücudun”, **Nühüft** “Benem mansûri aşk”, **Nühüft** “Halk içre bir ayineyim”, **Uşşak** “Zat-i hak’da mahrem-i irfan olan”, **Rast** “Ben sanırdım âlem içre”, **Segâh** “Ey gönül gel hakka giden râhı bul”, **Segâh** “Kim ki can vermez bu yolda”, **Saba** “Her nefeste bir tecelli huda ister”, **Suzidil** “Ayağı tozonu sürme çekelden”, **Şehnaz** “ Aşkı yâre duş olaldan”, **Şehnaz** “Aşınayı aşk olandan âhü zar eksik değil”.

H. Sadettin Arel, durak formuna ait 108 adet beste yapmış, bu besteleri durak evferi usulü ile meydana getirmiştir. Bunlara örnek olarak **Eviç** “Gel ey bâdı sabâ lütfeyle

²⁵ Yavuz Demirtaş, *Türk Din Musikisi Formları*, Fırat Üniv. İlahiyat fak. Dergisi, 2009, 14:1, 220.

²⁶ Özalp, age, I, 125.

²⁷ Özcan, age, X, 4.

²⁸ Yılmaz Öztuna, *Türk Musikisi Ansiklopedik Sözlüğü*, Orient yay., Ankara 2006, I., 239.

²⁹ Özcan, age, X, 4.

bir dem”, **Irak** “Aşıkın oldu dil-i mesvâyı” **Suzinâk** “Hakka teslim etmeyen cânü dilin” durakları verilebilir.³⁰ Maalesef bu duraklar da bu gün icra edilmemektedir.³¹ Günümüzde ise; Cüneyt Kosal’ın Nişâbur makamındaki durağı, İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu neyzeni Hakan Alvan’ın Ferahnak durağı, Hicaz ve Mahur makamlarında Mehmet Kemiksiz’in de iki tane durağı mevcuttur. Kemiksiz, bestelediği duraklarını durak evferi usulü ile bestelemiş fakat serbest bir şekilde icra ettiğini ifade etmiştir.³² Bununla beraber farklı bestekârların yapmış oldukları 56 adet durakla günümüzde 164 durak bulunmaktadır.³³

Durak icra etmenin kendine has üslubu ve tavrı olduğu için durak okuyanlara durakçı lakabı verilmiştir. Durak okumalarıyla nam salmış bazı musikişinaslar şunlardır: Mutf-zâde Ahmet Efendi (ö.1883), Behlül Efendi (ö.1895), Hacı Nafiz Bey (ö.1898).³⁴ Hopçu-zâde Şakir Efendi (ö.1859), Durakçı lakaplı Kemal Evren (ö.1915), Fehmi Efendi (ö.1935), İhsan Bey, Kâni Karaca (ö.2004), Günümüzde ise; özellikle Türk Tasavvuf Musikisi ve Folklorünü Yaşatma Vakfı’nda durakları icra eden Hafız Murat Taştekin’i ve Ahmet Erdoğan’ı örnek verebiliriz.

---

³⁰ Aydın Varol, *Türk Tasavvuf Musikisi’nde Durak Formunun Yeri ve Önemi*, Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul 1996, 203-287-387.

³¹ Ahmet Hatipoğlu ile 24 Ekim 2013 tarihinde saat 17 : 18 de telefonla yapılan röportaj.

³² Mehmet Kemiksiz ile 24 Ekim 2013 tarihinde saat 17 : 30 da telefonla yapılan röportaj.

³³ Öztuna, age. 239.

³⁴ Özcan, age. X, 4

B. TEZ KONUMUZ OLAN DEFTERLERDEKİ DURAKLARI

NOTAYA ALAN ABDULKADİR TÖRE: (1873–1946)

1873 yılında Türkistan'ın Kaşgar şehrinde doğan Abdulkadir Töre, ilkokulu Hindistan da, rüştiyeyi İstanbul'da Yusuf Paşa rüştiyesinde bitirdikten sonra Davut Paşa idadisi'nde öğrenimini tamamladı.³⁵ Töre memuriyet hayatına Dâhiliye Nezareti Mektûbî Kalemi'nde başladı, sonra Hariciye Nezareti Müracaat ve Tahrîriyyat-ı Hâriciyye Kalemi'nde mümeyyizlik yaptı ve aynı görevden emekli oldu. 27 Ağustos 1946 yılında Cerrahpaşa'daki evinde son nefesini verdi, Eyüp sultan mezarlığına defnedildi.³⁶

Abdulkadir Bey 12 yaşında musikiyle tanıştı. Kanun, keman ve ney çalmaya başladı fakat keman çalmakta karar kıldı. Keman üzerine Usûl-i Tâlîm-i Keman isminde keman çalma metodu hazırlayarak 2 defa bu metodu yayınladı. Fehmi Efendi'den ve Nafiz Bey'den 60 Kadar durak ve 200 den fazla ilahi öğrendikten sonra Darülelhan'da nazariyat derslerine girdi, keman derslerine girerek bu çalgı aletinin inceliklerini öğretti. Cerrahpaşa'daki kendi evinde Gûlşeni Musiki Mektebini açtı ve 9 yıl boyunca bu evde musiki dersleri öğretti. Tamburi Cemil Bey'in vefatından sonra ser sazendeliğe seçildi. Halidiyye tarikatından Şeyh Küçük Hüseyin Efendi'ye intisap etti. Öğrencisi Ekrem Karadeniz'in ifadesiyle Abdulkadir Bey'in; ilahi, durak, peşrev, semai, beste, nakış ve şarkıdan oluşan 200 den fazla eseri mevcuttur. En meşhuru da “şevki tarâb” makamında bestelediği fasıl tertibidir.³⁷

Nazariyat çalışmalarına da devam eden Töre, Ekrem Karadeniz ile birlikte hazırladığı “Esâsât-ı Musikîyye ve Türk Musikisinde Terakkî ve Tekâmül” adlı eserinde, Türk musikisinin fizik ve matematik esasına dayanan, usuller ve makamlar hakkında önemli bilgilerin yer verildiği eserini maalesef hayatta iken tamamlayamamıştır. Öğrencisi Ekrem Bey, Abdulkadir Bey'e ithafen 1965 yılında eseri tamamlamıştır. Eser 1983 yılında Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları adıyla Ankara'da yayımlanmıştır.³⁸

³⁵ Özalp, age, II, 119-120.

³⁶ Nuri Özcan, “Töre Abdülkadir mad.”, TDVİA, İstanbul 2012, XXXXI, 278-279.

³⁷ İbnülemin Mahmut Kemâl İnal, *Hoş Sadâ*, Maârif Basımevi, İstanbul 1958, 28.

³⁸ Özcan, age, XXXXI, 279.

Başlıca eserleri:

Bestenigâr Durak (Yâ’kub ki ne hânkaah_ ehli, ne deyr), Bestenigâr düyek ilahi (Bezm-i akdes meskenindir), Acem-Aşîrân düyek ilahi (mürşide Hah diyen kişi), Irak düyek ilahi (Âlemlerin sultanı), Tâhir ilahi (Derdimin dermanı sensin), Hüseyini Düyek ilahi (Ey âşık-ı sadıklar), Şevk-u Tarab peşrev, Acem-Aşîrân Devr-i Hindî şarkı (isterim hatırını ey gülşen), Hicâz şarkı (Tîr-i firkat, cânıma), Segâh sofyan ninni (Uyu Nermin), Sûznâk Devr-i Hindî şarkı (Seni kim görse), Bestenigâr Düyek ilahi (Yine firkat narına yandı cihan).³⁹

C. M.EKREM HULÛSİ KARADENİZ (1904- 1981)

14 Şubat 1904 tarihinde Rize’de dünyaya gelen Karadeniz,⁴⁰ Rize’nin tanınmış ailelerinden avukat ve sahaf olan Hulûsi Bey ile Zehra Hanım’ın en büyük çocuklarıdır. İlkokulu Rize’de okumuş, orta öğrenimini İstanbul Erkek Lisesi’nde bitirmiştir.⁴¹ 1 Kasım 1927 tarihinde Tütün İnhisarı Muhasebesi’nde çalışmaya başlayan Karadeniz, daha sonra İnhisarlar Müfettişi olmuştur. 19 Ağustos 1934 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi’ni başarıyla tamamlamıştır.⁴² Bir iş gezisi esnasında aşırı soğuktan dolayı göz sinirleri donmuş ve görme yeteneğini maalesef yitirmiştir. Bu sebepten ötürü 17 Şubat 1944 tarihinde görevinden malulen emekliye ayrılmıştır.⁴³ Bu tarihten kısa bir süre sonra Beyazıt Sahaflar Çarşısı’nda sahaflık yapmaya başlamış ve ömrünün sonuna kadar da baba mesleğini devam ettirmiştir.⁴⁴ 17 Ekim 1981 tarihinde İstanbul’da vefat etmiş, Merkez efendi Kozlu Mezarlığı’nda toprağa verilmiştir.⁴⁵

Ekrem Karadeniz’in müzikle tanışması ilkokul yıllarına dayanır. “Sotiri” adlı bir udi’den aldığı dersle müzik hayatına başlayan Karadeniz, daha sonra keman ve kanun

³⁹ Öztuna, age, II, 402-403.

⁴⁰ Öztuna, age, I, 435.

⁴¹ Özalp, age, II, 300.

⁴² Karadeniz, age, “Murat Bardakçı M.Ekrem Karadeniz ve Eseri Hakkında” 9.

⁴³ Özalp, age, 300-301; Karadeniz, age.

⁴⁴ Karadeniz, age.

⁴⁵ Nuri Özcan, “M.Ekrem Hulusi Karadeniz mad.”, TDVİA, İstanbul 2001, XXIV, 390.

sazlarını da çalmayı öğrenmiş fakat kendisine asıl saz olarak kanun’u seçmiştir.⁴⁶ Türk musikisinin son dönem yetiştirdiği önemli nazariyatçıları arasında bulunan Karadeniz, 1930 yılında İbnülemin Mahmud Kemal’in evinde tanıştığı hocası Abdulkadir Töre’den musiki ve nazariyat dersleri almış, bu çalışmalar Abdulkadir beyin vefatına kadar sürmüştür. Bu arada Abdulkadir Bey tarafından Cerrahpaşa’da açılan Gülşen-i Musiki adlı okuluda bırakmayıp kendini yetiştirmeye devam etmiştir.⁴⁷

Ekrem Karadeniz, hocası Abdulkadir bey ile beraber Türk Musikisi Nazariyatı hususunda hazırladıkları “Esâsât-ı Musikîyye ve Türk Musikisinde Terakkî ve Tekâmül” adlı eserlerini hocası Abdulkadir Töre’nin vefatından sonra 1965 yılında Töre’ye ithafen tamamlamış ise de eser o yıl bastırılammış, Ekrem Karadeniz’inde vefatından sonra Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları adı altında 1983 yılında Türkiye İş Bankası yayımlamıştır.⁴⁸ Eserde kırk bir aralıklı perde sisteminden bahseden Karadeniz, eserin önsözünde kitabı, hocası Abdulkadir Töre’nin çizdiği plana uygun olarak hazırladığını belirtmiş ve eserin özünün Töre’ye ait olduğunu vurgulamıştır.⁴⁹

Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları adlı kitabını 30 yılda tamamlayan Karadeniz’in, Türk Musikisi Nazariyatı ile ilgili kitaptaki düşüncelerini maddeler halinde özetlemek gerekirse;

1. Ses sistemi, günümüze kadar başka hiçbir nazariyede görülmeyen 41 Aralıklı Dizi esasına göre kurulmuştur. Bu sayede icra ve teori arasında birlik sağlanmasına çalışılmış, transpoze olanakları son derece arttırılmış ve klasik sistemlerde rastlanan “kaypak bölgeler” sabit duruma getirilmek istenmiştir.

2. Akustik konularda kesirli sonuçlar vermeye çok eğilimli olan geleneksel Sent sistemi yerine “Türk Sent Usulü” adı verilen yeni bir hesap biçimi ortaya koymuştur.

3. Makamlar, diğer tüm teorilerin aksine tetrakord ve pentakord bölünümlemlerle değil bağımsız dizilerin kimlik kazanmış şekilleri olarak ele alınmıştır. Makamların kendi aralarında, içerdikleri tam ve yarım seslere göre sınıflandırılmaları da, ilk kez burada gerçekleştirilmiştir.

---

⁴⁶ Karadeniz, age; Özcan, age.

⁴⁷ Özcan, age.

⁴⁸ Özcan, age, 391.

⁴⁹ Özalp, age; Özcan, age.

4. Genel makamlar konusunda gerekli açıklamalar, Rauf Yekta Bey tarafından ortaya atılan “Makamlardaki asıl öğeler” yönteminin geliştirilmesiyle yapılmıştır.⁵⁰

Karadeniz, Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları adlı kitabı ile alakalı kendisi de şunları ifade etmektedir:

“Günümüzde Türk Musikisi mensuplarının nazari bilgi ihtiyaçlarını yeteri derecede karşılayacak bir müzik teorisi kitabının bulunmadığı bir gerçektir. Her ne kadar konu ile ilgili bazı eserler yayınlamış olsa da bunlar ya baskı tarihleri 30-40 yıl öncesine gittikleri için piyasada bulunmamakta ya da konuya yanlış yönlerden bakan cüz’i bilgileri ihtiva eden hacimleri çok dar kitaplar olmaktan ileri gidememektedir. Otuz sene gibi uzun bir sürede hazırladığım Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları adlı eserimin, bu bakımdan büyük bir boşluğu dolduracağını ümit etmekteyim”.⁵¹ “Çalışma sırasında tuttuğumuz yol, eskilerin yaptığı gibi kısa ve üstü kapalı tariflerle yetinmeyerek davayı fizik ve matematik esaslarına göre rakamlarla tespiti çalışmak olmuştur. Bu arada musikimize tamimiyle yeni olarak, Batı Musikisinde kullanılan “Tampere gam”daki sent usulüne benzer bir Türk Senti sistemi tatbik etmeyi denemeye değer bulduk. Bu sistemin hesap işlerinde büyük kolaylık sağlayacağına inandığımız için kullanılmasında fayda umuyoruz. Kitabı düzenlerken ilmi tasnife de gücümüz yettiğince itina ettik. Yine de bu taraftan yazılan ilk kitap olması bakımından, her türlü kusurda âri olduğunu iddia edemeyeceğimizi de söylemek zorundayız”.⁵²

Ekrem Karadeniz ömrü boyunca musikimizin nazariyatına ve tarihine dair çalışmalar yapmış; ayrıca zengin bir nota koleksiyonu hazırlamıştır.⁵³ Bu koleksiyonu 1984 yılında Süleymaniye Kütüphanesi’ne bağışlanmış, yaşarken kendisinden temin edilen Abdulkadir Töre koleksiyonundaki dini eserlerin bir bölümü, “Türk Musikisi Klasikleri İlahiler” ismiyle Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı tarafından beş cilt halinde yayımlanmıştır.⁵⁴ Bunların haricinde Ekrem Karadeniz’in musiki ile alakalı 1945-1950 yılları arasında Yeni Sabah, Tanin Gazetelerinde, Türk Musikisi Dergisi ve Türk Kültürü gibi birçok dergi ve gazetelerde makaleri çıkmış, bu makale ve yazılarında kendisine en

---

⁵⁰ Karadeniz, age, 10-11.

⁵¹ Karadeniz, age, (arka kapak bölümü)

⁵² Karadeniz, age, (önsöz bölümü)

⁵³ Özalp, age.

⁵⁴ Özcan, age.

çok Abdulkadir Töre'nin de öğrencisi olan eşi Nefise Hanım yardımcı olmuştur.⁵⁵ Bu makalelerden bazıları ise; Türk Musikisi Dergisi'nde Mehmet Suphi Ezgi, Muhyiddin Erev ve kendisi arasında Türk Musikisi ses sistemi ile ilgili yaptığı yazışmalar başta olmak üzere, "İlim ve Musiki", "Türk Musikisinde Dizi", "Musiki Perdelerimiz", "İki çeşit Musiki", "Türk Musikisi Nazariyatı", "Türk Musikisinin Bu Günkü Hale Düşmesine Amil Olan Sebepler", "İstanbul Konservatuarı'nda Türk Musikisi ve Nazariyeleri", "Öksüz Türk Musikisi" dir.⁵⁶

Ekrem Karadeniz'in kendi ifadesine göre otuza yakın bestesi bulunmaktadır. Karadeniz'in Saz semaisi, sirto, şarkı ve ilahi formlarından oluşan bu arşivden bestelediği ilk eser, "Gözü dünya mı görür âşık-ı dîdâr olanın" sözleriyle başlayan hüseyini şarkısıdır. Karadeniz'in, unutulmaya yüz tutmuş makamlarımızdan biri olan Necd-i Hüseyini Makamını canlandırmaya çalışması da takdire şayandır.⁵⁷

---

⁵⁵ Özalp, age, 301; Özcan, age, 391; Karadeniz, age.

⁵⁶ Karadeniz, age; Özcan, age, 391.

⁵⁷ Özcan, age.

2. BÖLÜM

A. 13 VE 14. DEFTERDEKİ DURAKLAR HAKKINDA BİLGİ

İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan el yazması duraklar, Ekrem Karadeniz bölümünde 13 ve 14 numaralı defterler şeklinde bulunmaktadır. Bu durakları değişik bestekârlar bestelemiş ama birçoğunu Yakup Han-zâde mahlasıyla Abdulkadir Töre değişik meşk ortamlarında ya da zikir esnasında Fehmi Efendi'nin veya İhsan Bey'in okuyuşuna göre notaya almıştır. Bu defterlerdeki durakların bestekârları, eserlerini serbest bir şekilde yani usulsüz bestelemiş, Fehmi Efendi ve İhsan Bey böyle icra etmiş, Abdulkadir Töre 'de yine bu şekilde kaleme almıştır. Abdulkadir Bey özellikle 14. Defterdeki “Düştü cânâ akıbet sevdâyı aşk” sözleriyle başlayan hicaz durak da ve “Ben sanırdım âlem içre hiç bana yar kalmadı” mısraıyla başlayan Rast makamındaki durak da kendi el yazısı ile durakların usulsüz bestelendiğini belirtmiş, diyez ve bemollerin hükümlerini belirtmek için güftenin her kelimesi bittikten sonra batota (ölçü çizgisi) notaların miktarına bakılmaksızın çekildiğini ifade etmiştir. Töre, notaları öğrencisi Ekrem Karadeniz'e bırakmış, Ekrem Bey'den de Süleymaniye Kütüphanesine devrolmuştur. Defterlerde 37 adet durak notası bulunmaktadır. Bu notaların bazıları üzerinde önceden çalışma yapılmış, bunlardan 26 tanesini Dr. Suphi Ezgi yayınlamış, bir kısmını da Aydın Varol Sanatta yeterlik tezinde çalışmıştır. Yayımlanan bu notalar Abdulkadir Töre'nin notalarından farklıdır. Tezimizde bu farklılıkları ortaya çıkarmaya çalıştık.

B. 13.ÜNCÜ DEFTERDEKİ NOTALAR

SEGÂH DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî
Beste: Halvetî dervişlerinden
Kuşçuzâde Halil Efendi

D.C. al Coda

Ey gö nül gel
Eh li derd o

Ha Hak ka gi den ra hı
lu lub de ru ni a hı

D.C. al Coda

bul bul bul bul

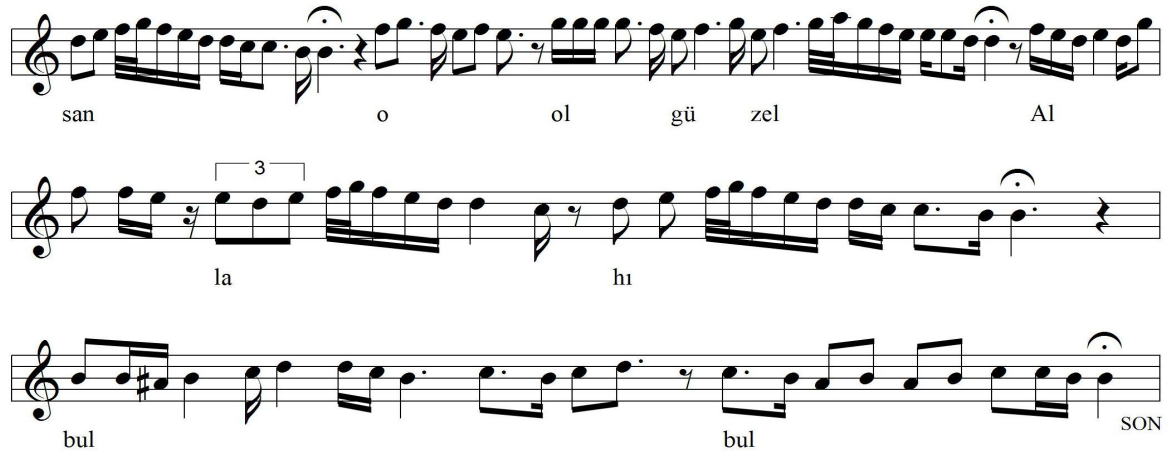
Meyan
Ca nın e lin de

şem sü ma hı

bul A dem i

sen Sem me vec hul la hı

bul kan de bak

Ey gönül gel Hak-ka giden râhı bul
Ehl-i derd olup derûnî âhı bul
Cânın ilindeki Şems-ü mâhı bul
Âdem isen seme vech-ullâhı bul
Kande baksan ol güzel Allahı bul

Âdeme eşyâdan esmâ görünür
Cümle esmâdan müsemma görünür
Bu Niyazi'den mevlâ görünür⁵⁸

⁵⁸ Seyyid Muhammed Nur ve Hacı Maksud Hulusi, *Mısrî Niyazî Şerhi*, Esmâ Yay., İstanbul 1982, 135. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 57-58.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

BAYATİ DURAK

Güfte: Sineçak Derviş Osman Dede

Beste: Na'îzade İbrahim Efendi

D.C. al Coda

Dost Bül bü li şu
san her ma nız bi
her dem ol ko

ri de
hu de
ku da

yim gül den na
yim gül den na
yim gül den na

si bim var
si bim var
si bim var

D.C. al Coda

var be nim
var be nim
var be nim

Dört batute sonra karar
dolabına

Karar Dolabı

var var

var be nim

Meyan

Ah bu yi Hak dan

lez zet al dı

der viş Os man

sıd ki le

D.C. al Coda

Dört batute sonra karar dolabına

Bülbul-i şûrîdeyim gülden nasîbim var benim
 Sanmanız bîhûdeyim gülden nasîbim var benim
 Bûy-i Hak'tan lezzet aldı Derviş Osman sıdk ile
 Her dem ol kokudayım gülden nasîbim var benim⁵⁹

⁵⁹ Ergun, age, I, 324; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 30-31.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

Rast Durak

Güfte: Yahya Nazîm

Beste: Niznâm Yusuf Çelebi

A fi ta bi sub hu ma ev ha ha

ha bi bi kib ri ya

Ma hi ta bi sa

ş a n ı m ı ev ed me

na ya Ha bi bi

kib ri ya

Meyan D.C. al Coda

U ma rim ma zur o la

ev za 1 küs ta

ha ne si *D.C. al Coda*

ne si Bak ma nok sa

ni na zi me ya Ha bi bi

kib ri ya ya

ri ya *Son Karar Dolabı*

Aftâb-ı subh-i mâ evhâ Habib- i Kibriyâ
 Mâhtâb-ı şam-ı Ev ednâ Habib-i Kibriyâ
 Umarım ma'zûr ola evzâ-ı güstâhânesi
 Bakma noksân-ı Nazîme yâ Habib-i Kibriyâ⁶⁰

⁶⁰Ergun, age, I, 277; Bu durak kaynaklarda Tevşih ve Na't olarak geçmekte ve notada büyük farklılıklar bulunmaktadır.

RAST DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî

Beste: Behlül Efendi

Ben sa nır dım
a a lem iç re re
D.C. al Coda
hiç ba na yar ya
düm ki ağ yar
yar yar kal ma dı
Meyan
Ben be ni terk ey le dim
gör düm ki ağ yar yar
yar kal ma dı ben
D.C. al Coda
be ni terk ey le dim gör

Ben sanırdım âlem içre bana hiç yar kalmadı
Ben beni terk eyledim bildim ki ağyar kalmadı
Din diyanet adet-ü şöhret kanı verdi ele
Ey Niyazi noldu sen de kayâ-ü dindar kalmadı⁶¹

⁶¹ Nur -Hulusi, age, 105. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 55-56.ıncı sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır. Ayrıca Dr. Ezgi, bu eserin bestekârının Çalakzâde Şeyh Mustafa olduğunu belirtmektedir.

BEYATİ DURAK

İhsan Bey'in okuyuşuna
göre notaya alınmıştır.

Ge lin be hey
Bir hır kay la kar daş lar
bir lok ma

ge lin bu der
ye ter bu der

viş li ğe
viş li ğe

SON

Gelin be hey kardaşlar gelin bu dervişliğe
Bir hırka ile bir lokma yeter bu dervişliğe

ŞEHNAZ DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısrî
Beste: Çâlâk-zâde Mustafa Efendi

Ah a şı na yı

aşk o lan dan a hü

zar ek sik

de ğil

Ah keş ti i bah

re de ma

dem ru zi gar ek

si

Âşinâ-i aşk olandan âh-ü zar eksik değil
Küşte-i bahre demâdem rûzigâr eksik değil
Şem'i aşka Mısrîyâ yandır özün yoğ ol müdâm
Âşıka her yokluğun üstünde var eksik değil⁶²

⁶² Nur-Hulusi, age, 137. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 63-64.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

DÜGAH DURAK

Güfte: Hz. Yunus Emre

Ah ge lin ey a a
bu men zil u u

şık lar lar lar
za ğa ğa ğa

ge ben lin zer

Na zar kıl dım şu dün

ya ya ya ay nı

bir tu za ğa

ğ a ğ a ben zer

SON

Gelin ey âşıklar gelin bu menzil uzağa benzer
Nazar kıldım şu dünyaya aynı bir tuzağa benzer
Çağla derviş Yunus çağla sen özünü hakka bağla
Ağlar isen kendine ağla elden vefa yoğa benzer

DÜGAH DURAK

Güfte: Eşrefoğlu Rûmî
Beste: Muratpaşa Camii
Müezzini Hüseyin Efendi

Ga hi gah ken di me ge li
rem gah ya
vi k1 l1 n1
ram gah yok i le
gah yok i le
yok o lu rum gah var
lık da bu lu
nu rum

Gâh kendüme gelürem gâh yavî kılınuram
Gâh yok ile yok oluram gâh varlıkta bulunuram
Gâhi muti' gâh asiyem gâh âlim gâh âmiyem
Gâh Eşrefoğlu Rumi'yem bu dillerde söylenürem⁶³

⁶³ Tercüman Gazetesi 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, Kervan Yay., 142-143; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından "*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak*" adlı eserinin 38.inci sayfasında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

ŞEHNAZ DURAK

Güfte: Niyâzî-i Mısırî

Ah ben sa nır dım

a lem iç re hiç

hiç ba na yar

kal

ma dı

Ben be ni terk ey

le dim gör düm ki ağ

yar

SON

kal ma dı

Meyan

Ah din di ya

net net a

de tü şö

ret ka mu ver ver

di ye

le

Ben sanırdım âlem içre bana hiç yar kalmadı
 Ben beni terk eyledim bildim ki ağyar kalmadı
 Dîn-ü diyanet âdet-ü şöret kamu vardı yele
 Ey Niyâzî noldu sende kayd-i dindâr kalmadı⁶⁴

⁶⁴ Nur-Hulusi, age, 105.

EVC DURAK

Güfte: Gafûrî Mahmut
Beste: Niznâm Yusuf Çelebi

Dost tah tı gah et di vü cu
dum mil ki ni sul
ta nı aşk
Ah dil se ra yın da ku
rul muş bir
bir a ceb di va va nı aşk

Tahtgâh etti vücûdum şehrinî sultan-ı aşk
Dil serâyında kuruldu bir acep dîvân-ı aşk
Ey Gafûrî ermek ister eğer cânânına
Terk-i cân eyle tecellî eylesün sultân-ı aşk⁶⁵

⁶⁵ Ergun, age, I, 275; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 38-39.uncu sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

HÜSEYİNİ DURAK

Güfte: Sezâyî

Dost se ra yı
li ma Al la hi gö nül
dür te cel li
ha ne val la
hi hi gö nül dür te
te cel li ha ne val la
hi gö nül dür dür

Serây-i limâallâhî gönüldür
Tecellî hâne vallâhî gönüldür
Raiyyetdir kamu a'zâ Sezâyî
Vücûd iklîminin şâhı gönüldür⁶⁶

⁶⁶ Ergun, age, I, 307; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 47.inci sayfasında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

BEYATİ DURAK

§

Güfte: Ahmet Sârbân

Dost va rı mı ben dos
dos ta ver dim
ha ha nü ma nım
nım kal ma §
Meyan dı
Ah me di i i
der i la hi
sa na şük rüm
rüm ol dü rür §

Vârımı ol dosta verdim hanümânım kalmadı
Cümlesinden el yudum pes dü cihânım kalmadı
Ahmedî ider İlâhî sana şükürüm oldürür
Hamdülillâh aşk-ı Hak'dan gayri varım kalmadı⁶⁷

⁶⁷ Ergun, age, II, 545; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 31-32.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

ŞEHNAZ DURAK

Güfte: Haşimi Damadı Osman Ef.

Beste: Gafûrî Mahmud

§

Ah aş kı ya re düş o

lal dan ya ri mi gör

düm a yan ref i düb

şek kü gü ma nım

mü müş ki lim kıl dım be

yan a man SON

§

Aşk-ı yâre dûş olaldan yârımı gördüm ayân
Ref' olub şekk ü gümânım müşkilim kıldı beyan
Bahr-i aşka gark olaldan varlığım ey Hâşimî
Cümlesin verdim fenâyâ aşk ile kaldım heman.⁶⁸

⁶⁸ Ergun, age, II, 545-546; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak*” adlı eserinin 62-63.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

BEYATİ DURAK

Güfte: Hz. Yunus Emre

Beste: Şikârizâde Hacı

Ahmed Sümbüli

Ah ni ce bir u

yur sun u yan maz mı sın

Ah göç dü ker van

kal dık dağ lar

Meyan ba şın da

Ah del lal lar çağ rı şır i nan

maz mı sın

maz mı sın

maz mı sın

maz mı sın

maz mı sın

Nice bir uyursun uyanmaz mısın
Göçtü kervan kaldık dağlar başında
Dellâllar çağrışır inanmaz mısın
Göçtü kervan kaldık dağlar başında⁶⁹

⁶⁹ M. Aziz Bolel, *Yunus Emre Hazretleri Hayatı-Divan*, Uğur Matbaası, Eskişehir 1983, 429; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 32-33.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

NÜHÜFT DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî

Beste: Dede Ali Şîr-uganî

Ah halk iç re bir a

yi ne yim her kes ba kar

bir an gö rür

her ne gö rür

ken di öl zün ger yah şi

ger ya man

gö rür ya man gö rür

Halk içre bir ayineyim herkes bakar bir an görür
Her ne görür kendi yüzün ger yahşi ger yaman görür
Ol dilberin mehdi adı sükkedürür halka tadı
Mısırî çeker bu mihneti ol rahatı Rahman görür.⁷⁰

⁷⁰ Tam ve Tekmil Niyazî Divanı, Maarif matbaası, İstanbul, 137; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 52-53.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

HÜSEYİNİ DURAK

Güfte: Hz. Yunus Emre

Ah a şık ol dum bu
gün mey dan be
nim dir
Ah be nem dir peh li van
mey dan be nim dir
be nem dir peh li van mey dan
be nim dir

Âşık oldum bugün meydan benimdir
Benimdir pehlivan meydan benimdir
Yunus Ermem bu gün iki cihanda
Benim sultana kim sultan benimdir.⁷¹

⁷¹ Yunus Emre Divanı, İstanbul Maarif Matbaası, 233-234. (Kitabın yazarı ve basıldığı tarih belli değildir)
Bu durak, Aydın Varol tarafından sunulan “*Türk Tasavvuf Musikisi'nde Durak Formunun Yeri ve Önemi*” başlıklı sanatta yeterlik tezinin 275.inci sayfasında da yer almaktadır. Ancak bazı notalarında farklılıklar bulunmaktadır.

BESTENİGÂR DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî

Ah i ki ka şın a ra
sin da çe çek di hat tı
üs üs tü va ah
al le mel es ma yı ta
lim it it di ol hat dan Hü
da ya hu
Ah kan de bu lur Hak kı in
kar ey le yen bu
Mıs ri yi ah

İki kaşın arasında çekti hatt-ı istiva
Allamel esma'yı talîm etti ol hattan Hüdâ
Kande bulur Hak-kı inkâr eyleyen bu mısırîyî
Zâhir olmuşken yüzünde nûr-i Zât-ı Kibriyâ ⁷²

⁷² Nur-Hulusi, age, 20-23. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 33-34.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

ŞEHNAZ DURAK

Güfte: Gafûrî Mahmud

Dost Çün ba har e rūp şe cer
ler seb zi rev nak gir
o lur
A ye ti sun ı i la
hi her va rak tef
sir o lur

Çün bahâr irüb şecerler sebz ü revnkgîr olur
Âyet-i sun'-i Hudâ'yı her varak tefsîr olur
Âşık-ı sâdık isen terk eyle hâb ü râhati
Ey Gafûrî tâlib-i dîdâr olan şebgîr olur⁷³

⁷³ Ergun, age, I, 85; Bu durak, Aydın Varol tarafından hazırlanan "*Türk Tasavvuf Musikisi'nde Durak Formunun Yeri ve Önemi*" başlıklı sanatta yeterlik tezinin 394.üncü sayfasında da yer almaktadır. Ancak durak Evferî usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

BESTE ISFAHAN DURAK

Güfte: Şeyh Nasûhî

Ah Hak a yan dır sır ni han

dır a bi da

ga fil fil ne

dir dir

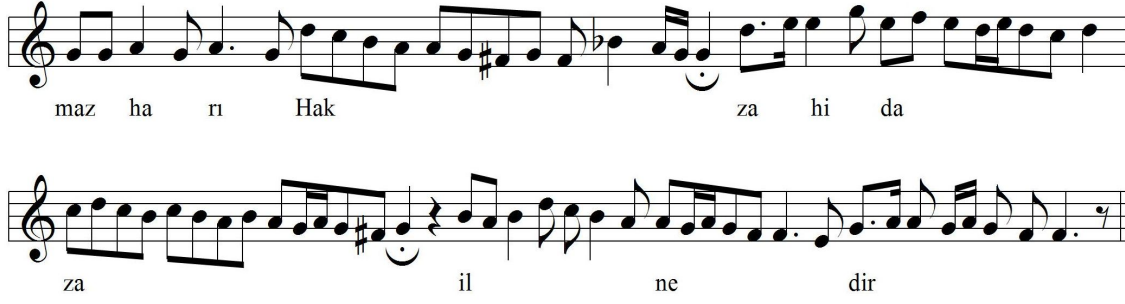
cüm le eş ya maz ha

rı Hak za hi da

za il ne dir Al

la la lah cüm le eş ya

Hak ayândır sır nihândır âbidâ gâfil nedir
Cümle eşyâ mazhar-ı Hak zâhidâ za'îl nedir
Gel Nasûhî'nin elinden bir kadeh nûş eyle kim
Mahv ola hep cümle varlık kalmaya hâ'îl nedir⁷⁴

⁷⁴ Mustafa Tatcı, *Üsküdarlı Muhammed Nasuhi ve Divanı*, Kaknüs Yay., İstanbul 2004, 181; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından "*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak*" adlı eserinin 35-36.ıncı sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

MAHUR DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî

Beste: Derviş Ali Senaî

Ah der man a rar dım der
der di me der dım
ba na der man i miş a man
bür han so rar dım as lı
ma as lım ba na
bür han i miş

Dermân arardım derdime derdim bana dermân imiş
Bürhân arardım aslıma aslım bana bürhân imiş
İşit Niyâzî'nin sözün bir nesne örtmez Hak yüzün⁷⁵
Haktan ayan bir nesne yok gözsüzlere pinhan imiş

⁷⁵ Tam ve Tekmil Niyâzî Divânı, Maarif Matbaası, İstanbul 1963, 169-170 (Kitabın yazarı belli değildir). Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak*” adlı eserinin 49-50.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

ACEM DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî
Beste: Dervîş Ali Şîr-uganî

Dost ten de ca nim ca da ca

na nim dir Al lah

hu hu hu hu

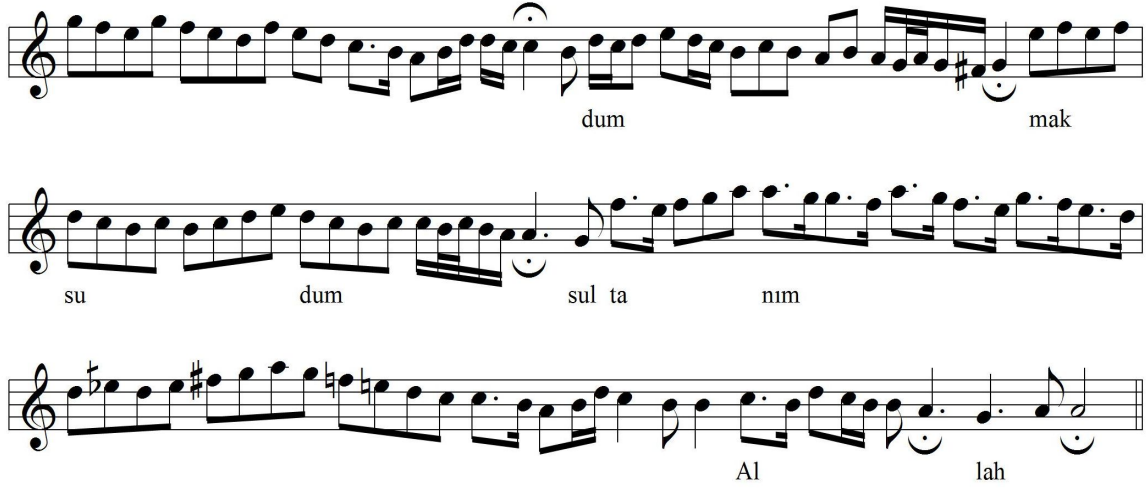
hu di yen yen dil de sir

rim sir da süb ha

nim dir Al lah hu

hu hu di

yen yen ma bu dum dum

Tende cânım canda cânânımdır Allâh Hû diyen
Dilde sırrım sırde Subhânımdır Allâh Hû diyen
Her kişiye kenduden akreb olan dost zâtıdır
Ey Niyâzî dilde mihmânımdır Allâh Hû diyen⁷⁶

⁷⁶ Nur-Hulusi, age, 165-166. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 28-29.uncu sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

ISFAHAN DURAK

Güfte: Gebzeli Şeyh Cemal
Efendi

Beste: Hoca Fehmi Efendi

Ah ta e zel den sen be nim le ah dü

pey man ey le din

Giz le yüb ol hu ce ma lin ya ne pin

han ey le din ya hu

Meyan

Ah şeyh Ce ma lin ağ la mak dan

yaş ye ri ne kan dö ker

Tâ ezelden sen benimle ahd ü peymân eyledin
Gösterüb ol hub cemâlin yâ ne pinhân eyledin
Şeyh Cemâlî ağlamakdan gözlerinden kan döker
Yer ü gökü arş ü kürsi dostu seyrân eyledin⁷⁷

⁷⁷ Ergun, age, I, 324; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 40-41.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

MÜSTEAR DURAK

Güfte: Fuzûlî

Beste: Behlül Efendi

§

Dost şî fa yı vas li kad ri

hic ri le bi mar

o lan dan sor

Meyan

Ah me hab bet lez ze

tin den bi bi ha ber dir

za hi di ga fil

§

Şifâ-yi vasl kadrin hecr ile bîmâr olandan sor
Zülal-i şevk zevkin teşne-i didâr olandan sor
Mahabbet lezzetinden bî-haberdür zâhid-i gâfil
Fuzûlî ışk zevkin zevk-i ışkı var olandan sor.⁷⁸

⁷⁸ Kenan Akyüz ve diğerleri, Fuzûlî Divan, İş Bankası Yay., Ankara 1958, 208; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 47-48.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

IRAK DURAK

Güfte: Gafûrî Mahmud

Beste: Akbaba İmamı

Mehmed

♩

Dost sü rüb der ga hı

na ru yi

Meyan

si ya hım pe na hım ha

li kım Rab bım i la hım

♩

Sürüp dergâhına rûyi siyâhım
Umarım afv ola cürm ü günâhım
Penâhım Hâlikım Rabbim İlâhım
Hudâvendim efendim pâdişahım⁷⁹

⁷⁹ Ergun, age, I, 262; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 43.üncü sayfasında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

NEVAKÜRDİ DURAK

Beste: Muallim İsmail Hakkı Bey

Dost tu ri si na dır vü cu
dum su re ti Mu
sa be nim
Mu Zül ci zi en fa sim i le
fi ka ri yem A li nin
a fa le me i
ti hi dün
sa ya be be nim
nim
Ya Al lah Meh di yem nas run mi nal
lah ol du nak

Tûr-i sînâdır vücudum suret-i Musa benim
Muciz-i enfâsım ile âleme İsa benim
Mehdiyem nasrun minallah ile oldu nakş-i seyfimiz
Zülfikariyem Alinin fatih-i dünya benim.⁸⁰

⁸⁰ Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 50-51.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

C. 14.ÜNCÜ DEFTERDEKİ NOTALAR

BEYATİ DURAK

Güfte: Hz. Yunus Emre

Dost mec nu nu na sor

du lar ley la

ni col du

ley la git di

a di dil ler

de kal dı

Meyan

Ah be nim gön

lüm

şim di bir

le le le

ley la bul du

yü

yü rü ley la

ki ben Mev la-3

yı bul dum

Mecnuna sordular Leyla nic'oldu
 Leyla gitti adı dillerde kaldı
 Benim gönlüm şimdi bir Leyla buldu
 Yürü Leyla ki ben Mevlâyı buldum.⁸¹

⁸¹ Bu durak, Aydın Varol tarafından hazırlanan *"Türk Tasavvuf Musikisi'nde Durak Formunun Yeri ve Önemi"* başlıklı sanatta yeterlik tezinin 165-167.inci sayfalarında da yer almaktadır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

BEYATİ DURAK

Güfte: Eşrefoğlu Rûmî

Beste: Kazasker Mustafa İzzet Ef.

Dost ben dost he va

düm sı na dü şü

düm Ga yi ri he va

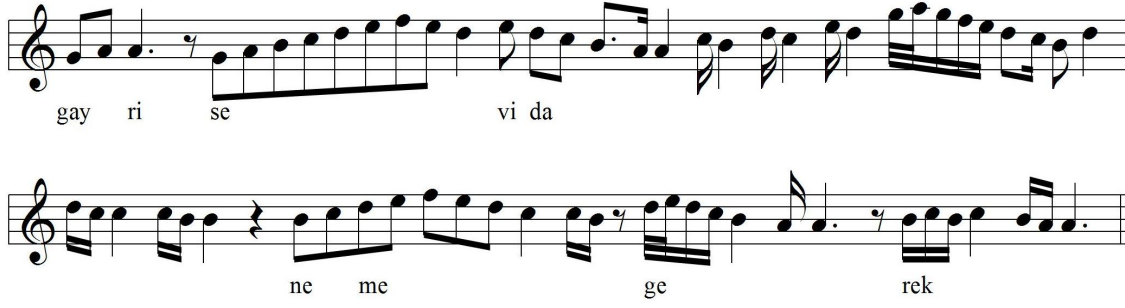
va ne me

ge rek

Ah ba şım da dost

dost sev da

sı var

Ben dost hevasına düşdüm özge hevâ neme gerek
Başımda dost sevdası var dahi sevdâ neme gerek
Ben Eşrefoğlu Rûmi'yem ben bâkiyem, ben kâdimem
Ben ol mür-ı lâhutiyem arz u semâ neme gerek⁸²

⁸² Tercüman Gazetesi 1001 Temel Eser Heyeti, age, 123.

HİCAZ DURAK

Beste: İhsan Bey

Dost zu hu ri mak sa

di di

a dem

Re su li kib

ri ya

ya

dan dır

Ah te cel li ler

Zuhur-i maksad-ı âdem resûl-i kibriyâdandır
Tecelliler sana dâim resûl-i kibriyâdandır⁸³

⁸³ Bu durak, Aydın Varol tarafından hazırlanan “*Türk Tasavvuf Musikisi'nde Durak Formunun Yeri ve Önemi*” başlıklı sanatta yeterlik tezinin 246-247.inci sayfalarında da yer almaktadır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

SUZİDİL DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî

Beste: İsmâil Dede Efendi

§

Ah a ya ğı to
zu nu sür me
çe ke li den gö
zü
Meyan me ca nım
Ah bu luş du bir
te nü bir can bu mül ki
ki it di ler sey ran

§

Ayağı tozunu sürme çekelden gözüme cânım
Görünür oldu her gâhı gözüme vec-hi cânânım
Buluştı bir ten-ü bir cân bu mülkü ettiler seyran
Niyâziden görünen ol ben ancak ad ile sâním⁸⁴

⁸⁴ Nur-Hulusî, age, 20-23. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 61-62.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

SABA DURAK

Güfte: İsmâil Hakkı Bursevî

D.C. al Coda

Dost Her ne fes de
Ken di ye bu
Hal kı a a

bir te li
gur bet re
lem den nun

i Hü da da is
a şı na na is
çün ih ti fa is

ter
ter
ter

gö
gö
gö

nül
nül
nül

Ah Hak kı ya ya mah rem

bu lun maz ra zı aş

ka bu za man

D.C. al Coda

Her nefeste bir tecelli-i Hüda ister gönül
Kendiye bu gurbet içre âşinâ ister gönül
Hakkîya mahrem bulunmaz râz-ı aşka bu zaman
Halkı alemden anınçün ihtifa ister gönül⁸⁵

⁸⁵ Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 59.uncu sayfasında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

BESTENİGAR DURAK

Güfte: Hz. Sezâyî

Dost zül fîn

iç re re

re vec hi ni

ca na

na na çü pin ha han ey le

din a man

eh li i ma ni

D.C. al Coda

o vec met iç hi re

le a pe ri şan van

ey ey ey le din din

Ag ha hat tın i le

gös te rüb ca na

na Se za yi

ye ru

hun a man

hı hı z rı ca na zul

D.C. al Coda

Zülfün içre vechini cânâ çü pinhân eyledin
 Ehl-i î mânı o vech ile perişân eyledin
 Hattın ile gösterüb cânâ Sezâyî'ye ruhın
 Hızr-ı cânâ zulmet içre âb-ı hayvân eyledin.⁸⁶

⁸⁶ Ergun, age, I, 325; Bu durak, Aydın Varol tarafından hazırlanan *"Türk Tasavvuf Musikisi'nde Durak Formunun Yeri ve Önemi"* başlıklı sanatta yeterlik tezinin 184-187.inci sayfalarında da yer almaktadır. Ancak bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

UŞŞAK DURAK

Güfte: Hz. Niyâzî-i Mısırî

Beste: Ali Şir-uganî

Za ti Hak da
mah re mi
ir fan o lan an
lar bi zi
İl mi sır da bah ri bi
pa ya
yan o lan an an
la la lar bi zi

Zat-ı Hak-ta mahrem-i irfan olan anlar bizi
İlm-i sırda bahr-ı bi-payan olan anlar bizi
Ey Niyâzî katremiz deryaya saldıq biz bugün
Mısırîya şol canlara canan olan anlar bizi⁸⁷

⁸⁷ Nur-Hulusî, age., 88. Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 53-54.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

HİCAZ DURAK

Güfte: İsmâil Hakkı Bursalı

Beste: Bursalı Celvetî Zâkiri

Hacı Mehmet Efendi

Ah dü düş dü ca na

a a k1 bet

bet sev

da yı aşk

Göz rim ya ş1 ko ak sın

Hak

Hak k1 ya

Düştü cânê âkıbet sevdâ-i aşk
Eyledi şeyda beni leylâ-i aşk
Gözlerin yaşı ko aksun Hakkıyâ
Böyle olur lü'lüi lâlâ-i aşk⁸⁸

⁸⁸ Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 43-44.üncü sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

NÜHÜFT DURAK

Güfte: Sünbül Sinan

Beste: Ali Şîr-uganî

Be nem Man su rı

aşk hoş da

re gel dim

Ah ce ma lin

gör me ye di

da re gel dim

a man ya Ha di Al lah

Benem Mansûr-i aşk hoş dâra geldim
Cemâlin görmeğe dîdâra geldim
Görübdür Sünbülî dostun cemâlin
Benem bülbül gibi gülzâre geldim⁸⁹

⁸⁹ Ergun, age, II, 537; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 51-52.inci sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

ACEM DURAK

Güfte: Gafûrî Mahmud

Beste: Sepetçizade Mehmet Ağa

Ah çün ba har i rüb şe cer
ler seb zi rev nak
gir o
lur A ye ti
sun 1 i la
hi her va rak tef
sir sir
sir o o lur

Çün bahâr irüb şecerler sebz ü revnagîr olur
Âyet-i sun'-i Hudâ'yı her varak tefsîr olur
Âşık-ı sâdık isen terk eyle hâb ü râhati
Ey Gafûrî tâlib-i dîdâr olan şebgîr olur⁹⁰

⁹⁰ Ergun, age, I, 85; Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 29-30.uncu sayfalarında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferi usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

SEGÂH DURAK

Güfte: Eşrefoğlu Rûmî

Ah kim ki can ver mez bu yol
da pes ni çün
ca nan di ler
Müd de i dir ko a
nı kim dos tu
ol ya lan di ler

Kim ki can vermez bu yolda bes niçün cânân diler
Müddeîdir ko anı kim dosta ol yalan söyler
Eşrefoğlu Rûmî aşka vereliden varını
Bî murad olup gezer ne vaslına hicran diler.⁹¹

⁹¹ Bu durak, Dr. Suphi Ezgi tarafından “*Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na’t - Salat - Durak*” adlı eserinin 58.inci sayfasında da yayınlanmıştır. Ancak durak Evferî usulüyle yazılmış olan bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

NECD-İ HÜSEYİNİ DURAK

Güfte: Hz. Yunus Emre

Ah a şık ol dum
bu gün mey dan dan
be nim dir
Ah be nim dir peh
li van mey dan be nim
dir dir be nim dir
peh li van mey dan dan
be nim dir

Âşık oldum bu gün meydan benimdir
Benemdir pehlivân meydan benimdir
Bu gün iki cihan Yunus Emre
Benem sultan kulu sultan benimdir.⁹²

⁹² Bu durak, Aydın Varol tarafından hazırlanan “*Türk Tasavvuf Musikisi'nde Durak Formunun Yeri ve Önemi*” başlıklı sanatta yeterlik tezinin 184-187.inci sayfalarında da yer almaktadır. Ancak bu notada farklılıklar bulunmaktadır.

3.BÖLÜM

A. BESTEKÂRLAR

1. Behlül Efendi : (- 1895)

13.defterdeki rast ve müstear makamlardaki durakların bestekârı olan Behlül Efendi, Fatih semtinin sarı güzel mahallesinde doğmuştur.⁹³ Doğum tarihi hakkında kesin bir tarih belirtilmeyen Behlül Efendi, ilkokulu ve rüştiye okulunu tamamladıktan sonra çeşitli memurluk görevlerinde bulundu. Bahriye dairesinde “ Mahzen-i evrak kalemi mümeyyizliğinden emekliliğe ayrıldı”.⁹⁴ Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Osman Selahaddin dede (ö.1887)’ye intisap etti. Hammamizade Dede efendinin (ö. 1846) son talebelerinden olup hanende ve iyi derecede bir zâkirdir. Özellikle durak okumasıyla meşhur olan Behlül Efendi, dini ve din dışı birçok eser bestelemiştir.⁹⁵ Kadıasker Mustafa İzzet ve Dellâlzâde İsmail efendiden ders alan Behlül Efendi 1895 yılında vefat etmiştir.⁹⁶

Önemli Eserleri: Özellikle “şifayı vasl kadrin hicr ile bimar olandan sor” mısraı ile başlayan durak usulünde müstear makamındaki ilahisi başta olmak üzere,⁹⁷ müstear evsat cumhur “Tecellî-i cemâl ister” diye başlayan uşşak düyek ilahisi en önemli eserleridir.⁹⁸

2. Yusuf Çelebi : (- 1728?)

13. defterdeki rast durağın bestekârı olan Yusuf Çelebi XVIII. asır sanatkârları arasında yer alır. Özellikle rast ve eviç makamlarında bestelemiş olduğu durakları bu forma en güzel örnekler olarak gösterilebilir.⁹⁹ Sultan Selim Camii’nde Na’t okuyan önemli bestekârlarımızdan olan Yusuf Çelebinin tahmini olarak 1728 yılında vefat ettiği söylenmektedir.¹⁰⁰

---

⁹³ İnal, age, 104.

⁹⁴ Özalp, age, I, 624.

⁹⁵ Öztuna, age, I, 158.

⁹⁶ İnal, age. 105.

⁹⁷ İnal, age. 105.

⁹⁸ Öztuna, age, 158.

⁹⁹ Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Din Musikisi Tarihi*, “Sadettin Nüzhet Ergun’un Dini Musiki Antolojisi kitabının tarih yazılarından derlenmiş yazıları”, 1942, 125.

¹⁰⁰ Ahmet Hatipoğlu, *İlim ve Sanat Dergisi*, “Nazîm Yahya Efendi ve Bestelenmiş Bir Na’tı üzerine Ahmet Hatipoğlu’nun makalesinden alıntı yapılmıştır”, İstanbul 1986, II, sayı 7, 66.

3. Fehmi Efendi : (-1935)

13 ve 14. defterdeki durakların notaya alınmasına icrasıyla yardımcı olan Fehmi Efendi, Bulgaristan'ın köylerinden biri olan İslimye'de dünyaya geldi.¹⁰¹ Belli bir zaman ziraat işleriyle ilgilenen Fehmi Efendi, aynı zamanda doktorluk ve cerrahlık yapmıştır.¹⁰² Nafiz Bey (ö.1898)'den 500 ilahi, yaklaşık 35 tane durak meşk etmiş, Nâyı Osman Dede (ö.1730?)'nin mirâciyesini geçmiş ve Abdulkadir Töre (ö.1946)'nin de musiki bilgisinden önemli derecede faydalanmıştır.¹⁰³ Tekkeler kapatılınca kadar Seyyid Nizam tekkesinde zâkir başı olarak zikirlerle katılmıştır.¹⁰⁴ 1935 yılında kalp rahatsızlığı yüzünden vefat eden Fehmi Efendi, hocası Nafiz Bey'in mezarının yanına gömülmüştür. Dini musikiye ait birçok eseri icra eden ve ezberleyen Fehmi efendiden en çok Dr. Suphi Ezgi (ö.1962) faydalanmıştır. Özellikle Durak formuna ait birçok eseri Fehmi Efendi'den geçmiş ve notaya almıştır.

Önemli eserleri şunlardır:

Güftesi Şeyh Cemal Efendi (ö.1952)'ye ait ısfahan durak, Niyazi Mısrîyâ ait Bestenigâr makamında “Padişaha aşkınî hem-hâne kıl” sözleriyle başlayan durak, yine bestenigâr makamında Yahya'ya ait “ Gel vücudun perdesini kaldır” sözleriyle başlayan eseri, Irak makamında Eşrefoğlu Rumi (ö.1469)'ye ait “şol ki can vermez bu yolda” sözleriyle başlayan eseri, Neveser makamında I. ve II. bestesi, aksak ve nakış yürük semailer, suzidil makamındaki takımı ve bestenigâr makamında “Ta ezel sen benimle” sözleriyle başlayan düyek ilahisini söyleyebiliriz.¹⁰⁵

4. Çâlâk-zâde Mustafa Efendi : (- 1757)

13. defterdeki şehnaz makamında bestelenen durağın bestekârı olan Mustafa Efendi kaynaklarda İstanbul'da yaşadığı belirtilmiştir.¹⁰⁶ Bayramiyye tarikatına intisap eden Çâlâk-zâde, babası zâkir Ahmet çelebi'den sonra aynı tekkeye şeyh olmuştur. Devrinin en önemli zâkir ve mevlithanlarından sayılan Mustafa Efendi, mevlidi Zeyrek Müezzini Hüseyin Dede(ö.1719)'den ve Şeyh Ahmed Vefkî Efendi(ö.1748)'den geçmiştir.

---

¹⁰¹ Öztuna, age, I, 292

¹⁰² Nuri Özcan, “Fehmi Efendi Mad.” TDVİA Yay., İstanbul 1995, XII, 297.

¹⁰³ İnal, age, 181.

¹⁰⁴ Özalp, age, 76.

¹⁰⁵ Öztuna, age, I, 292

¹⁰⁶ Öztuna, age, II, 75.

Tasavvuf Musikisine bir çok eser kazandıran Mustafa Efendi'nin bir çok eseri günümüze kadar gelmiş, 67 tane eserini de Sadettin Nüzhet Ergun, Türk Musikisi Antolojisi'nde yayınlamıştır.¹⁰⁷ Derviş Ali Şîr-üganî'den sonra dini musikiye en çok beste kazandıran Mustafa Efendi'nin önemli eserleri şunlardır:

“Ben sanırdım a'lem_îçrê hiç bana yar kalmadı” sözleriyle başlıya Rast durak, Rast makamında evsat tevşih : “Âlemler nura gark oldu”, Acem-Aşîrân düyek ilahi: “Ta dil verenden sünbüle”, “Âşînây-ı aşk olandan” sözleriyle başlayan şehnaz durak, Evç saz semaisi, Pençgâh evsat cumhur ilahi: “gül müdür bülbül müdür”, hicaz düyek ilâhi: “gelin gidelim efendim”.¹⁰⁸

5. Murat Paşa Müezzini Hüseyin Efendi: (-1720?)

13.defterde Dügâh makamında “Gâh-ü Gâh kendime gelinirim” sözleriyle başlayan durağın bestekârı olan Hüseyin efendi, şeyh Ahmet Vefkî Efendi'nin üstadıdır. Kaynaklarda hayatına dair çok fazla bir bilgiye rastlanmayan Hüseyin Efendi'nin bahsettiğimiz dügâh durağı günümüze gelmiştir.¹⁰⁹

6. Ali Şîruganî : (1635?-1714)

13. defterdeki mahur ve acem durakların bestekârı olan Ali Şîruganî, İstanbul'da doğdu. Gülşeni tarikatına mensup olduktan sonra belli bir müddet sonra aynı tarikata şeyh oldu. Yaklaşık 80 yaşlarında iken Hakkın rahmetine kavuştu ve dergâhın haziresine gömüldü.¹¹⁰

Ali Dede'nin bestelediği eserlerin sayısı Atrabü'l-âsâr'da 600 den fazla dini, 100'ün üzerinde de din dışı olarak kayıtlıdır. Fakat bu eserlerin ancak 25 tanesi günümüze ulaşmıştır. Bestelediği durakları dini musiki için çok önemli eserlerdir. Hammamizade Dede Efendi ile karıştırılmaması için Dede-i Atik yani eski dede ünvanı ile adlandırılmıştır.¹¹¹

Önemli eserleri:

¹⁰⁷ Nuri Özcan, “Mustafa Efendi, Çâlâk-zâde mad.”, TDVİA, İstanbul 2006, XXXI, 296.

¹⁰⁸ Öztuna, age, II, 75.

¹⁰⁹ Öztuna, age, I, 361.

¹¹⁰ Öztuna, age, I, 56.

¹¹¹ Nuri Özcan, “Ali Şîruganî mad.”, TDVİA, İstanbul 1989, II, 454.

Dügâh Evsat Tevşih (Yâ İlâhi, âstânın hasteye), Rehâvî Yürük Evsat Tevşih (Bu gülşende hezâr-ı bî nevayım), Evc Evsat ilahi (Devrân odur kim devrini), Buselik Evsat ilahi (Nice bir besliyesin sen), Nühüft Durak (Benim Mansûr-i aşk), Saba Evsat Cumhur (Kandedir cehl ile zulmet), Acem-Aşîrân Sengin Semai İlâhi (Bakıp cemâl-i yâre).¹¹²

7. İsmâil Hakkı Bey : (1866-30.12.1927)

13. defterdeki Nevâ Kürdî durağın bestekârı olan İsmail Hakkı Bey, İstanbul'un Balat semtinin Mollaşâkî mahallesinde dünyaya geldi. Okuduğu bir ezanla Muzıkay-ı Hûmâyûn-a alındı. Latif Ağa ve Zâtî Bey'den musiki nazariyatı ve nota öğrendi. Kısa zamanda hünkâr müezzinliğine seçilerek ser-hânende oldu ve fasıl heyetini yönetti.¹¹³ Şehzadebaşı'nda Fevziye Kırâathanesinin üst katında Musikiyi Osmani Mektebi'ni açarak birçok öğrenci yetiştirdi. Darüelhandâ solfej ve fasıl derslerine devam ettiği için muallim ünvanını aldı.¹¹⁴ Kendi el yazısı ile yazılmış olan nota koleksiyonu 1972 yılında tespit edilerek TRT Müzik Dairesine kazandırılmıştır.¹¹⁵

2000'e yakın eser bestelediği tahmin edilen İsmail Hakkı Bey'in önemli eserleri:

1-Acem ağır aksak şarkı (Saysam gece gündüz), 2- aşiran peşrev ve saz semaisi, 3- Hafif Kâr (Sultân-ı Kerem, Şâh-i adâletsin), 4- Arazbâr Yürük Aksak Şarkı (Gerçi acayibdir gözüm), 5-Bestenigâr Devr-i Kebir ilahi (Dinim imanım var ise), 6- Cânfezâ takım, 7- Dilefrûz Takım, 8- Dilnişin Peşrev, 9- Evc Devr-i Hindî Tevşih (Teveccüh eyledim), 10- Evcâra Durak (Gel Temaşa kıl), 11- Ferahfezâ takım ve şarkılar, 12- Ferahnâk peşrev, saz semaisi, aksak zeybek, oyun havası, 13- Hicaz Evsat Tevşih (Cemâlin Nuruna), 14- Maye peşrev ve saz semaisi, 15- Nihavend Düyek Marş (Bugün Dünyayı Tenvir eyleyen), 16- Rahâtü'l Ervâh Hafif Beste (Rencide olur).¹¹⁶

8. Kazasker Mustafa İzzet Efendi : (1801-1876)

Kastamonu Tosya'da doğan Mustafa Efendi, 14. defterdeki Beyati Durağın bestekârıdır. Bestekâr, hattat, neyzen ve devlet adamı özelliğine sahiptir. İlk musiki derslerini Kömürcü-zâde Hâfız Efendi (ö.1835)'den, Silahdar Ali Bey'den ve Şâkir

¹¹² Öztuna, age, I, 56-57.

¹¹³ Öztuna, age, I, 407.

¹¹⁴ İnal, age, 209-210.

¹¹⁵ Özalp, age, I, 279.

¹¹⁶ Öztuna, age, I, 410-413.

Ağa'dan alan Mustafa Efendi sultan II. Mahmut döneminde yaşamış iyi bir hanende ve neyzendir. Nakşibendi Tarikatına mensuptur. Enderûn-ı Hümayûn'da yetiştikten sonra padişahın huzurunda fasıllara katıldı. Hayatı boyunca birçok görevlerde bulunan Mustafa İzzet Efendi en son reîsu'l ulema görevinde bulunduktan sonra 75 yaşında iken vefat etti.¹¹⁷

Tarz-ı Cedîd makamını terkip eden Mustafa Efendinin günümüze 26 musiki eseri ulaşmıştır. Başlıca eserleri:

1-Beyâtî Durak (Ben dost hevâsına düştüm), 2- Hüzam Durak (Ey habîbi Kibriya), 3- Tarz-ı Cedîd Hafif Peşrev, 4- Hüzam Nakış ve Hicazkâr Yürük semailer, 5- Evc Ağır Aksak (Bir sebeple Gücenmişsin), 6- Segâh Ağır Aksak (Çektiğim Bilmem Nedendir), 6- Karcıgar Aksak Semai (Arz etmediğim meğer yâre mi kaldı).¹¹⁸

9. Hammâmî-zâde İsmâil Dede Efendi : (1778-1846)

14.defterde Sûz-idil makamındaki durağın bestekârı olan Dede Efendi, bestekârlığı, hanendeliği ve hocalığı ile Türk Musikisi'nin en önemli şahsiyetlerinden bir tanesidir.¹¹⁹

İstanbul'un Şehzâdebaşı semtinde doğan Dede Efendi, tahsilinin ilk yıllarında sesinin güzelliği ile dikkat çekmiş okulda ilahici başı olmuştur. Hocası Mehmet Emin Efendi (ö.1782)'den ilk musiki derslerini aldıktan sonra Mevlevi olmuş Yenikapı Mevlevihânesi Şeyhi Ali Nutkî Dede(ö.1804)'ye İntisap etmiş ve dede olmuştur.¹²⁰

İsmail Dede Efendi Türk Musikisi'nin hemen hemen her formunda eser bestelemiş, eserlerinde özellikle klasik üslubun korunmasına özen göstermiştir. Eserlerinde hem eski tarzı muhafaza etmiş, hem de yeni arayışlar içerisine girmiştir. Şarkılarında hüznün ve coşkuyu aynı anda kullanarak farklı bir melodi icat etmiştir. Kendisinden sonraki sanatkârları da etkileyen Dede Efendi, geçmiş ve gelecek arasındaki bağlantıyı kurarak müziğimize önemli derecede katkı sağlamıştır.¹²¹

---

¹¹⁷ Öztuna, age, II, 76-77.

¹¹⁸ Öztuna, age, II, 77.

¹¹⁹ Nuri Özcan, " İsmail Dede Efendi, Hamâmîzâde mad." TDVİA, İstanbul 2001, XXIII, 94.

¹²⁰ Özalp, age, I, 531.

¹²¹ Özcan, age, 94

Öğrencileri Dellâl-zâde İsmail Efendi ve Mutaî-zâde Ahmet Efendi ile 1845 yılında çıktığı hac yolculuğunda Mekke'deki yaygın olan kolera hastalığına yakalanarak Mina'da kurban bayramının birinci gününde vefat etmiştir. Mezarı Hz. Hatice'nin ayakucundadır.¹²²

Dede Efendi Musiki için yaratılmış büyük bir bestekârdır. Zayıf derecede eseri olmadığı gibi, orta derecede eserleri de pek azdır. “Zülfündedir benim baht-ı siyâhım” sözleriyle başlayan buselik makamındaki ilk şarkısı bestekârlığının açık bir göstergesidir. Arabân-Kürdî, Hicâz-Bûselik, Saba-Buselik, Nev-eser ve Sultânî-yegâh makamlarını terkip eden Dede, 500 den fazla eser beslemiş fakat bunların 294 tanesi günümüze ulaşmıştır. 62 dinî, 232 tane de din dışı eseri bulunan Dede, 7 ayin ile hiçbir bestekârın ulaşamayacağı bir başarı göstermiştir. Bunun dışında 6 tevşih, 3 durak, 41 ilâhi, 5 dini peşrev, 4 mevlid tevşih, 7 kâr, 44 beste, 117 şarkı, 13 köçekçe ve 51 tanede semai bestelemiştir.¹²³

10. Bursalı Celvetî Zâkir'i Hacı Mehmet Efendi : (- 1720?)

Bursa'da doğdu. Celvetî tekkesinde zâkirlik yapan Mehmet Efendi dini eserler üzerinde yoğunlaşarak durak, tevşih ve ilahi formlarında eserler vücuda getirmiştir. Zamanımıza gelen eserleri şunlardır:

1-Hümayûn Durak (Düştü cânâ akıbet), 2- Rast Nim Evsat Tevşih (Merhaba ey mevlid-i peygamberi), 3- Hüseyin Düyek İlâhi (Düştü cânâ akıbet).¹²⁴

11. Hacı Nafiz Bey: (-1898)

Durak okumasıyla meşhur olan Hacı Nafiz Bey, bu konudaki ustalığından dolayı “durakçı” lakabıyla meşhur olmuştur. 19. yüzyılın önemli seslerinden biri olan Nafiz beyin, dinî eser repertuarı bir hayli geniştir. Dinî musikimize birçok talebe yetiştirmiştir. Günümüze ulaşan 9 adet ilahisiyle aynı zamanda devrinin iyi bestekârları arasında yer alır.¹²⁵

---

¹²² Özalp, age, I, 534.

¹²³ Öztuna, age, I, 396

¹²⁴ Öztuna, age, II, 37.

¹²⁵ Nuri Özcan, Türk Musikisi Tarihi, Yayınlanmamış Ders Notları, İstanbul 2001, 59.

12. Na’lizâde İbrahim Efendi : (-1766)

13. defterdeki bülbül-i Şûrîdeyim sözleriyle başlayan beyâtî makamındaki durağın bestekârı olan İbrahim Efendi, 18. Yüz yıl bestekârlarımızdandır. Günümüze yalnızca beyâtî durağı gelebilen İbrahim Efendi hakkında kaynaklarda pek fazla bilgiye rastlanmamaktadır.¹²⁶

13. Kuşçuzâde Halil : (-1780)

13. defterdeki segâh durağın bestekârıdır. Zamanımıza yalnız “ey gönül gel Hakk’a giden râhı bul” sözleriyle başlayan Niyazi Mısrî ’ye ait zikrettiğimiz segâh bestesi ulaşmıştır.¹²⁷

14. Sepetçi-zâde Mehmed Efendi : (-1693)

14. defterdeki acem durağın bestekârı olan Mehmed Efendi, 17. asrın musikişinaslarından. Özellikle ilahi besteciliğiyle ve hattatlığıyla tanınır.¹²⁸

15. Mutfazâde Ahmet Efendi : (- 1883)

Türk din musikisinde “durakçı” lakabıyla ün yapmış musikişinaslarımızdan olan Ahmet Efendi, Hammâmî-zade İsmâil Dede’nin talebesidir. Sünbûliyye tarikatında zakirlik yapan Mutfazâde, aynı zamanda Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Osman Selahaddin Dede (ö.1887),ye de intisap etmiştir. Kadı nâibi olarak memurluk görevinde bulunmuştur. Hocası İsmail Dede’den öğrendiği bütün eserleri kendi öğrencilerine meşk eden Ahmet efendi’nin günümüze iki ilahisi ve bir şarkısı ulaşmıştır.¹²⁹

16. Mehmet Tulûî : (- 1757)

Bolu’nun Mudurnu ilçesinde dünyaya gelen Mehmet Tulûî, bestekâr, hattat ve şairdir. Yazdığı şiirlerde Tulûî mahlasını kullanan Mehmed Efendi, Nasûhi şeyhi Mehmed Nasûhi Efendi’ye intisap etti. Belli bir zaman sonra da aynı tekkeye şeyh oldu. 1757 yılında memleketi Mudurnu’da vefat etti. Birçok ilâhi, tevşih ve durak besteleyen Mehmet

---

¹²⁶ Öztuna, age., 381.

¹²⁷ Öztuna, age., I, 326.

¹²⁸ Özcan, age., 31.

¹²⁹ Nuri Özcan, “Ahmet Efendi Mutfazâde Mad”, TDVİA, İstanbul 1989, II, 60.

Tulûî Efendi'nin günümüze “Sürüp dergâhına rûy-i siyahım” mısraıyla başlayan Irak ve “Ben bende buldum çün Hakkı” sözleriyle başlayan segâh durakları ulaşmıştır.¹³⁰

17. Şikârizâde Hacı Ahmed Efendi: (-1831) İstanbul'da dünyaya gelen Ahmed Efendi, Şikârizâde lakabıyla tanınmaktadır. Sünbülüyye tarikatına intisap edip yıllarca aynı tekkede zâkirbaşılık yaptı. Daha sonra Hacı Evhadüddin Tekkesine şeyh oldu. Bestekâr ve zâkirbaşı olan Şikârizâde, 27 Haziran 1831 tarihinde vefat etti. Kabri Koca Mustafa Paşa Hankahı içerisinde. Dini musiki alanında birçok eser besteleyen Ahmed Efendi'nin 9 tane eseri günümüze ulaşmıştır.¹³¹

B. GÜFTEKÂRLAR

1. Yahyâ Nazîm : (1650-1717)

1650 yılında İstanbul'un Kumkapı semtinde doğan Yahyâ Nazîm¹³² şâir ve bestekâr olma özelliğine sahiptir. Kılâr-ı Hâssa Nöbetçibaşılığı ve İstanbul'un meyvebaşıcılığı görevlerinde bulunan Yahyâ Nazîm, Enderûn'da yetiştikten sonra, Nâilî (ö.1666) ve Neşâtî (ö.1674) gibi şairlerden ders aldı. Bestekârlığının yanında şair özelliği ile “Dîvan” sahibi olan Nazîm, aynı zamanda Osmanlı edebiyatında en çok na't yazan şair olarak da tarihe geçmiştir. Padişahın huzurunda yapılan fasıllara katılan Nazîm'in mûsikî hocaları Nefîrî Ahmed Çelebi (ö.1678) ve Hâfız Post'tur. Es'ad Efendi Atrabü'l-Âsâr'ında beste, nakış ve şarkı olmak üzere Nazîm'in beş yüzden fazla eser bestelediğini zikrediyor. Günümüze on dört eseri ulaşan Nazîm'in ,kendi na'tlarından da seçerek beste yaptığı bilinmektedir.¹³³

2. Niyâzî Mısrî : (-1694)

13 ve 14. Defterdeki birçok eserin güftekarı olan Niyâzî Mısrî, Malatya'nın Aspozi kasabasında doğmuştur. Mısrî'nin asıl adı Mehmed'dir. Halvetî ve Kadirî tekkelerine intisap eden Mısrî, Diyarbakır, Mardin, Kahire, İstanbul gibi şehirlerde ilim

¹³⁰ Hasan Aksoy, “Mehmed Tulûî Efendi mad.”, TDVİA, Ankara 2003, XXVIII, 539

¹³¹ Nuri Özcan, “Ahmed Efendi, Şikârizâde mad.”, TDVİA, İstanbul 1989, II, 61-62.

¹³² Mustafa Aslan, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı 8, Sivas 1999, 263.

¹³³ Nuri Özcan, Yayınlanmamış ders notları, 37.

tahsil etti. Çeşitli camilerde vaaz ve irşat görevlerinde bulundu. Vaazları esnasında yaptığı bazı konuşmalarından ve eleştirilerinden dolayı çeşitli yerlere sürgün edildi ve bu 15 yıl boyunca devam etti. En son Limni Adası'nda 16 Mart 1694 tarihinde son nefesini verdi.

Halvetiye Tarikatının Ahmedi kolundan olan Mısıriyye şubesinin pîri olan Niyazi Mısıri'nin arapça ve Türkçe olmak üzere birçok kitabı vardır. Bu kitaplardan bazıları şunlardır:

Arapça Eserleri: 1- Mevâ'idü'l-irfân, 2- ed-devretü'l arşıyye, 3- Mecâlis,

Türkçe Eserleri: 4- Divan, 5- Tuhfetü'l uşşak, 6- Mecmua, 7- Risâle-i Devriyye¹³⁴

3. Fuzûlî : (- 1556) 13. Defterdeki Müstear durağın güftekarı olan Fuzûlî, Bağdat ya da Kerbelâ şehirlerinden birinde dünyaya gelmiştir. Asıl adı Mehmet'tir. Doğduğu yıl hususunda değişik rivayetler olduğu için net bir tarih yoktur. Akkoyunlu Türkmenlerinin Bayat boyundan gelen Fuzuli, ilk derslerini ve etkilenişini Azerî Habîbî'den almıştır. Fuzuli, Şah İsmail'in Bağdat'ı ele geçirmesiyle yazdığı ilk kaside Bengü Bâde'dir. Arapça, Farsça ve Türkçe eserler veren Fuzûlî, Divan edebiyatının en önemli simalarından bir tanesidir. Fuzûlî 1556 yılında Bağdat'ta veba salgınından dolayı hayatını kaybetmiştir. Fuzûlî'nin Şiirlerini tercih edenler arasında Hüseyin Sadettin Arel, Bekir Sıtkı Sezgin ve Cinuçen Tanrıkorur gibi bestekârlarımızı sayabiliriz. Önemli eserleri şunlardır:

1- Divan: İki tevhid, dokuz na't, yirmi yedi kaside ve 302 kasideden oluşmaktadır.

2- Leyla vü Mecnûn

3- Beng ü Bâde

4- Hadîs-i Erbaîn Tercümesi

5- Sohbetü'l- esmâr

6- Hadîkatü's-süadâ

7- Mektuplar

8- Arapça ve Farsça Divanı, Heft-câm ve Hüsn ü Aşk.¹³⁵

¹³⁴ Mustafa Aşkar, "Niyâzî Mısıri mad.", TDVİA, İstanbul 2007, XXXIII, 166-168.

¹³⁵ Abdulkadir Karahan, "Fuzûlî mad." TDVİA, İstanbul 1996, XIII, 240-246.

4. İsmail Hakkı Bursevî : (- 1725) 14. Defterdeki sabâ ve hicaz durakların güftekarı olan Bursevî, Bulgaristan'ın Aydos kasabasında dünyaya geldi. Celvetiyye Tarikatına mensuptur. Arapça ve dini ilimler öğrendikten sonra şeyhi Osman Fazlı'ya intisab etti. Kelam, ferâiz ilimleri, Farsça ve Tecvid ilmiyle iştigal oldu. Hâfız Osman'dan Hüsn-i Hat öğrendi. Çeşitli camilerde vaaz ve tefsir dersleri verdi. Şair, Müfessir, vaiz özelliğinin yanında bestekârlığı da mevcuttur. Kaynaklarda 70.000 ya da 100.000 beyitten fazla şiiri belirtilmektedir. İsmail Hakkı Bursevî 20 Temmuz 1725 yılında son nefesini verdi. Mezarı Tutpazarı'nda kendi yaptırdığı caminin kible yönündedir.

İsmail Hakkı Bursevi'nin Tefsir, Tasavvuf, Fıkıh, Kelâm, Hadis ilimleriyle ilgili önemli eserleri şunlardır:

1-Rûhû'l-Beyân, 2- Tefsîr-i Sûreti'l Fatiha, 3- Rûhu'l- Mesnevî, 4- Kitâbû'n-Necât, 5- Şerhu Nuhbeti'l-Fiker, 6- İhtiyârât, 7- Risâle-i Gül.¹³⁶

5. Gafûrî Mahmud : (- 1667): Gafûrî mahlasıyla şiirler yazan Zâkir Mahmud Geliboluludur. İstanbul'da tahsilini yaptı.¹³⁷ Gafûrî Mahmud, Celvetiyye tarikatına girerek Muk'ad Ahmed Efendi'ye intisap etti. Halîfe olarak Gelibolu'ya gönderildi fakat kısa sürede İstanbul'a geri döndü. Zeyrek Câmii, Üsküdar Vâlîde Sultan Câmii ve Fâtih Câmii vâizliği yapan Gafûrî, Şeyh Mehmed Fenâyî'nin vefâtı üzerine Âsitâne'ye şeyh oldu (1664). 1667'de vefat eden Gafûrî Mahmud, Halil Paşa Türbesine (Kapıcı Celvetî Dergâhi) defnedildi.¹³⁸

6. Yunus Emre : (1240?-1320?) Sakarya Nehri'nin kenarındaki Sarıköy'de dünyaya gelen Yunus Emre, hakkında yüzlerce kitap ve binlerce makale yazılan büyük bir halk ozanı ve şairidir.¹³⁹ Tapduk Emre'ye intisap eden Yunus, 40 yıl boyunca hocasına hizmet etmiştir.¹⁴⁰ Kesin olmamakla birlikte 82 yaşında yine Sarıköy'de vefat etmiştir.¹⁴¹ Tasavvuf edebiyatının en büyük şairi olan Yunus Emre, üç yüzden fazla şiirden meydana gelen bir divanı ve mesnevî şeklinde yazdığı Risâlet-ün-Nushiyye adlı bir eseri

¹³⁶ Ali Namlı, “İsmail Hakkı Bursevî mad.”, TDVİA, İstanbul 2001, XXIII, 102-106.

¹³⁷ Vasfi Mahir Kocatürk, *Tekke Şiiri Antolojisi*, Edebiyat Yay., Ankara 1968, 323.

¹³⁸ Hakkı Duran, “Mehmet Tulûî'nin irak makamındaki eseri”, mehmed-tuluinin-irak-makamındaki-eseri, 2013, www.mudurnuhaber.com, (29 Eylül 2013).

¹³⁹ Bolel, 1-42.

¹⁴⁰ Bolel, 61.

¹⁴¹ Faruk K. Timurtaş, “Yunus Emre Divanı”, Tercüman Gazetesi Yay., 14-15. (Kitabın basım tarihi hakkında bilgi yoktur.)

bulunmaktadır. Yunus yazdığı şiirlerini açık bir üslupla, sade, samimi ve heyecanlı bir şekilde yazmış, duygularını coşkun ve lirik bir şekilde ifade etmiştir.¹⁴² Yunus Emre'nin şiirlerinden özellikle dini musiki bestekârları istifade etmiş, 250 den fazla şiiri bestelenmiştir. Yunus'un şiirlerinden İlâhi, na't, durak, mersiye, kaside, şarkı ve türkû formlarında beste yapılmış fakat en çok ilâhi bestelenmiştir.¹⁴³

7. Ahmet Sârbân : (- 1545) Hayrabolu'da dünyaya gelen Ahmet Sârbân, sûfî bir şairdir. Bayrâmî tarikatından Pîr Ali Aksarâyî'ye intisap etmiştir. Kaynaklarda Dukakinzâde Ahmet Bey'le karıştırıldığı ifade edilmektedir. Osmanlı padişahı Kanûnî Sultan Süleyman (ö.1566)'a deveci olarak hizmet ettiği için sârbân lakabını almıştır. Ahmet Sârbân'ın üç bin beyitten oluşan bir divanı bulunmaktadır.¹⁴⁴

8. Mehmed Nasûhî : (- 1718) Üsküdar ilçesinin Toygartepe yakınlarındaki Bulgurlu mescidi civarında doğmuştur. Doğum tarihi hususunda net bir tarih bulunmamaktadır.¹⁴⁵ Şa'bâniyye-i Halvetiyye şeyhi Karabaş-ı Velî (ö.1685)' ye intisap etmiş efendisinin vefatından sonra Şa'bâniyyenin Nasûhî kolunu kurmuştur.¹⁴⁶ Asıl adı Muhammed olan Nasûhî Efendi 14 Ağustos 1718 tarihinde vefat etmiş, Nasûhî dergâhının haziresine defnedilmiştir.¹⁴⁷ Nasûhî'nin, içinde 47 adet ilâhisi bulunan Dîvânçe'sindeki şiirlerinin büyük bir kısmı bestelenmiştir.¹⁴⁸ Bunun haricinde; Risâletü'r-Rüşdiyye fî't-tarîkatî'l-Muhammediyye, Vâridât-ı Kudsiyye, Tefsir ve Şerh-i Gazel-i Niyâzî-i Mısırî önemli eserleri arasında yer alır.¹⁴⁹

9. Eşrefoğlu Rûmî : (- 1469-70?) Asıl adı Abdullah olan Eşrefoğlu Rûmî'nin Mekkeli ve Hz. Peygamber soyundan geldiği ifade edilmektedir. Hacı Bayram-ı Velî (ö.1429)'ye intisap eden Rûmî, belli bir eğitimden sonra İznik'te Kâdiriyye tarikatının Eşrefiyye kolunu kurmuştur.¹⁵⁰ Türk İslam dünyasının en büyük şâirlerinden biri olan Rûmî'nin şiirlerinden oluşan Divanından başka, Tarîkatnâme, Fütüvvetnâme, İbretnâme,

¹⁴² Timurtaş, 37-38.

¹⁴³ Bolel, 427.

¹⁴⁴ Nihat Azamat, "Ahmed Sârbân mad", TDVİA, İstanbul 2009, XXXVI, 132-133.

¹⁴⁵ Kerim Kara, "Mehmed Nasûhî mad.", TDVİA, Ankara 2003, XXVIII, 500.

¹⁴⁶ Tatcı, age, 11.

¹⁴⁷ Kara, age, 500.

¹⁴⁸ Tatcı, age, 133.

¹⁴⁹ Kara, age, 501.

¹⁵⁰ A. Necla Pekolcay ve Abdullah Uçman, "Eşrefoğlu Rûmî mad.", TDVİA, İstanbul 1995, XI, 480-481.

Hayretnâme kaleme aldığı eserlerinden bazılarıdır.¹⁵¹ İznik'te yaklaşık 100 yaşlarında iken vefat etmiş, dergâhın haziresine defnedilmiştir.¹⁵²

10. Sünbül Sinân Efendi: (-1529) Evliyanın büyüklerinden olan Sünbül Sinân, Merzifon'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı Yûsuf bin Ali'dir. Osmanlı zamanında İstanbul'da yetişmiştir. Çelebi Halîfe'den ilim tahsil eden Sinân Efendi, hocasının ölümünden sonra Sünbülî tarikatını kurmuştur. 1529 yılında vefat eden Sünbül Sinân'ın "Risâlet-ül-Etvar" ve "Risâle-i tahkikiyye" adlı iki eseri mevcuttur.¹⁵³

11. Sezâyî Gülşenî : (1669-1738) Asıl ismi Hasen bin Ali olan Sezâyî, Yunanistan'ın Gördes beldesinde doğdu. Aslen Moralı olan Sezâyî, Gülşenî tarikatına mensuptur. 1738 yılında Edirne'de vefat etmiş, dergâhının bahçesine defnedilmiştir. Din ve fen alanında iyi bir âlim olan Sezâyî, Gülşenî tarikatının Sezâyîye kolunun da kurucusudur.¹⁵⁴ Şiirlerinden oluşan Dîvân'ı, devlet adamlarına ve önemli şahsiyetlere yazdığı mektuplardan derlenilen Mektûbât'ı ve Niyâzî Mısırî'nin "Halk içre bir âyineyim" sözleriyle başlayan altı beytlik gazelinin şerhi önemli eserleridir.¹⁵⁵

12. Sîneçak Derviş Osman : (-1627) 13. defterde beyâtî makamındaki "bülbul-i şurîdeyim" sözleriyle başlayan durağın güftekarı olan Derviş Osman İstanbulludur. Halvetî şeyhi Osman Efendi'nin bazı kaynaklarda ismi Hakîkî zâde Osman Efendi diye de geçmektedir.¹⁵⁶

13. Sünbülün Şeyhi Şeyh Cemal Efendi : 13. defterde İsfahan makamındaki "tâ ezelden sen benimle" sözleriyle başlayan durağın güftekarıdır.

14. Hisari Şeyh Mehmed Efendi : 14. defterde hicaz makamındaki " düştü cânê âkıbet sevdâ-i aşk" sözleri ile başlayan durağın bestekârıdır.

¹⁵¹ Tercüman-1001 Temel Eser Heyeti, age, 9-56-57.

¹⁵² Pekolcay -Uçman, age, 481.

¹⁵³ Komisyon Heyeti, *Türkiye Gazetesi İslam Âlimleri Ansiklopedisi*, İhlas Yay., XIV, 350-354. (Kitabın Basım tarihi hakkında bilgi yoktur.)

¹⁵⁴ Komisyon Heyeti, age, XVII, 217-218.

¹⁵⁵ Komisyon Heyeti, age, XVII, 220.

¹⁵⁶ Ergun, age, I, 324.

SONUÇ

Süleymaniye Kütüphanesi Ekrem Karadeniz Bölümü'nde bulunan 13. ve 14. defterlerdeki el yazması durakların tahkiki ve tashihi ilk kez bu tezimizle akademik bir araştırmaya konu olmuştur. Duraklar hususunda yapılmış en önemli çalışmalardan biri olan ve günümüzde hala güncelliğini koruyan Dr. Suphi Ezgi'ye ait **“Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit - Na't - Salat - Durak”** adlı eseri, tekke musikisinin önemli bir formu olan duraklar hususunda geniş bilgiler içermektedir. Bu çalışmamızda Dr. Ezgi tarafından ele alınan durak notalarını orijinalleri ile karşılaştırmak suretiyle farklarını ortaya çıkartmaya çalıştık. Özellikle Dr. Ezgi tarafından “Durak Evferi” usulüyle yazılan notaların gelenekte “usûlsüz” olarak icra edildiğini tespit etmek tezimizin özgün yanlarından birini oluşturmaktadır. Yaptığımız bu araştırmayla en doğru notasyonu tespit etmek için aynı durakla ilgili yazılmış notaları tahkik ve tashih etmeye çalıştık. Bu notaların tashihi tezimizin özgün olan diğer yönünü ortaya koymaktadır. Dr. Ezgi tarafından yayınlanan notalar, usûl itibarıyla belirli bir forma sokulmaya çalışılsa da aslında tekke musikisi geleneğine uygun olmayan ve orijinalitesinin kaybolmasına sebep olan bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar Dr. Ezgi tarafından durakların usûllü yazılması İsmail Hakkı Özkan'ın ifadesiyle bu formun kaybolmamasına matuf bir inisiyatif olsa da aslına uygun olmayan icralara sebebiyet vermesi açısından tekkelerde kabul görmemiştir. Çünkü durak bestekârları yaptıkları bu besteleri usûlsüz olarak bestelemiş, icra eden durakhanlar da musiki müktesebatlarınca durağı kendine has üslup ve tavrı ile okumuşlardır.

Tezimizde ele aldığımız eserlerin güfteleri, güftekarların divânlarından alınmak suretiyle notaya eklenmiştir. Zira duraklar notaya alınırken orijinallerine göre bazı farklılıklar olduğu tarafımızdan tespit edilmiştir. Buna ilaveten duraklar güncel nota yazım tekniğiyle tekrar notaya alınmış, notaya alınan bu durakların günümüzdeki notalarından farklı olduğu anlaşılmış, ortaya çıkan bu farklılıklar çalışmamızda belirtilmiştir.

Son olarak ifade etmek gerekirse, yaptığımız bu araştırma sonucunda durak formuna durak evferi usûlünü ekleyen kişilerin Dr. Suphi Ezgi ve H. Sadettin Arel'in

olduğu anlaşılmıştır. Bu formun serbest veya usûlle okunması tartışmaları ilk kez söz konusu usûl eklendikten sonra ortaya çıkmıştır.

EKLER

163

Schnee Drak

Calamagrostis ^{Benthami} - *Calamagrostis*

veřiti
1178

Ah *a i na*

la *dan* *a lui*

fai *ok* *kif* *femi* *fezta silincea*

de *pil* *3* *3*

ah *ka ti i* *cah*

re *de ma*

dum *ru* *zigas* *ok* *3*

si *uf* *yel*

de *ge* *ko si ti i*

leh *re* *de ma* *greolach* *dum* *ru* *3*

gar *ok* *3*

to zi zikinda obceal

1781

“کام رو اف” پبلش سیزھ

فطر اغیرہ در در و مولا

احکامی اخروی

في اوله

بسم الله الرحمن الرحيم

266

5

2

8

100% Satisfaction
 100% Satisfaction
 100% Satisfaction

1122

114

45-1

1. *...*

5

6.

0

100

This micrograph shows a cross-section of a plant stem. A prominent central vascular cylinder is visible, surrounded by a ring of large, thin-walled cells. The outer layers of the stem are composed of smaller, more densely packed cells.

100

مازیدده سابق مال قازتوسنده نومرو ۱۸

موسیقی

165

» ایسی دورانیہ «

تفتتہ نقی زادہ ابراہیم انسی
آریہ ترقی داری

Derzeit durch

[illegible]

Handwritten musical notation on four staves. The lyrics are written above the notes. The first staff has the lyrics "آل ذت لَن". The second staff has "دی ده دی عو". The third staff has "ف". The fourth staff has "له" and "گفتی". To the right of the fourth staff, there is a handwritten note: "کده اول" and "بالاتر در مکره قرار دو لایحه".

Handwritten musical notation on two staves. The lyrics are written above the notes. The first staff has "نیل سویده هم گلده نصیم وایم". The second staff has "صافه کر بروده هم گلده نصیم وایم". Below the staves, there is a handwritten note: "نظر اوله" and "بسیار فایده داره".

Four empty musical staves for notation.

نقد شریف... بر سر: یوسف... 166 کسم او قورم نوبه ارم
 دست راسته دوراه

دیز و به مولد ان ملکای خود کرد
 بر طوطی اختیار اید
 با کلام در دست خود چون طوطی حکما
 اینجی سارک بختی زینته نما بعد

Handwritten musical score with Persian lyrics and musical notation. The score consists of ten staves. The lyrics are written in Persian script above the notes. The musical notation includes various notes, rests, and bar lines. Some parts of the score are circled or marked with asterisks.

Lyrics (from top to bottom):

- آ fi ta bi su b hu
- ما ha ha ha bi
- bi Ki to olak 6 ri ya
- ما تا
- آ آر نا
- ما
- Elah jazil 3
- ک ری با 3

بازیده سابق مایه قارشوندن نوسر ۱۸

ما قضا کیرا

دور

آو

چتا گس عی

خا

نه

ما

یا

ری

یا

صوت قرار دولای

آفتاب صبح ما آفتاب صبح کیرا
ما قضا کیرا
ما قضا کیرا
ما قضا کیرا

ماتر 16/4

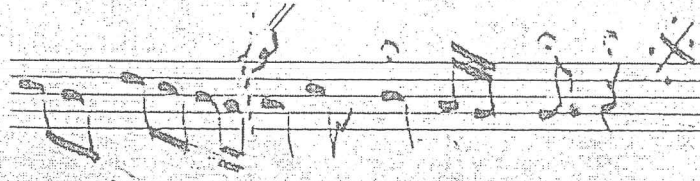
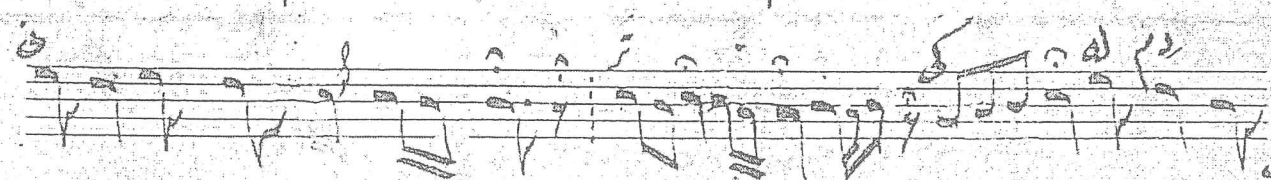
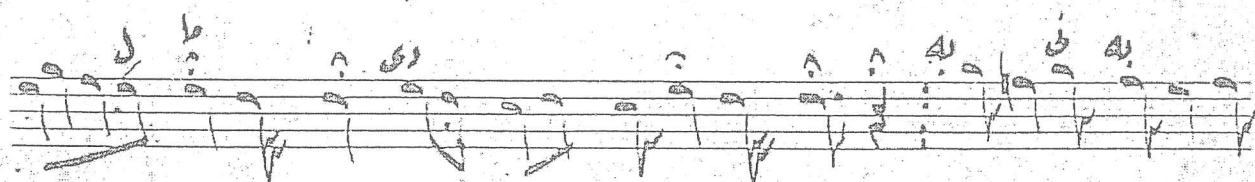
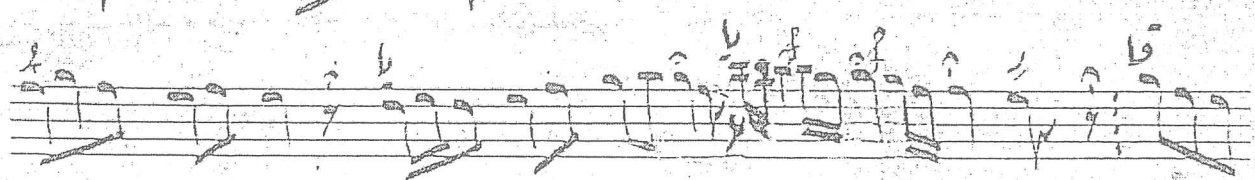
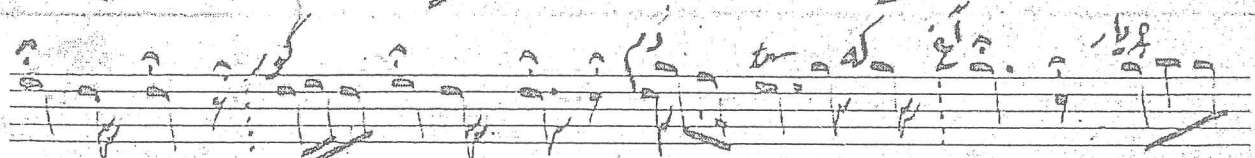
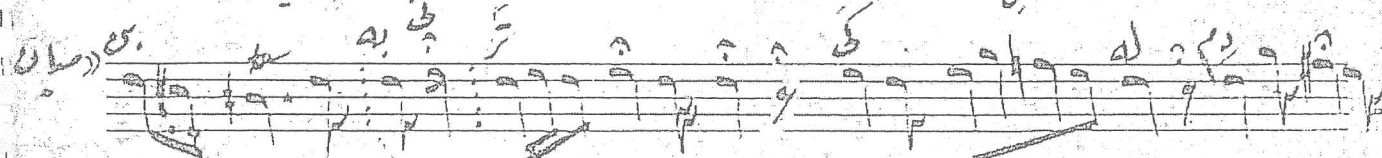
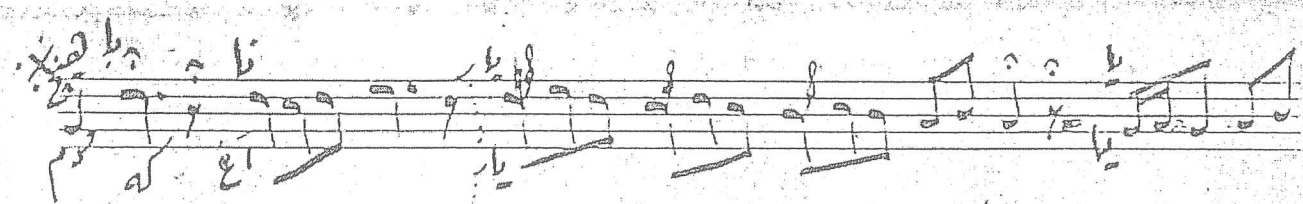
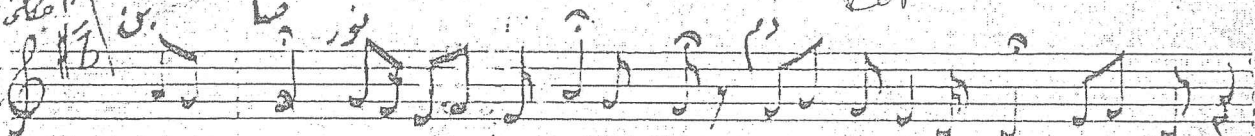
« راست دورانه »

آهنگ اصیل از آهنگساز
نویسنده آهنگ

به تباری
آهنگ اصیل از آهنگساز
موسم برپولاقه

2nd Bass

در این اثر
از آهنگساز
موسم برپولاقه
آهنگساز

نقطه شریف
به صاف و درم عالمی
به بی ترک ایلام نوردم کواغیا قلاوی

تضای زاده شاملی اکندر

دار

« بیانی دوراجه »

انتهای اصده به او قوری
نکته: آلام

168

دیز و به مولانا
افکار می بخور
نقد طریقی بر
پلونه افکار
نقد ایرات

شما را قاتل من
تقصی به
لش که
بوی که
دی دی
که

نقطه تیف : کلان بری قاردر کلان بود و شکله
برخود ایله برلونه سته بود و شکله

۱۸/۵۱

168 / 11

ŞEHNAZ DURAK

Gürte: Gafûrî Mahmud (H. 1078)

Dost Çün bî har e rûp şe cer
ler sebzi rev nâk gîr
o lur
a ye ti suâ i lî
hî her vâ rak tef
sır o lur

Âşık-ı sâdik isen terk eyle hâb ü râhatı
By Gafûrî talib-: iddâr olan şeb-gîr olur

بسم الله الرحمن الرحيم

169

X

نغمه آهسته

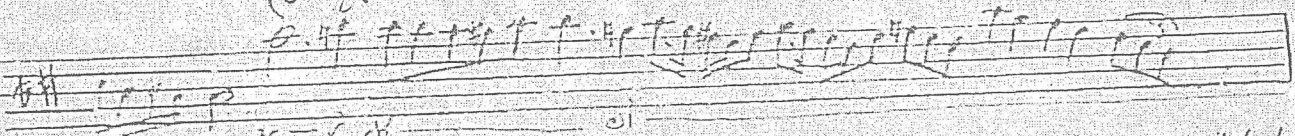
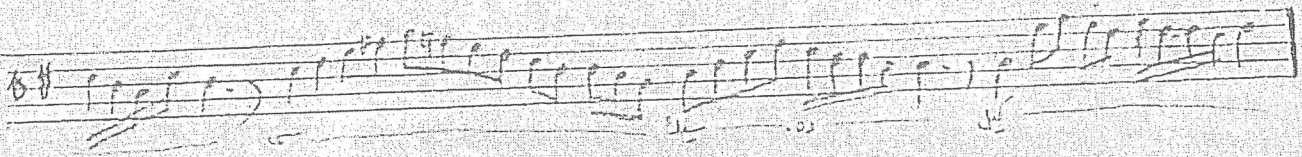
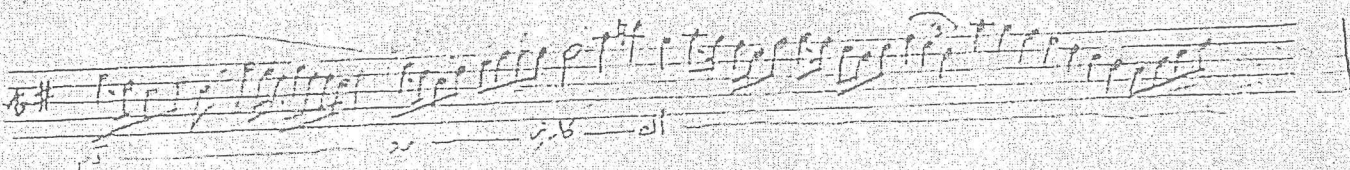
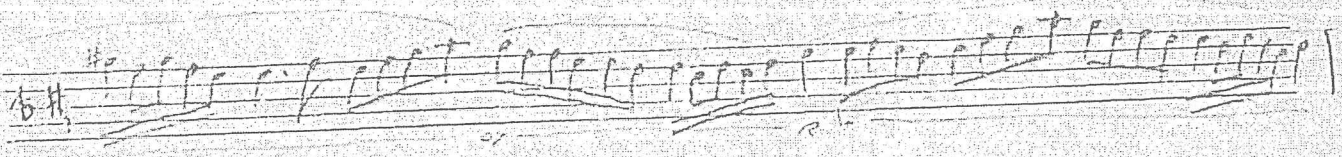
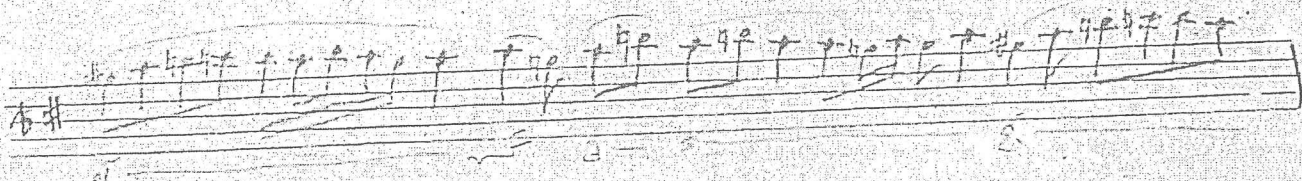
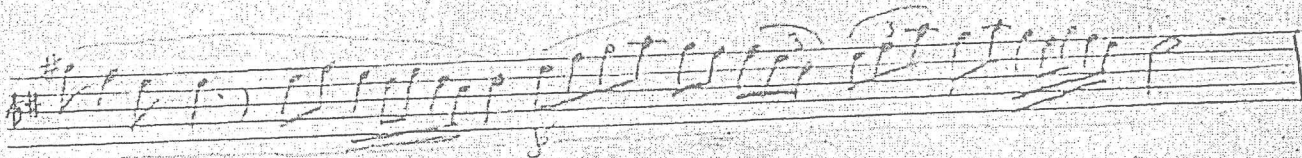
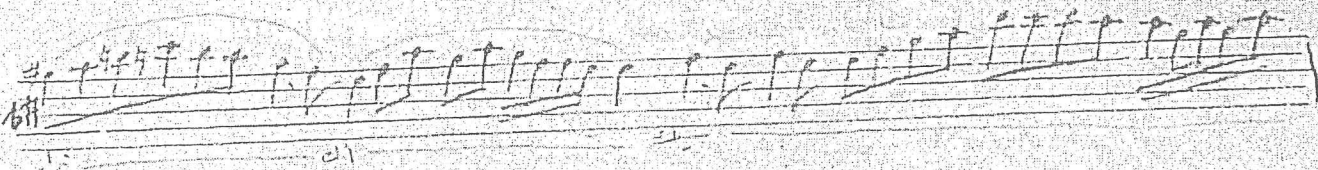
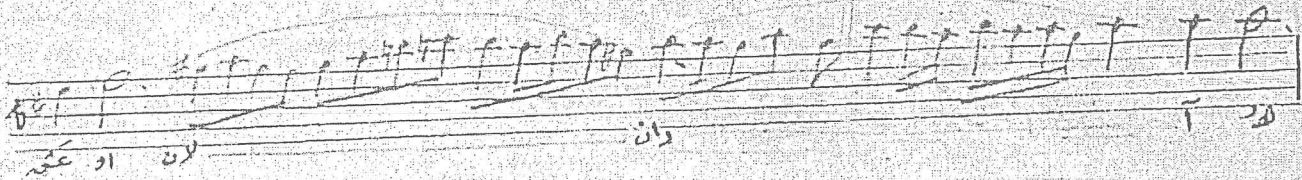
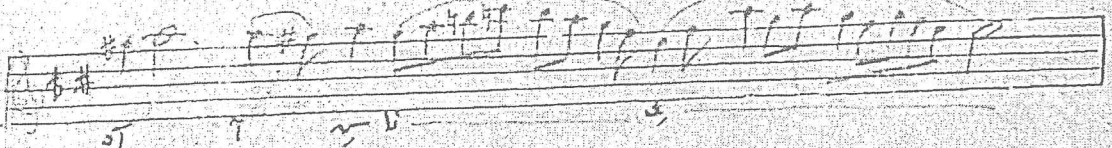
برسکه براتونه
اعتبار ایش

شربت درون

Sehnes Durch

No

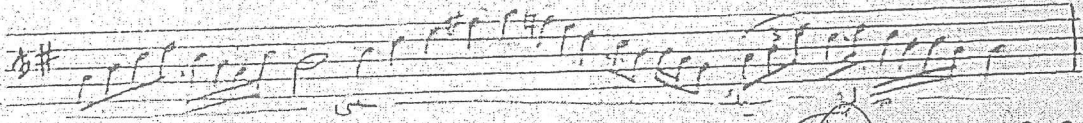
Chamli Selim. BAYAZID

11/6/44

No

De Lorenin el hadp

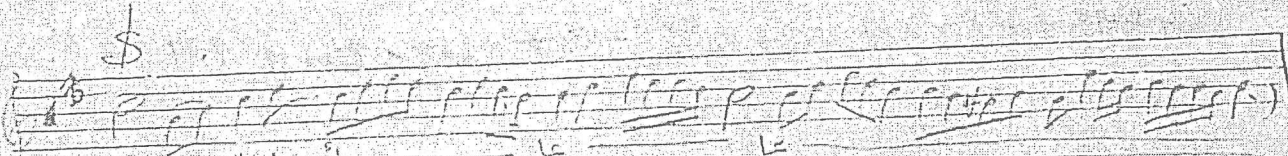

آشنای عشقه اورا زلف آه و زار آید زلف
 زلفی بچشمه زلفم زلف آید زلف
 عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه
 عاشقه عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه عشقه

دو کلاه سبز و زرد

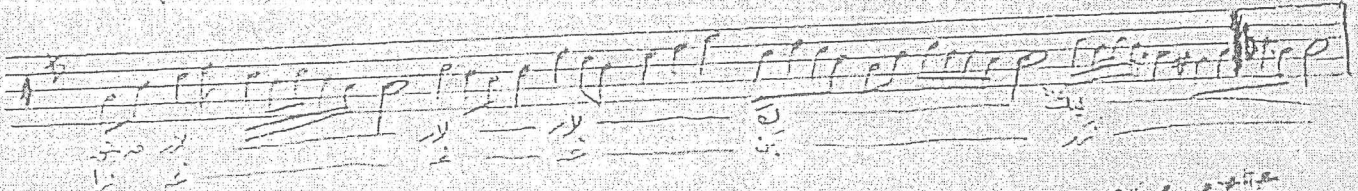
X

خوشه افشیده یا نشسته

آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
 آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف

صورت

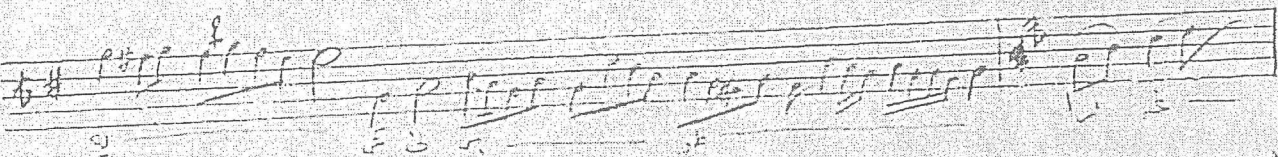

آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
 آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف

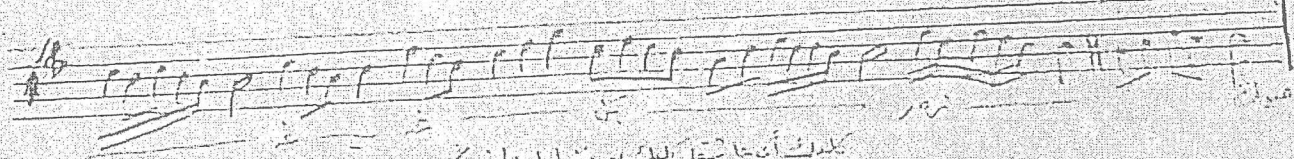
یا غافل

آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
 آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف

آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
 آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف

آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف
 آه زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف زلف

بکلیت آن عاشقه زلف بود زلف او را زلف بکلیت
 زلف بکلیت بود زلف او را زلف بکلیت
 زلف بکلیت بود زلف او را زلف بکلیت
 زلف بکلیت بود زلف او را زلف بکلیت

شاملی سلم : یا زلف مالیه قاروشونده

بسم الله الرحمن الرحيم

دو کاه در آید

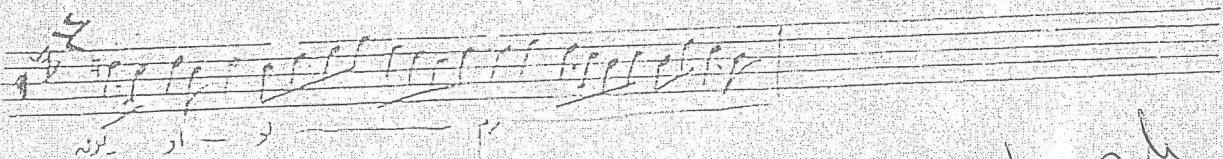
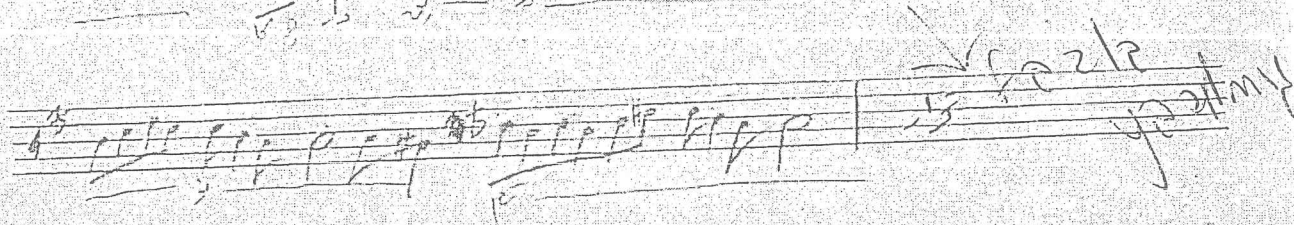
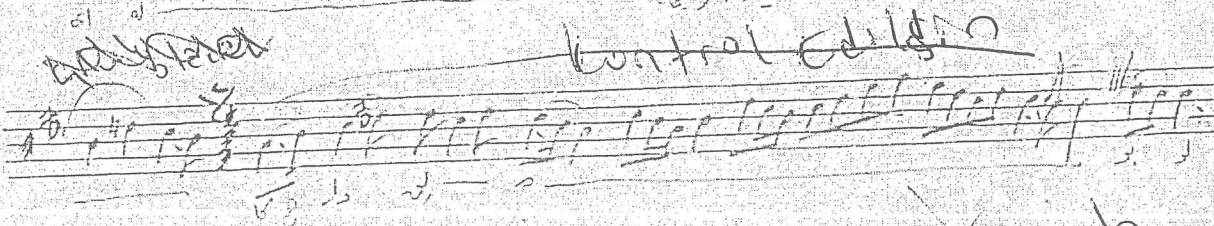
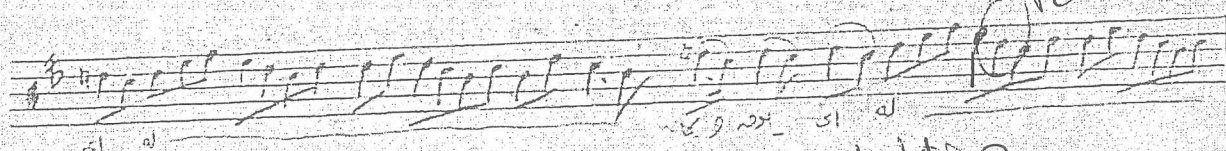
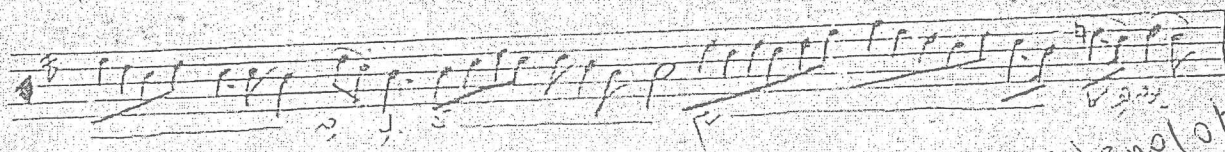

Dupsh

نوع آهنگ: ریاضی

No

sem
Azhad

کاه کاه کنده کلیم کاه کاه یادی قیدیم
کاه کاه ایام یوسف اولوم کاه کاه ایام یوسف
کاه کلیم کاه سانی کاه سانی کاه سانی
کاه اشرف اوغلی در میم بود کلیم سوله کلیم

golah

Sehn22

Handwritten musical notation on a staff, featuring a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The melody is written in a fluid, cursive style. Below the staff, there are two lines of handwritten text in Arabic script, which appear to be lyrics or a transcription of the melody. The text is written in a cursive style, with some words being difficult to decipher due to the handwriting. The first line of text starts with "دو" (Do) and the second line starts with "دو" (Do). The text continues with "دو" (Do) and "دو" (Do) in the first line, and "دو" (Do) and "دو" (Do) in the second line. The text is written in a cursive style, with some words being difficult to decipher due to the handwriting.

Handwritten musical notation on a five-line staff, featuring various notes, rests, and accidentals. The notation is written in a cursive style, typical of early manuscript notation. The staff is labeled with '3' at the top left and '3' at the top right. The notes are written in a cursive style, and there are several accidentals (sharps and flats) visible. The notation is written in a cursive style, typical of early manuscript notation.

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notation includes various notes, rests, and bar lines. There are some markings below the staff, including the number '15' on the left and '16' in the middle. The handwriting is in Arabic script.

Handwritten musical notation on a staff, featuring various notes, rests, and a treble clef. The notation is written in a cursive style, typical of handwritten musical scores.

شاهلی سلم: یازید مایه فاروسند. ن د

شاهلی سلم: بایزید مالیه فارشوند

No

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

بن صانیدم عالم ایستاده بکار خمار
بن بنی زلف ایدم بکوردیم آغیار خمار
دین دین است شادان و شادان و شادان
ای دلای تو لای شیره قند و دیار خمار

بسم الله الرحمن الرحیم
تلفه بیخ حیات داری قوت ۱۳۳۰

ماهور نعت

فره آفندیوت

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

دربار و دربار و دربار و دربار

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

Handwritten musical notation on a five-line staff. The notes are written in a traditional style with stems and flags. Below the staff, there are some small, faint markings that appear to be 'در' (dar) and 'ده' (deh).

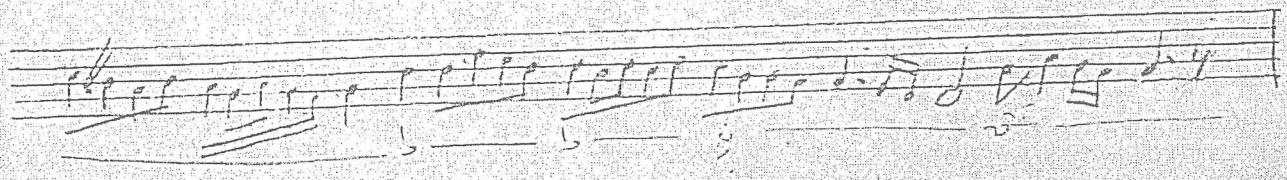
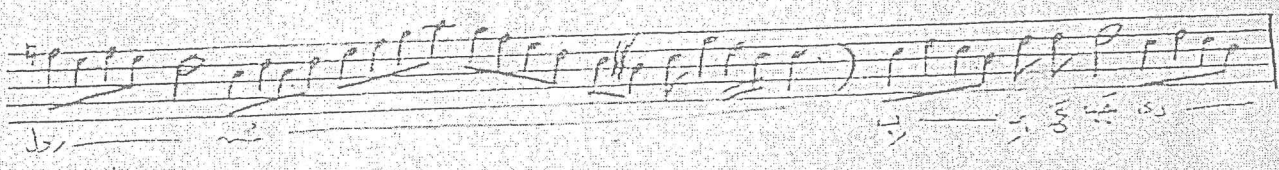
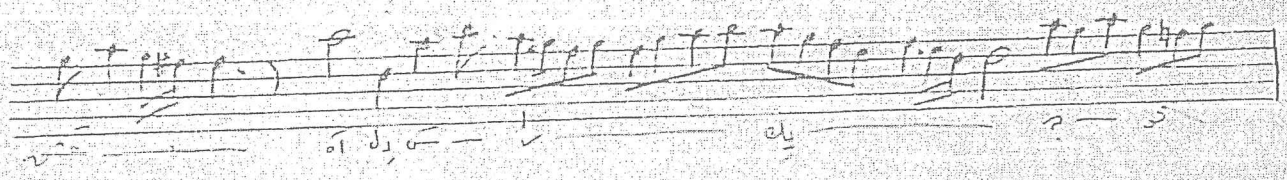
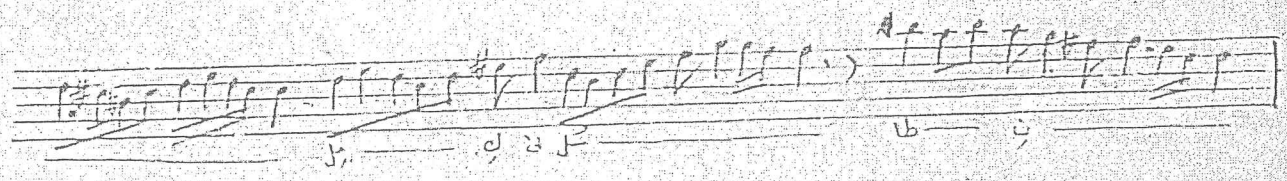
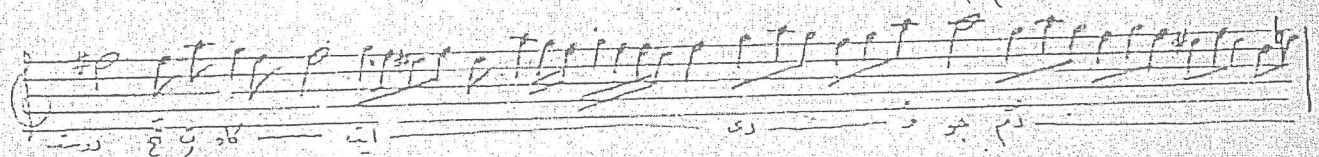
مشق در مقام نوا

No

ای خدیجه المذنبه نور احمد
 طاعت کند یا رسول الله صلی
 بر عیسی علیه السلام و علی بن ابی طالب
 زود انبیا که از پیشین صبیح و ساء
 عسرت کند یا رسول الله صلی
 باب و طاعت کند کرم دل انجم بود
 استکدر یا رسول الله صلی

فره اندیش $\times$ ادج درانه

خداوند است و جودش مطلق - امان عشق
 دل - سزا شد و خیر و نیکی و برکت
 ای خضر ی ایس که ایستاده اگر جانانه
 ترک جان ایله تجلی ایله سین جانان عشق

شاملی سلیم : بایزید مالیه فارغ هستند

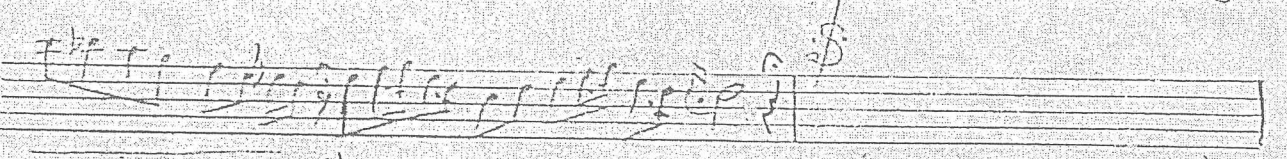
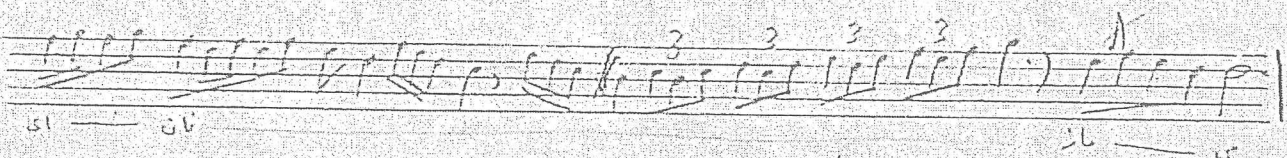
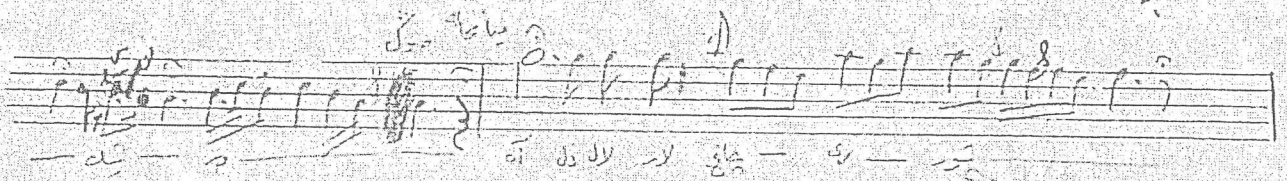
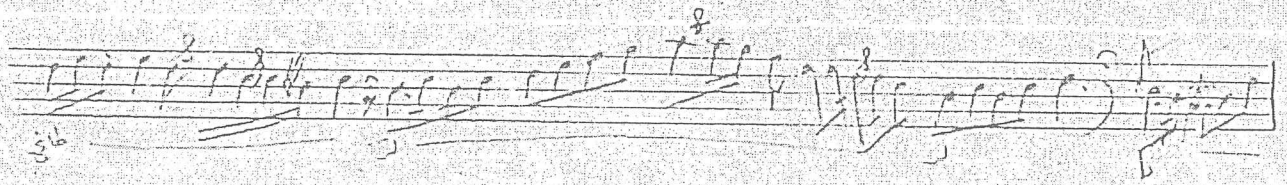
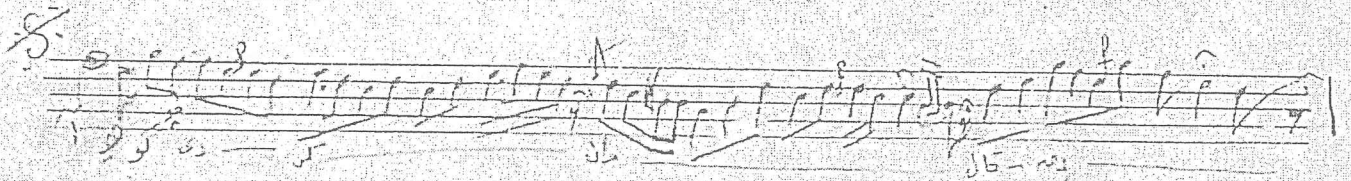
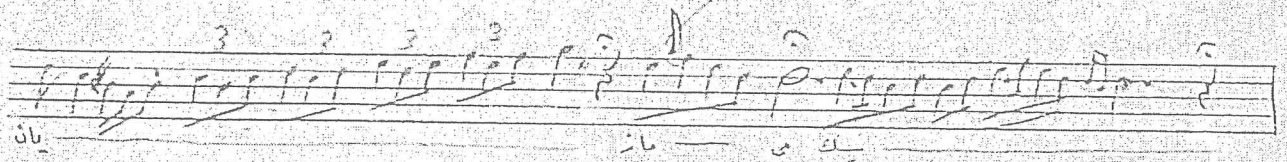
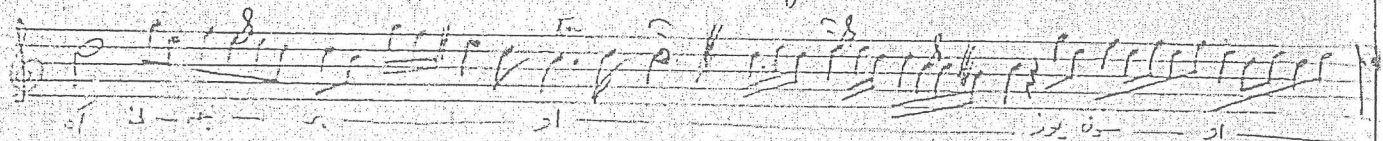

No

عشقه یاره در سدا اول انوار یاری کردیم عیان
 رفیع آید به نام کلام به خطم قلمم بیایان
 برده شکلی در دوا و لوبه کردی ایستر کندی
 کندی کندی آمار کندی اولشم شای نشان
 خیر عشق غمخوار لادن دار کندی ایها شمع
 قبله شمع کندی خاله شمع ایله قالدیم همان

Beşli Düşük

عشاق ناز و کرم

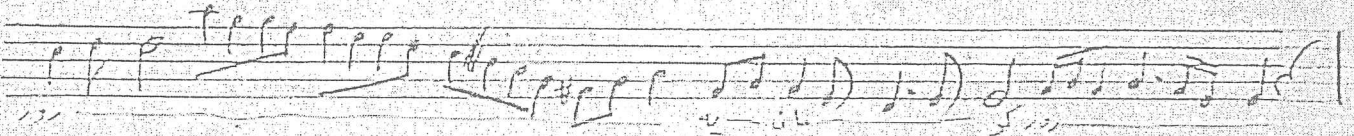
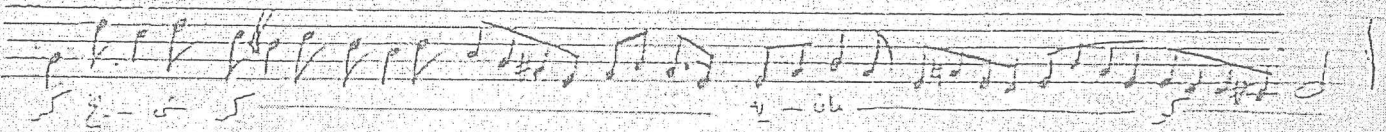
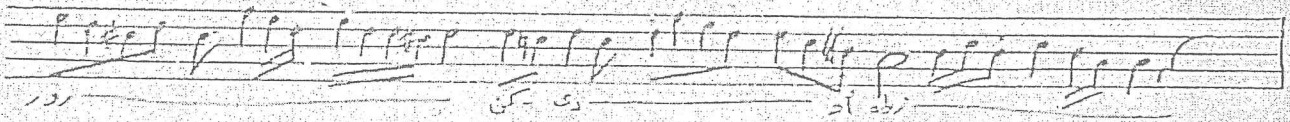
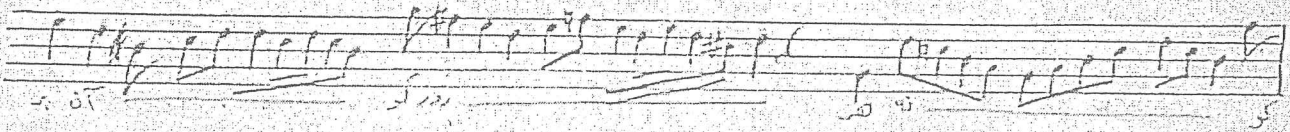
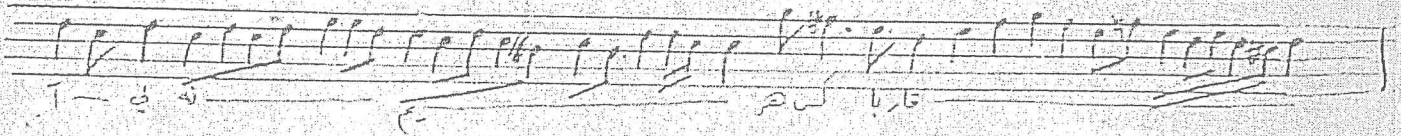
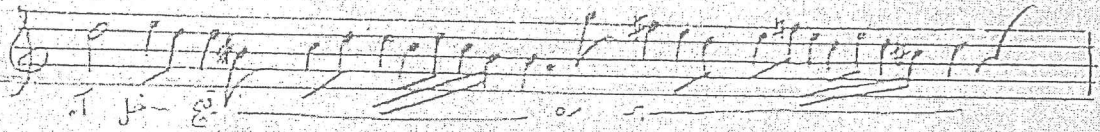
نیمه برآور رساله ادیا غماز میسک
 کو خدی کردان قالدیه طایعرباشنه
 لال اولر چاغیرینه اناغ از میسک
 کیم حیدر کردان قالدیه طایعرباشنه

زیر آفتاب

No

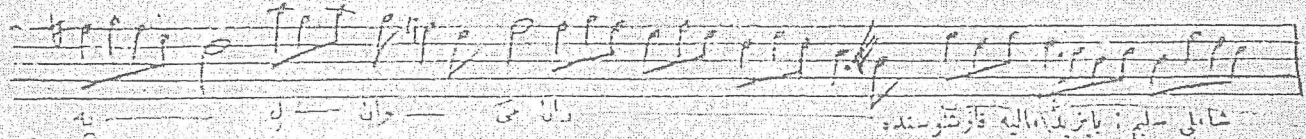
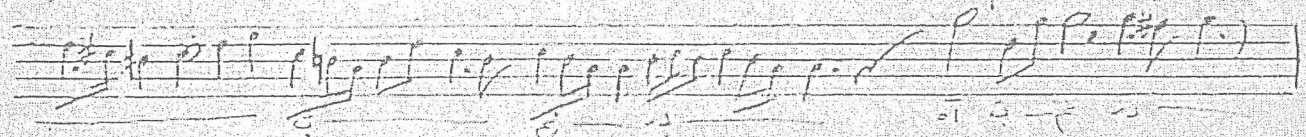
مخلوق آفریده بر این زمین
آفریده گردیده اندکی آفریده
اول و آخرت هر دو یکی است
مهری چو کعبه مشفق اول را حتی رحمان کوهر

179

بالا

Wasserman

زیر آفتاب

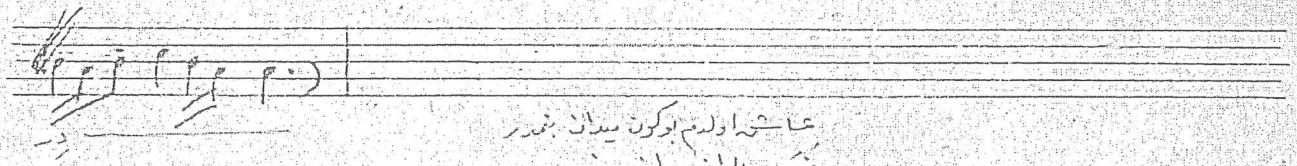
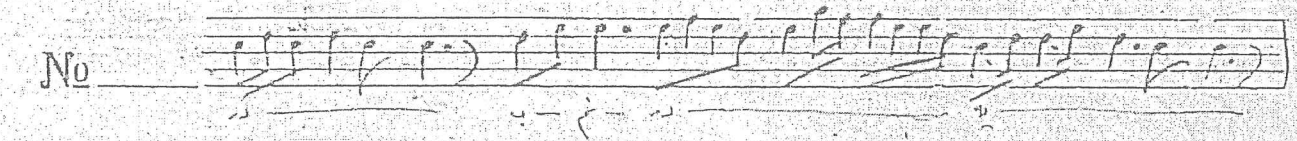

شامی سلیم : با بزم بهاء الیه قارن شوند

No

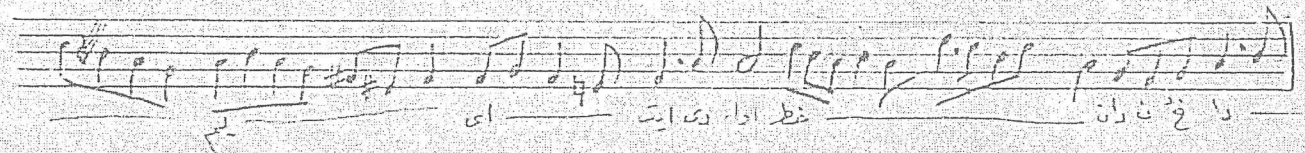
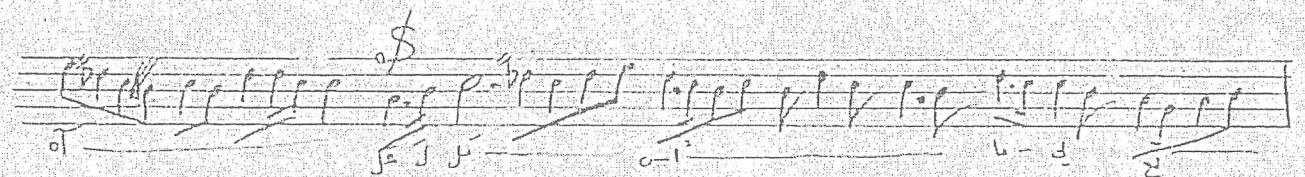
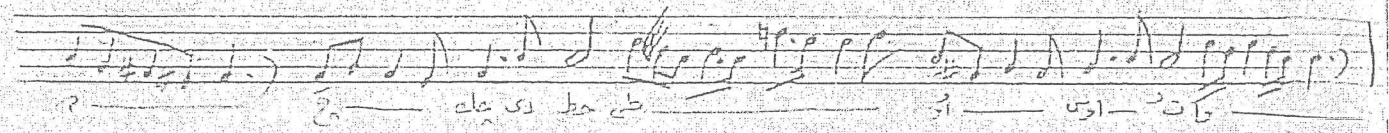
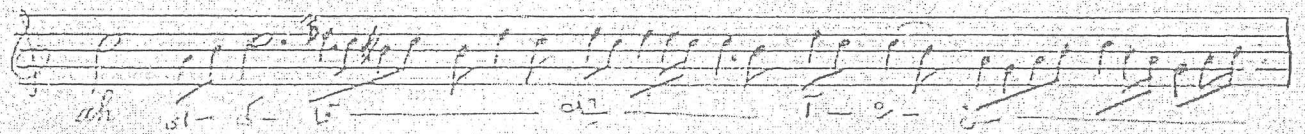

عاشقه اولدم بوگون میدان
بند سیرالوان میدان
بولون امکی جیران یونس اوره
غم سلطان قوی سلطان بیله

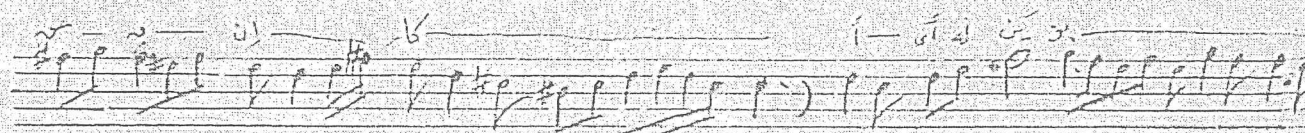
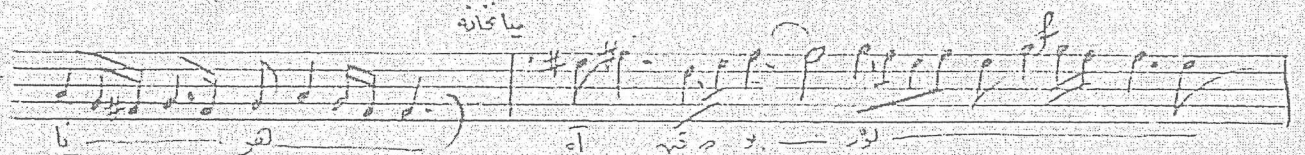
بسمه تعالی
September X

سے نکال دیا

فہم فیہ

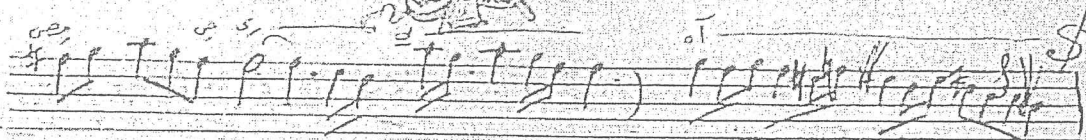
مسامحة

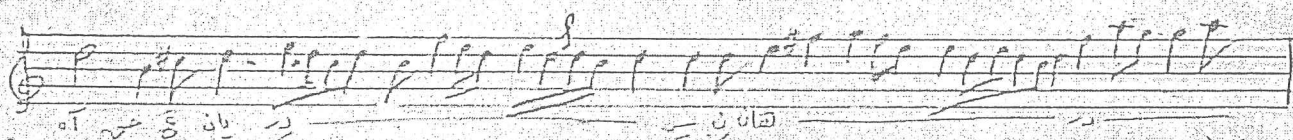

No

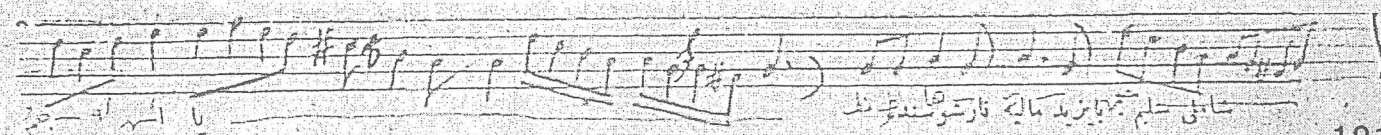
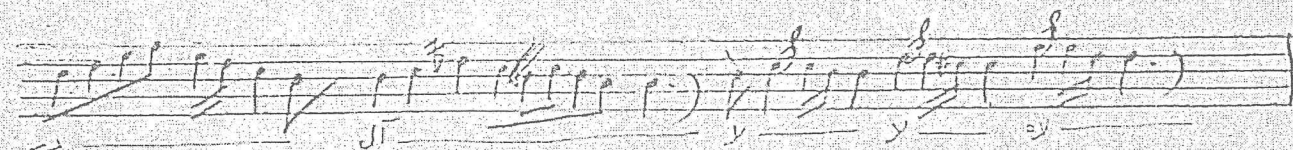
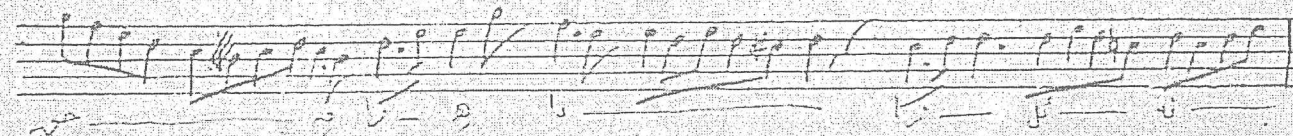
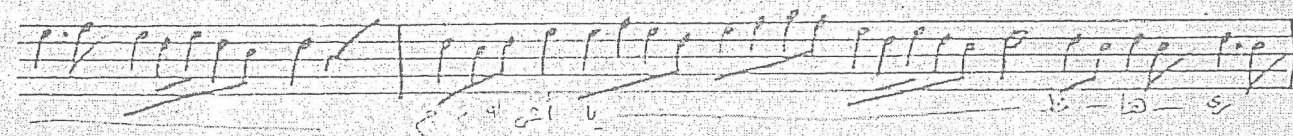
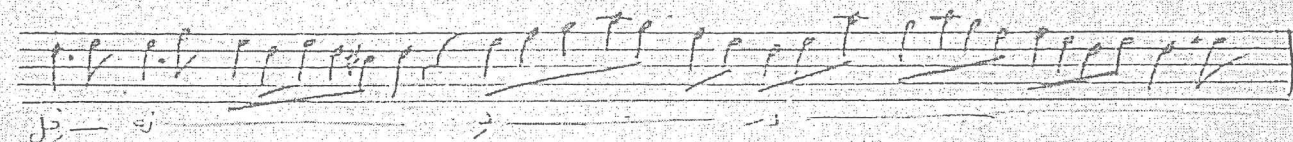
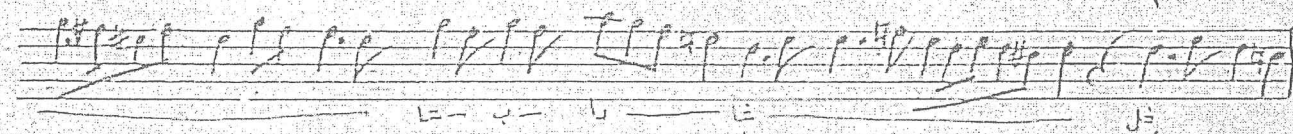

ایک تاج آہ سندہ پجاری خطا استوا
علم الاسمانی تعالیم اتی اول خطی خدا
قدیم یونانی انکارا ایلیم یونانی
طاهر ایلیم یونانی نور و نور زان کبریا

دور و دور است افغان *Beste Afghan*

Beste Afghan

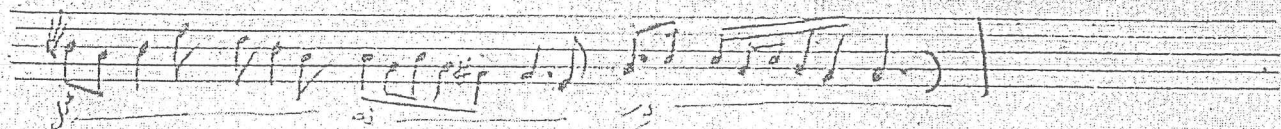
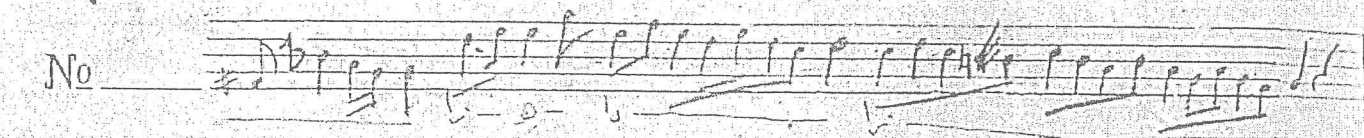

شاهلی سلیم ترابا نرید مالیه فارسیو سندو نلد

No

عمر عباد سر بهادر عابد انجا خزانہ در
 جملہ انکیا نظیر شہزادہ اسرار تہ در
 کل خوشنیک آتش بر تہ در خوش انکے
 متوالہ کیف جملہ دارلہ طالعہ عائلہ تہ در

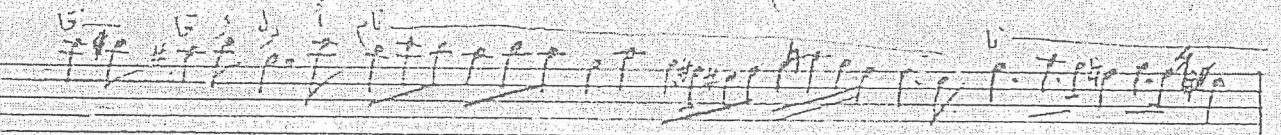
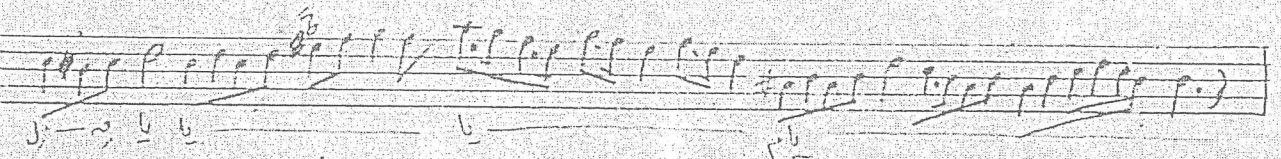
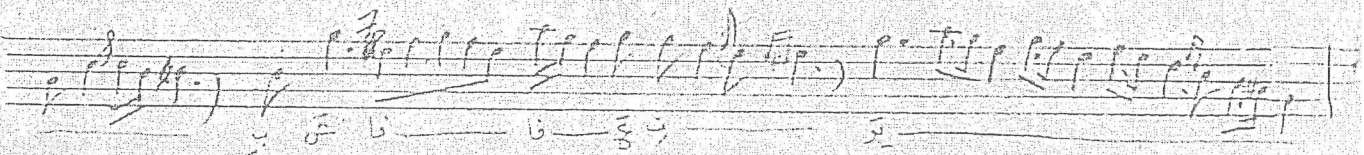
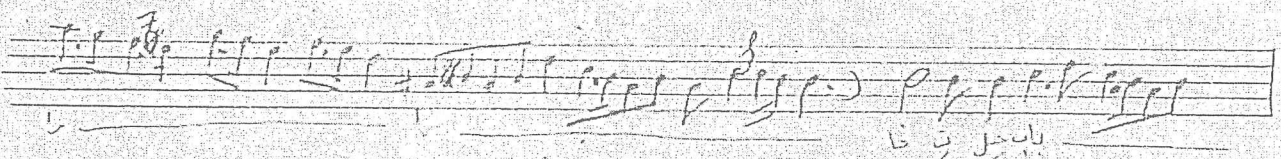
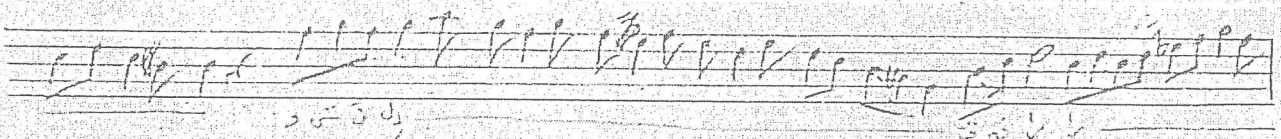
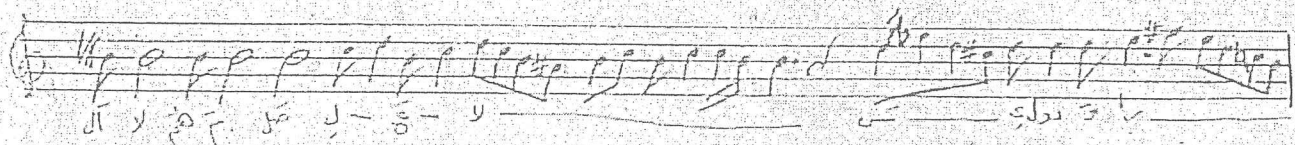
بسم خطیب ذاری مہر

کھا

نعت بیغی

X

نہ اقبید

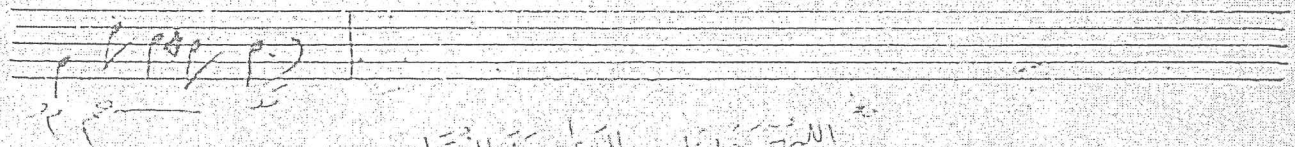
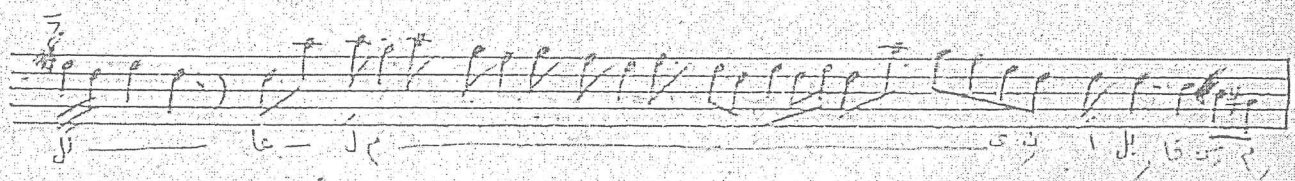
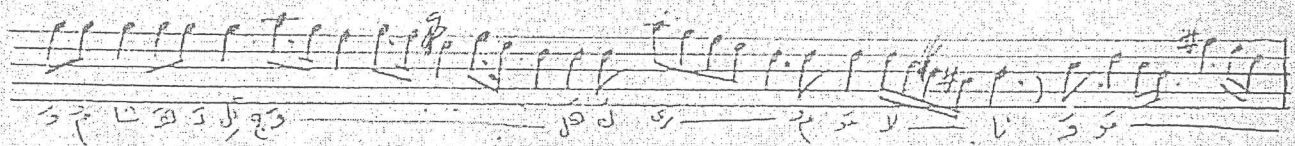
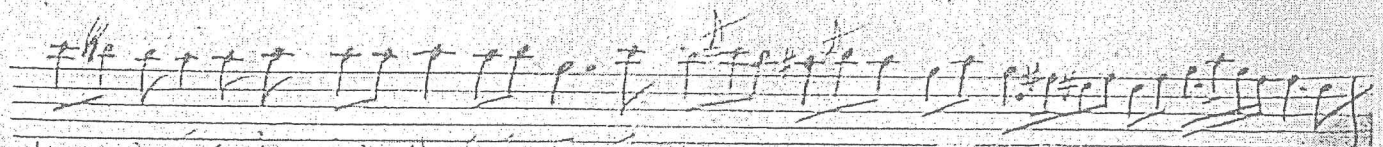
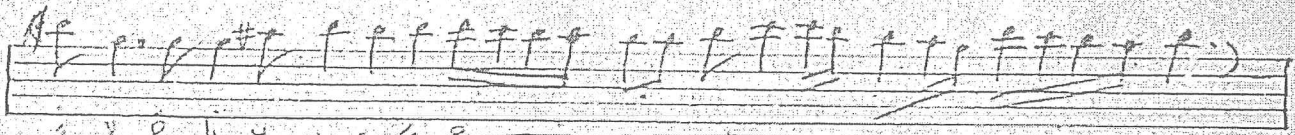
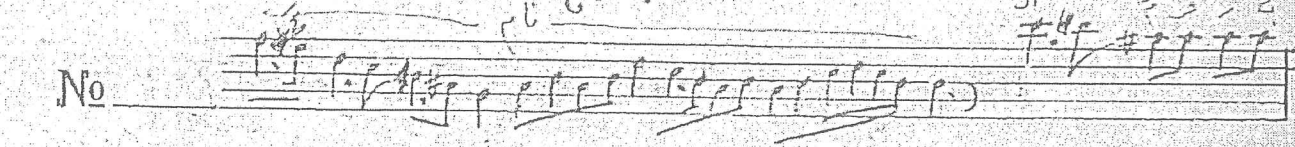

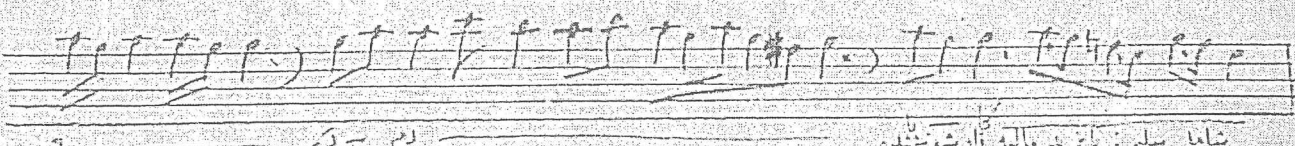
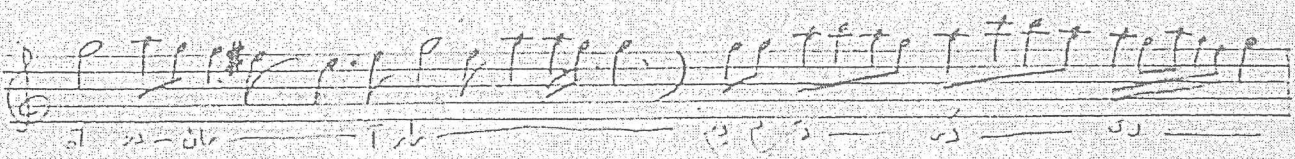
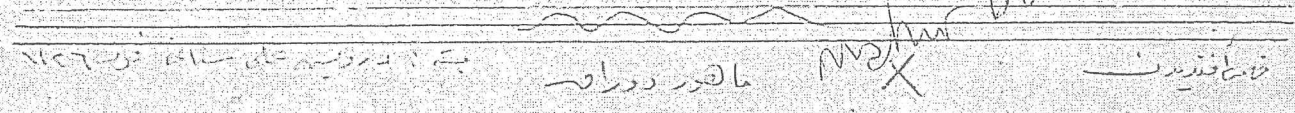

No

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين

اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم
وعلهم من فضلكم القيام
وعلهم من فضلكم القيام
وعلهم من فضلكم القيام
وعلهم من فضلكم القيام

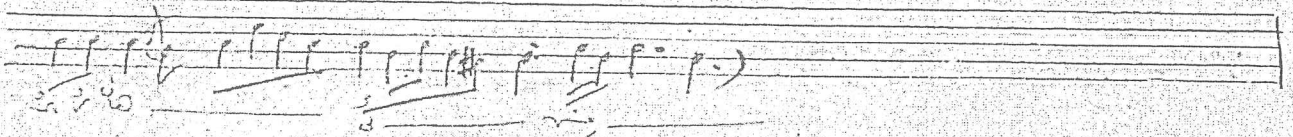
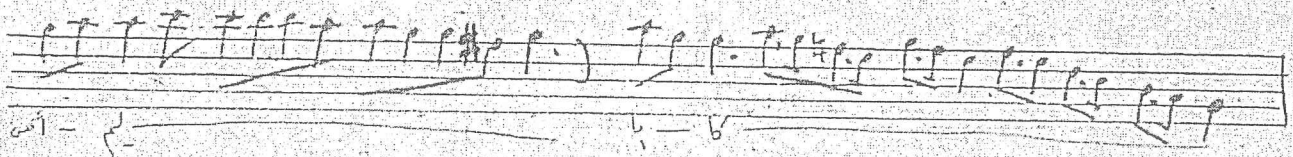
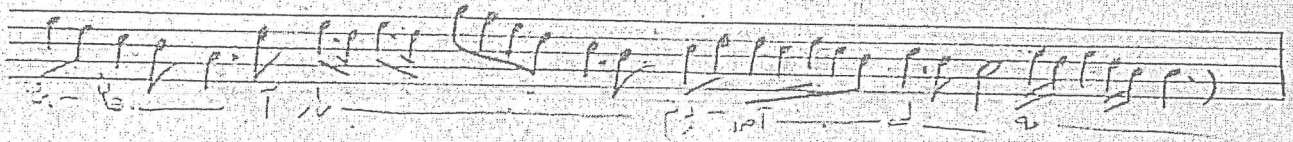
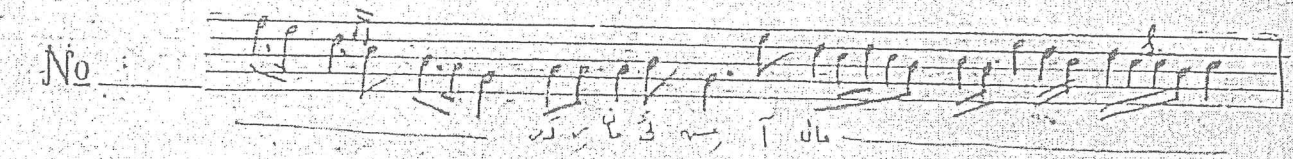

شاهي سليم : بايزيد ماله تاروشونده

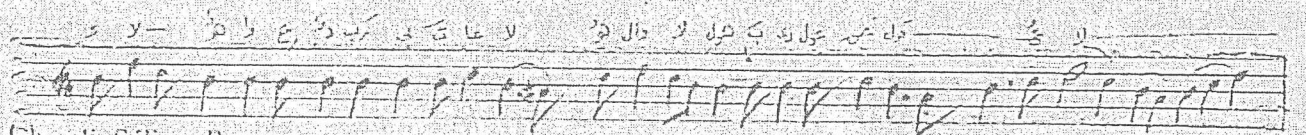
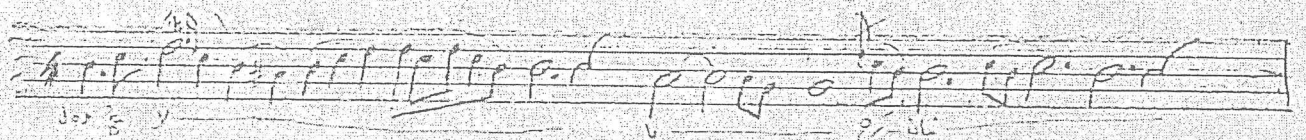
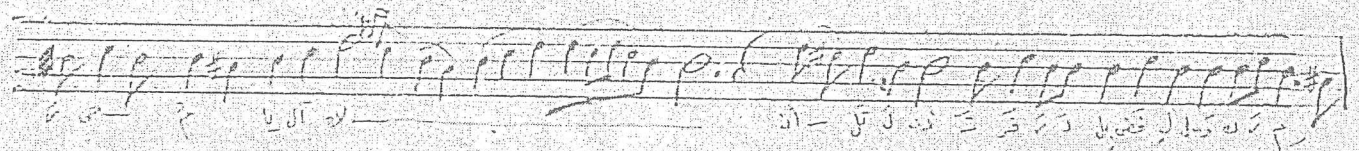
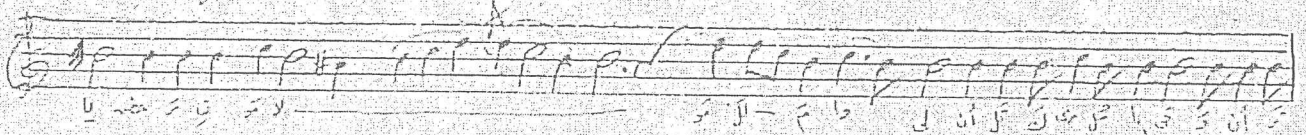

No.

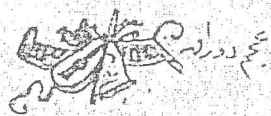
در میان آفرین در دین و دین بکار طاعت
 بندگان آفرین اصلیه اصلیم بکار طاعت
 ایشیت بیارینک سوزن بر نشه آفرینک سوزن
 حقن شیان بر نشه یوسف کوز سوزن سهران ایشه

فرجه آفرین یار ملتدر شهر رمضان شریفه عید زمانده ستاره لرم ادقوات مناجات
 به خطیب زاکر حسنه تک müezzin tarafından

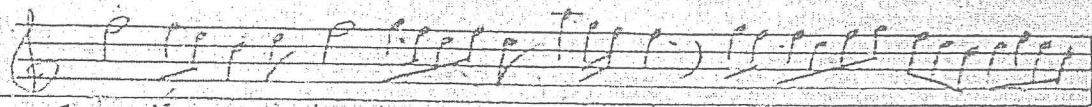

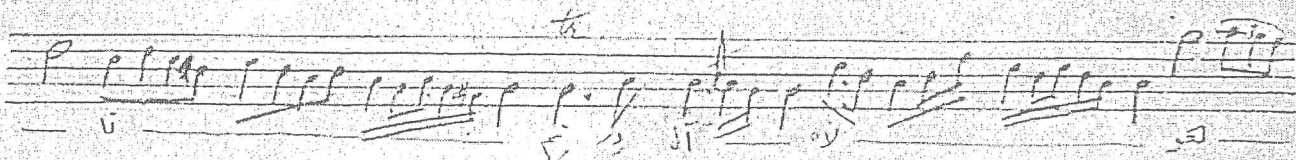
1874
نور القديس

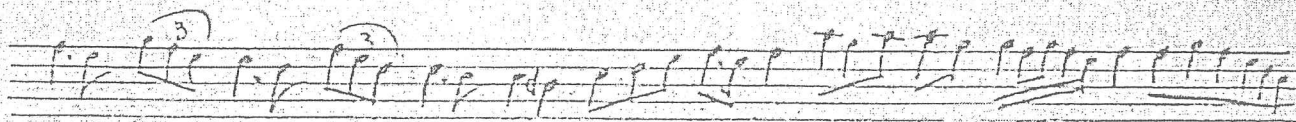
No

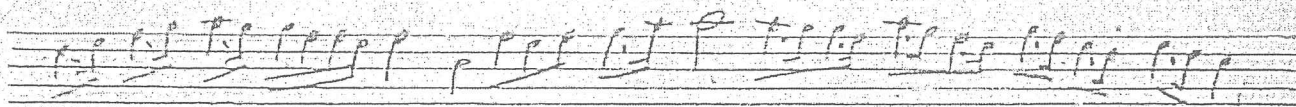
جا — جان — جا — ؟ — تن درت

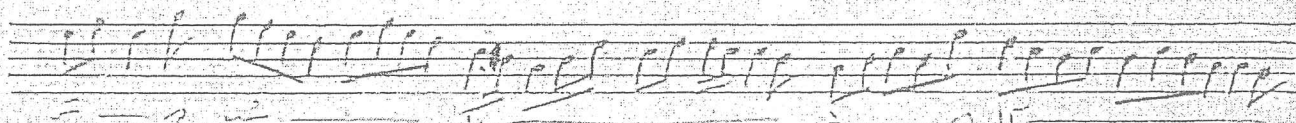
تأ

_____ کی _____

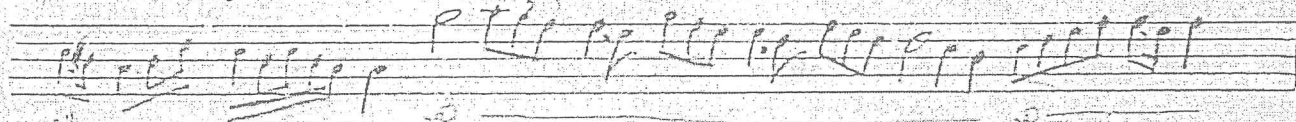
١٥٠ ————— ١٥١

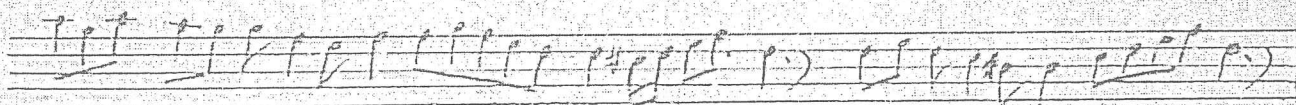
_____

Sub

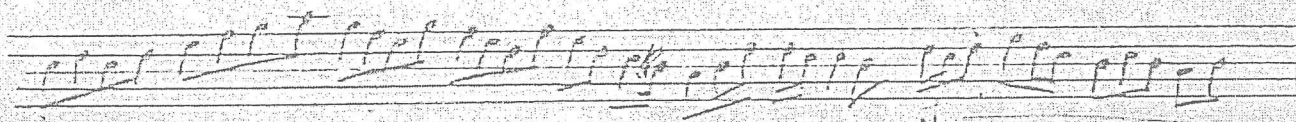
421

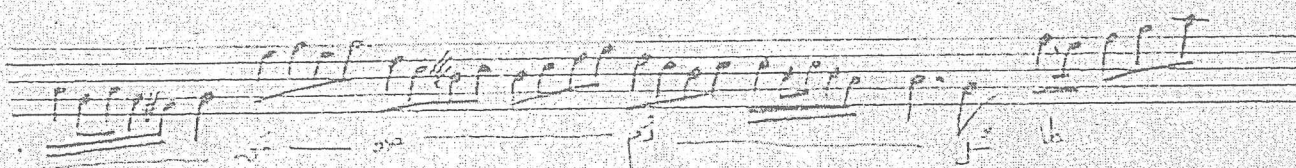
[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

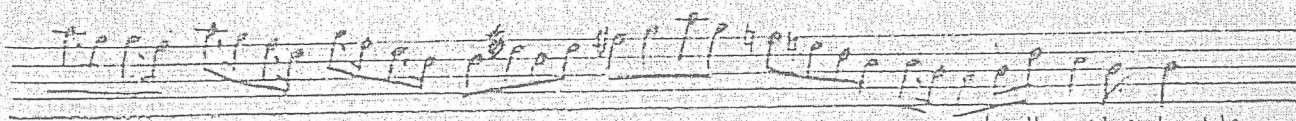
۱ - ۲ - ۳ - ۴ - ۵

_____

_____

شاملی سلمہ: بائزید مالہ فارشوسندی

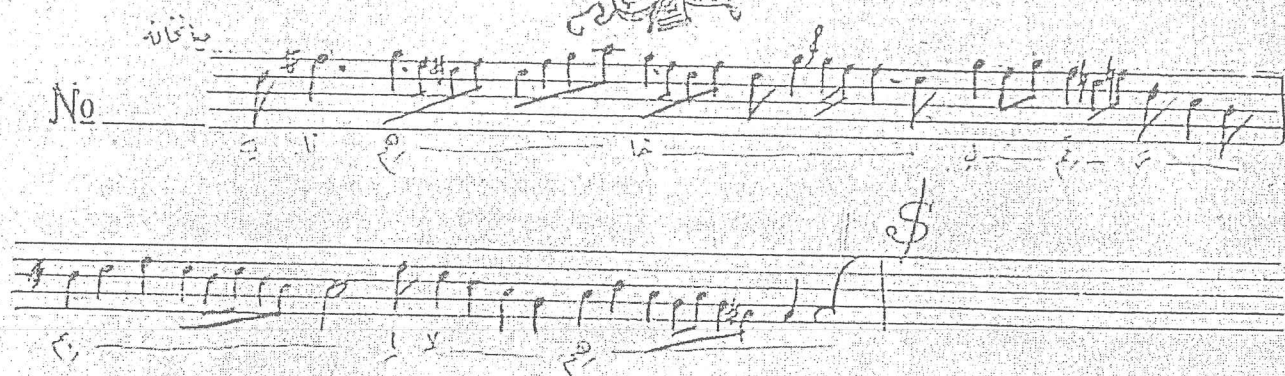

No

سر و لب در کاف روی - یاق
 ارمایم شفا اوله جسم انار
 شایم خالقیم بریم - ارام
 خدایم اقدس بارشاهی

NEVA-KÜRDİ DÜRAK

 Jost   Tú ri sí   nâ   đưi yũ cũ

Handwritten musical notation on a five-line staff, featuring various note values and rests.

 sô be pin

Măști de carnaval
 ci zi enfa sim i le
 fi sa ri vom A li nin

> ilinc
 sal

→ ibnci
satur
yaal

ra le me f
ti hi dun

Yā Al lah   Mehdi yem   nas   runmi nal

lah ol du nak

Durak ve ilahiler

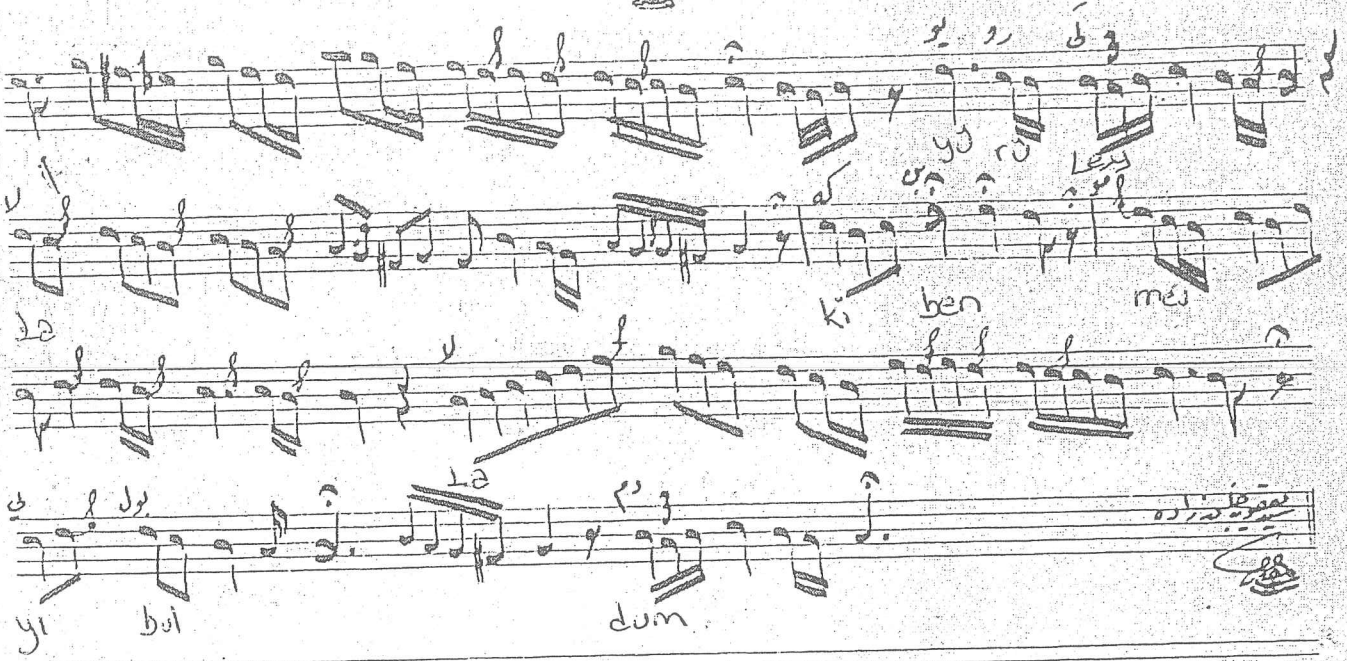
14

Beyh Durak

Handwritten musical score in Persian. The score consists of 12 staves of music, each with Persian lyrics written below the notes. The lyrics include words like "Dost", "me c nu", "na", "yente", "lar", "ley", "ni", "col", "le", "la", "git", "A", "di", "Dil", "lar", "de", "kol", "Ah", "Be", "nim", "gi", "n", "lüm", "şim", "di", "bir", "Le", "Bul", "Le", "Bul", "du". The music is written in a traditional Persian style with a treble clef and a key signature of one sharp (F#).

نظم بریف :
مجنونہ صوردنر لیلایه ایلدی
لیلا کندی آدی دیللرده قاری
بسم کوکلام شکر بر لیلایه بولدی
یور و لیلایه که به مولایه بولدم

Mecanane şerh

İSTANBUL

Bayazıt Darülfünun Caddesi No. 18

KUDMANI ZADE
ŞAMLI İSKENDER

TELEFON : 21836

به دوست خودی وار غیری شود از هم گرا
به آسودا غلی رویی کم به باقی کم قدیمی کم
به دل مرغ لعلی کم اراده و سمانه سر گرا

دوره Sazalt Dursak

اشتهای عباد بر او فروخته شود
از لایه آلام و غم
نه کای: «طبیعت و طبع غنائف»

Handwritten musical score on ten staves. The lyrics are written in Persian script below the notes. The score includes various musical notations such as notes, rests, and bar lines. The lyrics are: Dost Ben dost he va Si na dud gay ri he va xolzak me ge ba sim- da dost se v da Si ver gay ri Vi da ne me ge rek

جایزه‌داره اسم احسانه بکاک به رسمه الیهی «دورانه»
 «دیر و بول اساتیرنک اعلای حیویه برکله براتوه اعتباریلر»
 { ظهور مقصد آدم } رسول کبریا
 { تجلیه سکا دایم } رسول کبریا

Handwritten musical score on ten staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and clefs. Below the notes, there are handwritten lyrics in a mix of Persian and German. The lyrics include words like 'Dost', 'zu', 'hu', 'ru', 'mak', 'sa', 'di', 'A', 'dem', 'ra', 'su', 'la', 'kib', 'ya', 'den', 'te', 'cel', 'li', 'Ah', 'im', 'ra', 'su', 'la', 'den', 'olech', 'der', 'Huss', 'durch'.

« علی زاده دده سیر افغان سوز دل درانی »

Handwritten title in Persian/Urdu script: دده سیر افغان سوز دل درانی

درد و غم و دلدادگی
لعل و لب و زبانه افغان

Handwritten musical score with lyrics in Persian/Urdu script. The lyrics include:

یا آ غی تو
درد و غم و دلدادگی
لعل و لب و زبانه افغان
me
de
A h bu luş du bir
te n
can mül ki
Et ki
can

استان زاده جراح با جانی قتل شده

نظمی: ای افغان سوز دل درانی
کوی نور اولدی لعل و لب و زبانه
بولوسدی بر تن و جلابه بولکلی
نیا زنده کوی زنده اولدی جانی

Ab Ayapı tozunu sürme çekeliden gözüme canım
Görünür oldu her gâhi gözüme verchicananım
Bulmuş bir tenü bir can bu mülki ettiler seyrân
Niyaziden görünen ol ben ancak ad ile sâim

« صَادِقانه »
 کسکه بوغرت ایچره شیشه کونقل
 صفا محرم برلونه ایشقه بولون
 ظلمه عالمده انکوره اعطایه کونقل
 افسانه به برلونه افسانه کونقل
 افسانه به اوقونم من

Handwritten musical notation on ten staves, featuring various notes, rests, and lyrics in Persian script. The notation includes a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The lyrics are written below the notes, with some words appearing above the staff. The notation is a mix of standard musical symbols and handwritten shorthand.

Dost Her nefesde bir tecelli hüda ister pönül
 Kendime bu garbet iure ašina ister pönül
 Ah Hakkıya mahrem bulunmaz razı eka bu zen
 Halkı Alemden şınan gün ihtifa ister

در این کتاب که در دسترس شماست
 از این کتاب که در دسترس شماست
 در این کتاب که در دسترس شماست
 در این کتاب که در دسترس شماست

در این کتاب که در دسترس شماست
 در این کتاب که در دسترس شماست
 در این کتاب که در دسترس شماست
 در این کتاب که در دسترس شماست

Besten per Dürsch

re re re re

ve c hi ni ca

qu pin ha han e y le

din na ch li ma ni

ve ha ha ha

le pe ri fen

ne e le din

ha + tin i le

go s te ru p ce

نظمه شریف:
زلفک ایمره و جگرک جانا جو سزانه ایزک
المر ایلان او و جگرک ایلان ایلان
خطاک ایلان کورسروپ جانا سزانه ایلان
حضر طانه خلعت ایمره آب صیوانه ایلان

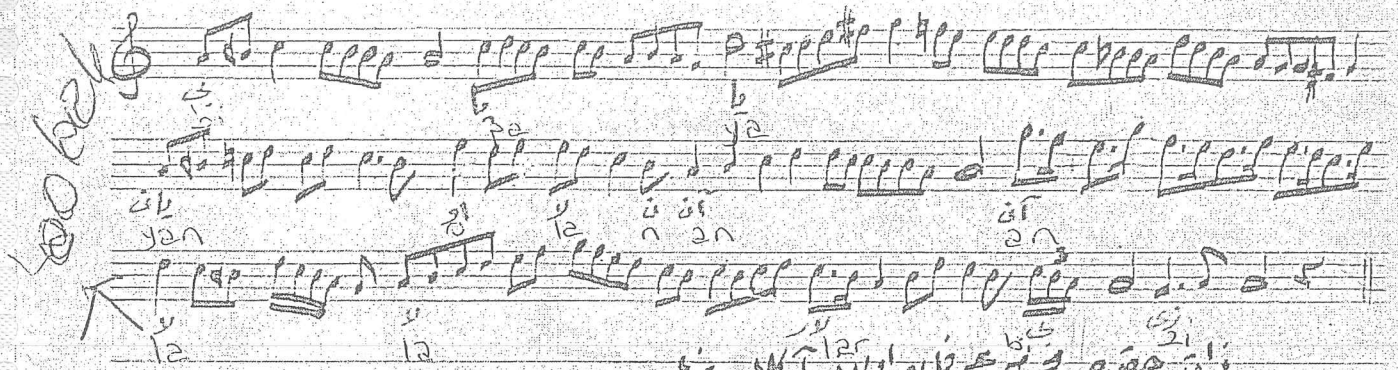
Bestenpör yazılacak
Yazılacak
Kode ver bundadır

بمیر کسند او تو فرستی الهی بار سوره
سوز که ناهید اولی فیضی الهی بار سوره
ایرانی در روز شنبه فیضی بار سوره
آیا قدری قوما فیضی الهی بار سوره

Handwritten musical score on a five-line staff. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. Below the staff, there are handwritten lyrics in Persian script, including "دانشگاه", "دانش", "دانشگاه", "دانشگاه", "دانشگاه", "دانشگاه", "دانشگاه", "دانشگاه", "دانشگاه", "دانشگاه".

Zeh Heide mehremi irfen olan entar bir

Unı sırda behri bi peyan olan " "

g Nigazi Kahriz der yaya setdi

Zibupün

etire nice entarin umman olan entar bir

زانه حقه خرم عطفه اولان آکلار نری

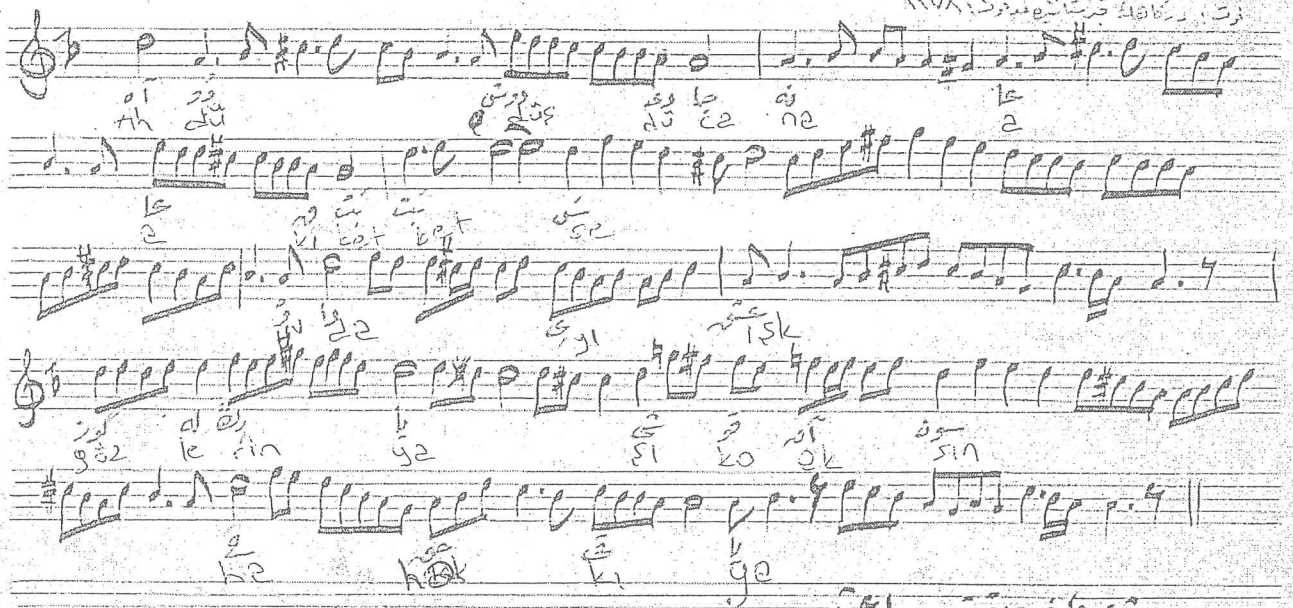
علم سرده بحر بیابان اولان آکلار نری

ای یازی قطره من دریا به حالده بی تو کون

تکه یخ آکلار سون عهان اولان آکلار نری

Hicaz Durak

(عشاری یخ نری آکلار)

دوسته جانده حاقبه سورا شسته

ایله ری نیجا به لیدی شسته

کوندرک یازی تو آقون حقیقا

بو به وهر لولو لولو شسته

Düştü cânâ ekibet seudeyi isik
Eyledi seyde beni leyli isik
Gözlerin yası ko aksın hekkı yo
Böyle olur vü'lûu zeali isik

misal 2

86 - 88 -

gölge : İsmail efendi
Beste : Bursalı Celveti
Zâhiri Hacı Mahmut
efendi

Hicaz Durak

ah dü
yok
düs
dü ca na
a
sevendiyok
a
ki bet bet
sev
sevda
ye
aşk
sevendiyok
göz
leyn
ya
sı
ka
ak
sun
utkilecek
sevendiyok
halilecek
Rak
ki
ya
kilecek
ye lelid olacak

Düsti cânı akbet sevdiğü aşk
Eyledi şeyda beni kıldığı aşk
Görürsün yarı ko akın Hakkıya
Böyle olur dü tui ta lığı aşk

Not: Duraklar usulsiz bestelenmiştir. Diğer ve temallerin hükümlerini
kolay görebilmek için güğün her kelimesi bir batıda sayılmış
ve kelimenin bulunduğu yere, batıdan itibaren elli notaların
miktârına bakılmalıdır, batıda cıvgısı çekilmiştir.

Musaf 1

- 86 -

Hicaz Dünak

Beste: Zâkir H. mehmud ef.

zifte: Bursalı İsmail Hakkı

usul: Dünak esferi

Yürük

Yürük

ah dü dü ca na na
a ku plet sen da da
ye ye a a aşk
göz le rin ya ye ke
ak sun ha ha hak
kı ya ya ya

Düştü cîma akubet sendâğı aşk
Eyledi şeytan beni leylâğı aşk

gözlerim yaş ke akşın Hakkıya
Böyle olur lü'li-i lâ'laye aşk

Yazılacak
Hicaz yazılacak

Handwritten musical score for "Ben e yim men" in G major, 2/4 time. The score is written on five staves with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The music features a mix of eighth and sixteenth notes, with some triplets and slurs. The lyrics are: "Ben e yim men", "Bemololech", "Lechle re", "siolele gel", "dim", "Ah", "ce", "la di", "me", "ye", "di", "2", "Um", "re", "gel", "dim", "2", "men", "ye ha", "di", "Al", "ah", "v".

به ارمی معلوم است خوشه زاره کدام
صالح فرستاده ویداره کدام
خوار و رسیده است و دست کدام
به ارمی عین کینه کز زاره کدام

Handwritten signature: *Handwritten signature*

Ben eyim mensuru ^{سور} isk (ask) hoşdare peldim
 Cemalin pürmeje didare peldim
 Görürsen sünbülî dostun cemalin
 Benem bülbul pibi pützâre peldim

mergula alba

مستطیل

عاشق اولدم بوکونه میانه بندر
بندر پهلوان میانه بندر
بوکونه ایکی برلانه یوشن اره
نیم سلطان خولی سلطانده بندر آه

«نجید حسینی دورانه»

آهسته آهسته میانه بندر

X Nece d Huseyni

دورانه

Handwritten musical notation with lyrics in Persian/Urdu script and Latin transliteration. The lyrics include:

Ah A sik ol dum
bu n mey de
den be nim
Ah be nim dir peh h le
ven mey den be nim
dir be nim dir peh le
ve n mey de den be be
nim dir

آهسته آهسته میانه بندر
عاشق اولدم بوکونه میانه بندر
بندر پهلوان میانه بندر
بوکونه ایکی برلانه یوشن اره
نیم سلطان خولی سلطانده بندر آه

Asik oldum bupun meyden benimdir
Benimdir pehluvani meyden benimdir

Bupun iki cihan yunus emre
ez Benim sultan kulu saltan benimdir

Handwritten musical score for Acem Dursi, measures 1-10. The score is written on ten staves with Persian lyrics underneath. The lyrics include: "Ah qun ba her e rip", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler".

win behar erd pezerler sebzî remak olur
 Ayetü sunu ilahî her verak tefrir olur
 Aşkı sâdik isen terkeyle habî rehâti
 Ey Gâfuri Tebî dîder oten sebkir olur

چون بهار از روی سبزه رو به گریه کرد
 آیه صبح الاهی هر وره تفسیر کرد
 عاشق صادق ایستاد و ترانه ای به خواند و راجی
 ای غفور ای تبی دیدار او تن سبک کرد

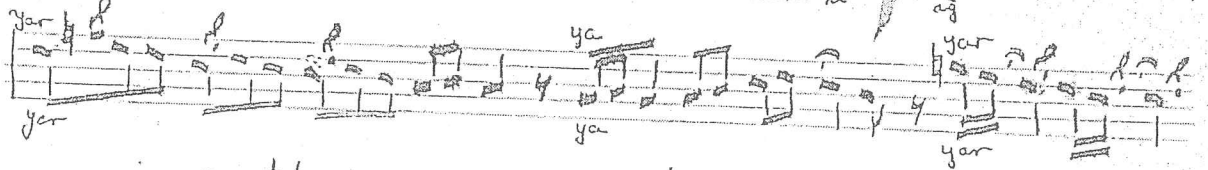
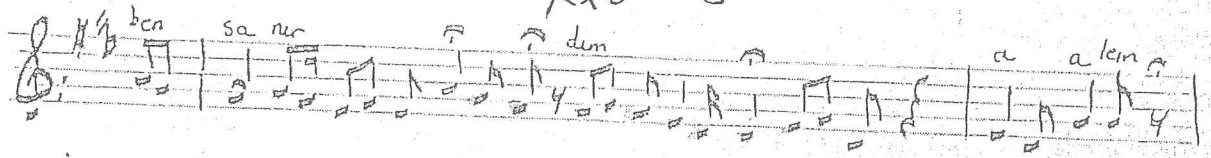
Acem Dursi

Handwritten musical score for Acem Dursi, measures 11-15. The score is written on five staves with Persian lyrics underneath. The lyrics include: "Ah qun ba her e rip", "seri ler", "seri ler", "seri ler", "seri ler".

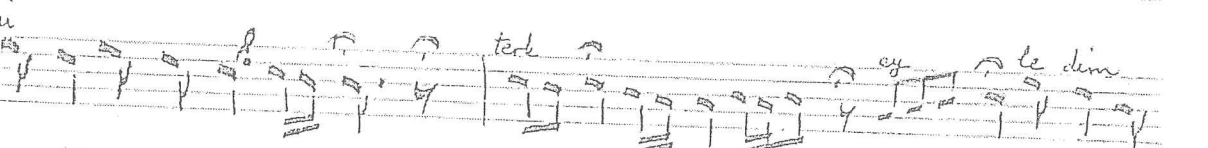
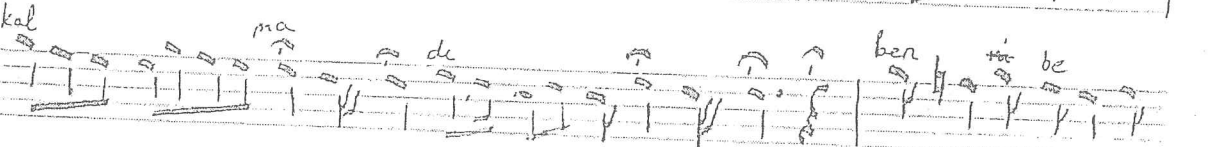
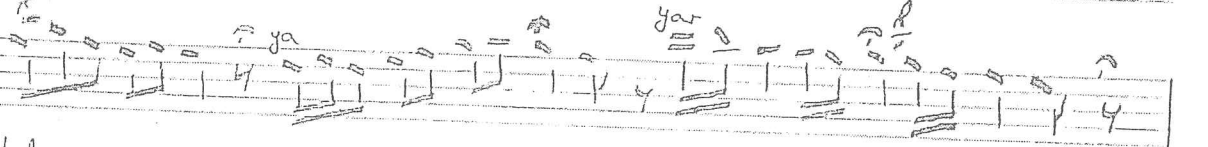
mekânı can vermez bu yolda her niçün dânen dîr
 uddeldir ko eni klm dastu ol yalen diler
 ere foplu lûmî şke ver elden venn
 mured olab pezer ne vesline hicren der

چون که جان درین راه برده بهر نیچون جانان در
 مددی نه تو آخرا به دوستی اول با لایق دیر
 استر از غنی روی عشق در آید و راجی
 بی حصار از لبه کنه نه و صحنه هجران در

Rast Dürak
7/8 eleşik

Meyan

Ben sanırdım alem içre hic bana yar kalmadı
Ben beni terk eyledim gördümki aqyar kalmadı

Not: Düraklon usulsuz bestelerdir. Ancak diyez ve benollerin hükümlerini belirtmek için çüftlerin her kelimesi bir batota farz ve ikbar edilerek batota çizgileri buna göre çekilmiştir.

Defter : 14

Duraklar

No.	Makam	Usul	Bestekâr	Güfte
22	Acem	Durak	Sepetçizade	Gün bahar trüb +
2	Bayâti	Durak	—	Mecnûna sordular +
5	"	Durak	—	Ben dost hevâsına düşdüm +
16	Bestenigâr	Durak	—	Lütfun içre +
7	Hâcâz	Durak	İhsan Bey	Zuhûr-u maksadı âlem +
20	"	Durak	Hisarî Mehmed Ef.	Düşdü cânâ âkibet +
23	Necid Hüseyinî	Durak	—	Âşık oldum +
21	Nühüft	Durak	—	Benim mansûr-ı aşk +
54	Rast	Durak	Behlül Ef.	Bensanurdım âlem içre +
14	Sabâ	Durak	—	Her nefesde +
22	Segâh	Durak	—	Kim kican vermez +
10	Süzidil	Durak	Dede Ef.	Ayağı tozunur +
19	Uşşak	Durak	Ali Şir-ü Gamî	Zât-ı hakda +

Nâ't

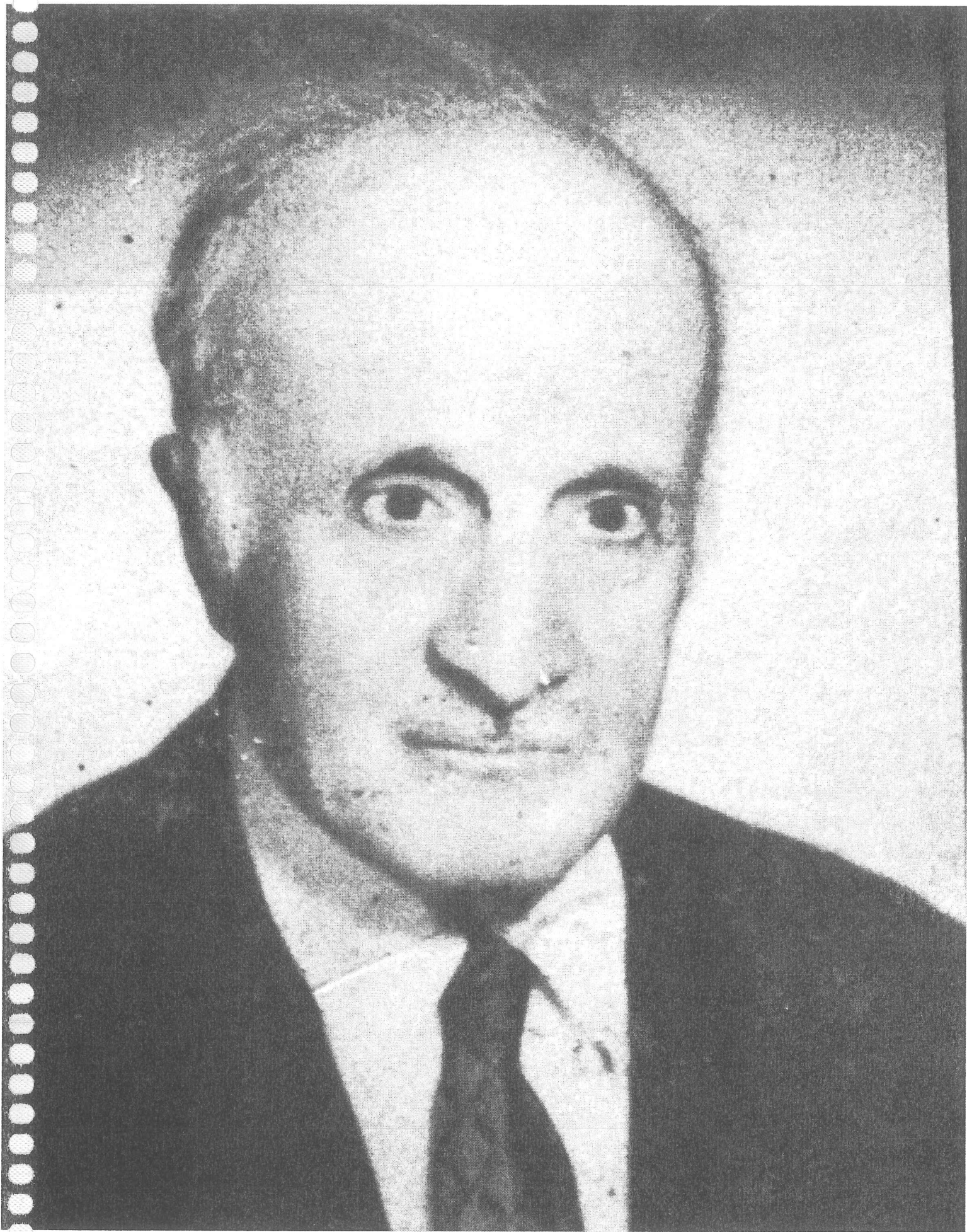
19	Hüseyinî	Nâ't	—	Yüzünden okunur

Şuuller

25	Rast	Düyek	Şuul	Muallâ gavs-i süphânî
25	Rast	Düyek	Şuul	El ârifül celîl
26	Rast	Düyek	Şuul	Muhammed esrefün
26	Rast	Düyek	Şuul	Ya nusiab
27	Rast	Düyek	Şuul	Ve ahsenü
27	Rast	Düyek	Şuul	Elhamdülillâ hillezi
29	Rast	Düyek	Şuul	Yârâb, yârâb, yâ setter

SON KAYIT NO:	5016	SON KAYIT NO:	5016
Yıl:	1911	Yıl:	1911
Kişi:	E. Karadeniz	Kişi:	E. Karadeniz
Yeni:	111	Yeni:	111
Eski Kayıt No:		Eski Kayıt No:	

KAYNAKÇA

- AK, Ahmet Şahin, Türk Musikisi Tarihi, Ankara: Akçağ Yayınları,
- AKSOY, Hasan, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Mehmed Tulûî Efendi”, II, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.
- AKYÜZ, Kenan ve diğerleri, Fuzûlî Divânı, Ankara: İş Bankası Yayınları, 1958.
- ASLAN, Mustafa, Türklük Bilimi Araştırmaları, VIII, Sivas, 1999.
- AŞKAR, Mustafa, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Niyâzî Mısrî”, XXXIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007
- AŞKAR, Mustafa, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Niyazi Mısrî”, XXXIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2007.
- AZAMAT, Nihat, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Sârbân Ahmed”, XXXVI, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- BELVİRANLI, Ali Kemal, Musiki Rehberi Dini Musiki, Nedve Yayınevi, 1975, Konya.
- BOLEL, M. Aziz, Yunus Emre Hazretleri Hayatı-Divanı, Eskişehir: Uğur Matbaası, 1983.
- DEMİRTAŞ, Yavuz, Türk Din Musikisi Formları, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XIV, Elazığ: İlahiyat Fakültesi Yayınları 2009.
- ERGUN, Sadettin Nuzhet, Türk Musikisi Antolojisi, I-II, İstanbul: Rıza Coşkun Matbaası, 1943.
- EZGİ, Suphi, Nazari ve Ameli Türk Musikisi, III, İstanbul: Bankalar Basımevi, 1940.
- EZGİ, Suphi, Türk Musikisi Klasiklerinden Temcit-Na't-Salat-Durak, İstanbul: M.Sadık Kâğıtçı Matbaası, 1945.
- HATİPOĞLU, Ahmet, İlim ve Sanat Dergisi, “Nazîm Yahya Efendi ve Bestelenmiş Bir Na'tı Üzerine”, II, İstanbul, 1986.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal, Hoş Sadâ, İstanbul: Maarif Basımevi, 1958.

KALENDER, Ruhi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, “Musiki ve İnsan”, XXXVII, Ankara: İlahiyat Dergisi Yayınları, 1997

KARA, Kerim, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Mehmed Nasûhî”, XXVIII, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2003.

KARADENİZ, Ekrem, Türk Musikisinin Nazariye ve Esasları, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1965.

KARAHAN, Abdulkadir, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Fuzûlî”, XXIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1996.

KOCATÜRK, Vasfı Mahir, Tekke Şiiri Antolojisi, Ankara: Edebiyat Yayınları, 1968

KOMİSYON, Türkiye Gazetesi İslam Âlimleri Ansiklopedisi, “Sezâyî Gülşenî”, XVII, İhlas Matbaacılık.

KOMİSYON, Türkiye Gazetesi İslam Âlimleri Ansiklopedisi, “Sünbül Sinân Efendi”, XIV, İhlas Matbaacılık.

NİYÂZÎ Divânı, İstanbul: Maarif Matbaası.

NAMLI, Ali, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “İsmail Hakkı Bursevî”, XXIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

NUR, Seyyid Muhammed ve HULUSÎ, Hacı Maksud, Mısırî Niyâzî Şerhi, İstanbul: Esmâ Yayınları, 1982.

ÖZALP, M. Nazmi, Türk Musikisi Tarihi, I-II, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, 2000.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Ali Şîruganî”, II, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Ahmed Efendi, Mutfazâde”, II, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Ahmed Efendi, Şikârîzâde”, II, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1989.

ÖZCAN, Nuri, Türk Musiki Tarihi, İstanbul: Yayınlanmamış Ders Notları, 2001.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Dini Musiki”, IX, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “M. Ekrem Hulûsi Karadeniz”, XXIV, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “İsmail Dede Efendi, Hamâmîzâde”, XXIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Mustafa Efendi, Çâlâk-zâde”, XXXI, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.

ÖZCAN, Nuri – ÇETİNKAYA, Yalçın, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, “*Musiki mad.*”, XXXI, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.

ÖZCAN, Nuri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Töre Abdulkadir”, XXXXI, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2012.

ÖZKAN, İsmail Hakkı, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, “Durak Evferi”, X, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.

ÖZKAN, İsmail Hakkı, Türk Musiki Nazariyatı ve Usulleri, İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2006.

ÖZTUNA, Yılmaz, Türk Musikisi Ansiklopedik Sözlüğü, I-II, Ankara: Orient Yayınları, 2006.

PEKOLCAY, A. Necla ve UÇMAN, Abdullah, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Eşrefoğlu Rûmî”, XXVIII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.

SEZGİN, Bekir Sıtkı, Dini Musiki Ders Notları.

Tam ve Tekmil Niyâzî Divânı, İstanbul: Maarif Matbaası, 1963.

TATCI, Mustafa, Üsküdarlı Muhammed Nasuhi ve Divanı, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004.

TERCÜMAN Gazetesi, 1001 Temel Eser, Eşrefoğlu Divanı, Kervan Kitapçılık.

TEZEREN, Sertaç, Cüneyt Kosal Sanatı ve Hayatı, İstanbul: Keşkül Yayınları, 2007.

TİMURTAŞ, Faruk K., Yunus Emre Divanı, Tercüman Gazetesi Yayınları.

VAROL, Aydın, “Türk Tasavvuf Musikisinde Durak Formunun Yeri ve Önemi”, Sanatta Yeterlik Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.

YENİTERZİ, Emine, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Na’t”, XXXII, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.

Yunus Emre Divanı, İstanbul: Maarif Matbaası.